

AKILLI İÇERİK OLMADAN;

AKILLI TAHTA,

TEKNOLOJİK BİR TAHTA

OLMAKTAN

ÖTEYE GEÇEMEZ..!

ELFi YAYINCILIK
Elmas Fikirler

YAYIN KURULU

Hazırlayanlar

Esra YURTTAŞ, Abdulkadir ARSLAN

YAYINA HAZIRLAYANLAR KURULU

Kurumsal Yayınlar Yönetmeni

Saime YILDIRIM

Kurumsal Yayınlar Birimi - Dizgi & Grafik

Mustafa Burak SANK & Ezgi GÜLER & Meltem TEMEL

Sumru ALMACAK & Gamze KAYA & Pınar KORKMAZ

Yasin ÇELEBİ & Reyhan KARAHASANOĞLU

Baskı - Cilt

Neşe Matbaacılık Yayıncılık Sanayi ve Tic. A.Ş.

Adres:Akçaburgaz Mh. Mehmet Deniz Kopuz Sk. No:17

3.Bodrum Esenyurt / İSTANBUL

Yayıncı Sertifika No: 32077

Matbaa Sertifika No: 22861

ISBN: 978-605-9213-49-3

İstanbul - 2015

Bu eserin her hakkı saklı olup tüm hakları Elfi Yayıncılık'a aittir. Kısmi de olsa alıntı yapılamaz, metin ve soruları aynen değiştirilerek elektronik, mekanik, fotokopi ya da başka bir sistemle çoğaltılamaz, depolanamaz.

Copyright © Tüm Hakları Saklıdır.

12.SINIF

DİL VE ANLATIM

AKILLI DERS DEFTERİ

Defterlerimizi Tanıyalım

Neler Öğreneceğim?

Ünite konularının belirtilerek soru tarzında öğrencinin ilgisini çekecek şekilde yazıldığı bölümdür.

Örnek

Konu ile ilgili verilen örnekler bölümüdür.

Dikkat

Konu ile ilgili dikkat edilmesi gereken, uyarılar, notlar vb.

Notlarım

Öğrencinin akıllı defter üzerinde not tutması için ayrılan bölümlerdir.

Çöz Öğren

Derste işlenen konuların öğrenilip pekiştirilmesi için öğrencilerin çözeceği açık uçlu veya çoktan seçmeli sorulardır.

Haydi Sen Yap

Derste işlenen konular ile ilgili öğrencilerin bireysel, arkadaşlarıyla veya ailesiyle birlikte gerçekleştirebileceği ders dışı müze önerisi, roman tavsiyesi, atölye çalışması, bilimsel çalışmalar, vb. içeriklerin yer aldığı hareketli kutudur.

Defterlerimizi Tanıyalım

Bunları Biliyor Musun?

Konu ile ilişkili gerçek hayattan merak uyandıracak ilginç bilgiler bölümüdür.

Etkinlik Sayfam

Ders esnasında öğrencilerin bireysel veya grupta çalışacağı konu ile ilgili üst düzey düşünme becerileri kazandıran çalışma sayfasıdır.

Ne Kadar Öğrendim?

İlgili ünitedeki bölümleri veya konuları öğrencinin ne kadar öğrendiğini test edecek açık uçlu ve çoktan seçmeli sorulardan oluşan bölümdür.

Biraz Ara Verelim

Konu ile ilgili oyun, bulmaca, zeka soruları vb. eğlence köşeleridir. Ünite sonunda veya konu aralarında olabilir.

Ünite Özetim

Ünitenin sonunda yer alan üniteyi özetleyen kavram ağlarıdır.

Ünite Değerlendirme

Ünite sonunda ilgili üniteye tüm bölümleri ve konu / kavramları içerecek şekilde klasik ve / veya test türündeki soruları içeren bölümdür.

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE SANAT METİNLERİ

1.Sanat Metinlerinin Ayırıcı Özellikleri	9
2.Sanat Metinleri	17
Fabl	17
Masal	55
Hikâye (Öykü)	71
Roman (Roman inceleme planı)	77
Tiyatro (Oyun)	100
Şiir	105
Ne Kadar Öğrendim	112
Ünite Özetim	114
Ünite Değerlendirme	117

2. ÜNİTE SÖZLÜ ANLATIM

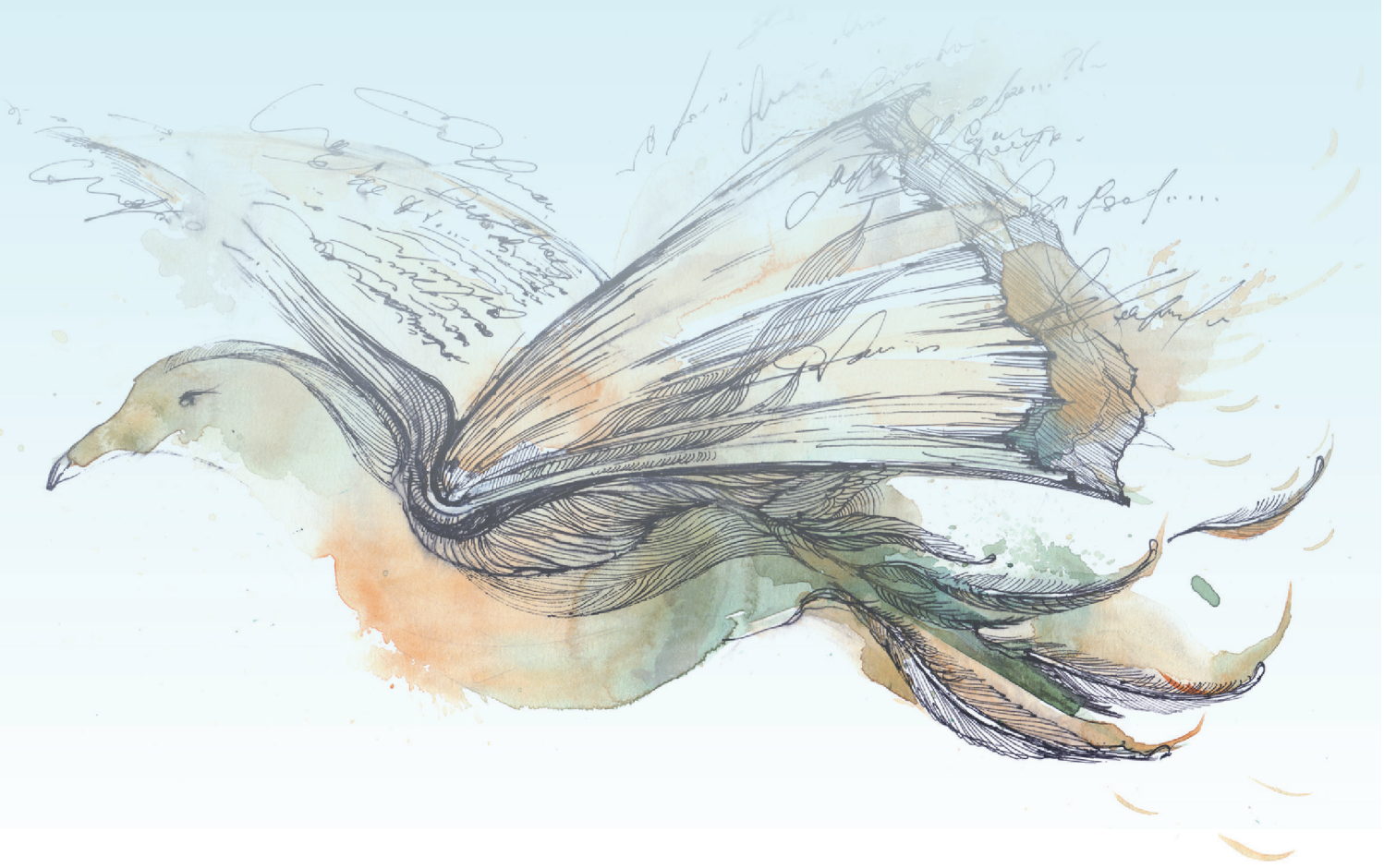
1. Konferans	122
2. Açık Oturum	122
3. Sempozyum	123
4. Forum	123
5. Münazara	124
Ne Kadar Öğrendim	135
Ünite Özetim	136
Ünite Değerlendirme	137

3. ÜNİTE BİLİMSEL YAZILAR

Bilimsel Yazılar	140
Ne Kadar Öğrendim	143
Ünite Özetim	144
Ünite Değerlendirme	145

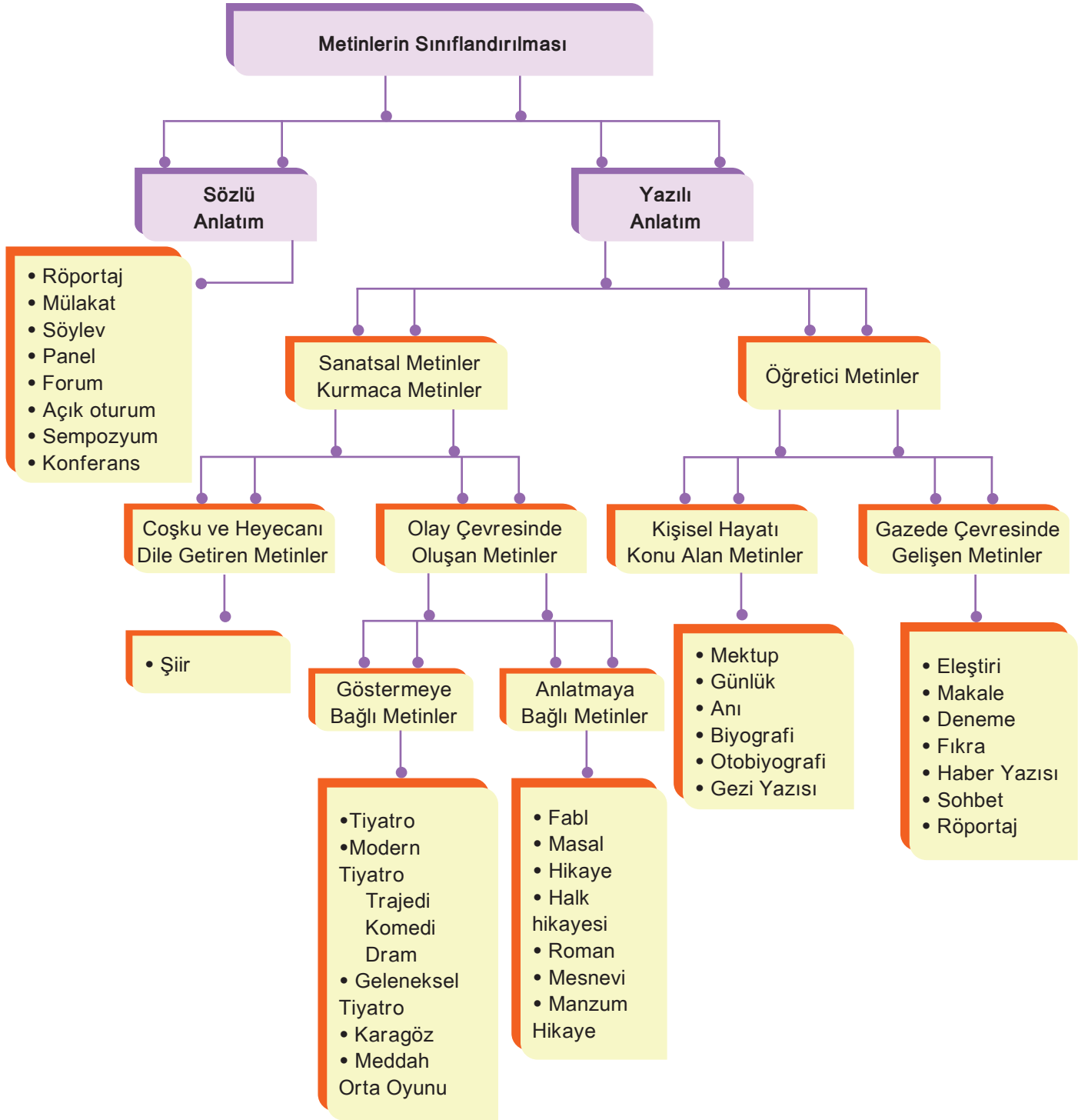
Ünite 1

SANAT METİNLERİ

Neler Öğreneceğim?

1. Sanat metinlerinin ayırıcı özelliklerini,
2. Sanat metinlerinde kullanılan dilin işlevlerini,
3. Fablın özelliklerini belirlemeyi,
4. Temanın özelliklerini belirlemeyi,
5. Metni açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık bakımlarından incelemeyi,
6. Masalın özelliklerini belirlemeyi,
7. Hikâyenin (Öykü) özelliklerini belirlemeyi ve incelemeyi,
8. Romanın özelliklerini belirlemeyi ve incelemeyi,
9. İncelediği romanda isim, sıfat, zamir, zarfların kullanılış amaçlarını belirlemeyi,
10. Tiyatronun özelliklerini belirlemeyi ve incelemeyi,
11. Şiirin özelliklerini belirlemeyi ve şiir incelemeyi öğreneceksiniz.

Notlarım

Sanat Metinleri

1. Sanat Metinlerinin Ayırıcı Özellikleri

Metin I:

Otuz Beş Yaş Şiiri

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak, yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.
Şakaklarıma kar mı yağdı ne?
Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünüyorsunuz;
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?
Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim:
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim
Yalandır kaygısız olduğum yalan.
Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hatırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız
Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç fark ettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Cahit Sıtkı Tarancı

Notlarım

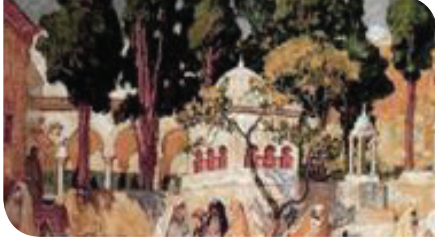
Etkinlik Sayfam

1. Yukarıdaki şiirden hareketle coşku ve heyecana bağlı metinlerin özelliklerini sıralayınız.

2. "Otuz Beş Yaş" adlı şiirin yapı özelliklerini bulunuz. Şiirin yapı özelliklerini okuduğunuz hikâye ve tiyatro ile karşılaştırınız. Aralarındaki farklılıkların nelerden kaynaklandığını belirtiniz.

3. Metinde aktarılan duygu, gerçek hayatta da yaşanabilir mi? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Metin II

Diyet

Dar kapısından başka aydınlık girecek hiçbir yeri olmayan dükkânında tek başına, gece gündüz kıvılcımlar saçarak çalışan Koca Ali, tıpkı kafese konmuş terbiyeli bir arslanı andırıyordu. Uzun boylu, iri pençeli, kalın pazılı, geniş omuzlu bir pehlivandı. On yıldır bu karanlık in içinde ham demirden dövdüğü kılıç ve namluları tüm Anadolu'da, tüm Rumeli'de sınır boylarında büyük bir ün kazanmıştı. Hatta İstanbul'da bile yeniçeriler, satın alacakları kamaların, saldırmaların, yatağanların üstünde "Ali Usta'nın işi" damgasını arıyorlardı. O, çeliğe çifte su vermesini biliyordu.

Uzun kılıçlar değil, yaptığı kısacık bıçaklar bile iki kat olur, kırılmazdı, "Çifte su vermek" sanatının, yalnız ona özgü bir sırrı vardı. Yanına çırak almaz, kimseyle çok konuşmaz, dükkânından dışarı çıkmaz, durmadan uğraşır. Bekârdı. Hısımlı, akrabası yoktu. Kentin yabancısıydı. Kılıçtan, demirden, çelikten, ateşten başka söz bilmez, pazarlığa girişmez, müşterileri ne verirse alırdı. Yalnız savaş zamanları ocağını söndürür, dükkânının kapısını kilitler, kaybolur, savaştan sonra ortaya çıkardı. Kentte onunla ilgili birçok hikâye söylenirdi. Kimi "cellat elinden kaçmış bir çelebi", kimi "sevgilisi öldüğü için dünyadan elini eteğini vakitsiz çekmiş garip" derdi. Siyah şahane gözlerinin mağrur bakışından, soylu davranışlarından, gururlu suskunluğundan, düzgün sözlerinden onun öyle sıradan bir adam olmadığı belliydi... Ama kimdi? Nereliydi? Nereden gelmişti? Bunları bilen yoktu. Halk onu seviyordu. Kentte böyle tanınmış bir ustanın bulunması herkes için ayrı bir övünç kaynağıydı.

- Bizim Ali...
- Bizim koca usta...
- Dünyada eşi yoktur...
- Zülfikâr'ın sırrı ondadır!.. derlerdi. (...)

Ömer Seyfettin

Etkinlik Sayfam

1. Okuduğunuz metnin yapı özelliklerini (olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân) belirtiniz.

2. Okuduğunuz metnin dil ve anlatım özelliklerini açıklayınız.

2. Hikâyede anlatılan olay gerçekte yaşanmış mıdır ya da yaşanabilir mi? Düşüncelerinizi edebî gerçeklikle ilişkilendirerek açıklayınız.

Notlarım

Metin VI

Şair Evlenmesi

Sekizinci Sahne

Habbe Kadın (Kumru Hanım'ı öyle bir hâle getirir ki ağlar gibi gözlerini ovuşturur, kah bir eliyle yüzünü kapayıp parmaklarının arasından yan yan Müştak Bey'e bakar)— İşte efendim, asıl gelin.

Ebullaklaka (Habbe Kadın'a)— O niye ağlıyor, sakın damat beyimizi istememezlik etmesin?

Habbe Kadın (Kumru Hanım'la kulak kulağa fısıldaştıktan sonra) - Efendim, ağlamanın sebebini sordum, anladım. Öyle zannettiğiniz gibi değilmiş!

Ebullaklaka - Eyy, nasılmış?

Habbe Kadın - Ah zavallı dertli tazecik! Evveli damat beye varamadım diye kahrından pek çok ağlamış. İşte o boş yere döktüğü gözyaşlarına acıyıp da şimdi ona ağlıyormuş...

Ebullaklaka (Kumru Hanım'a yavaşça) - Ağladığını gördükçe öyle yüreğim kalkıyor ki merhametimden yengeliği kendim edeceğim geliyor. (Kumru Hanım'ı Müştak Bey'le el ele vererek) Alınız efendim; artık yüzünü güldürmenin çaresine bakınız. Heman hoş hal ile geçinmenizi can u gönülden dua ederim. (Hikmet Efendi'ye) Bence daha bir işiniz kaldı mı?

Hikmet Efendi —Hayır. Fakat güveyle gelinden başka bulunanların cümlesini beraber götürmenizi rica ederiz.

Ebullaklaka —Rica ne imiş, emredin efendim. (mahalleliye)

Haydin mahalleli! (Ziba Dudu'ya) Haydi kılavuz kadın! (Habbe Kadın'a) Haydi yenge kadın!

İbrahim Şinasi

Etkinlik Sayfam

1. Okuduğunuz metnin yapı özelliklerini belirtiniz.

Blank area for writing the answer to question 1.

2. Metinde anlatılanların gerçek hayatta yaşanması mümkün müdür? Düşüncelerinizi nedenleriyle belirtiniz.

Blank area for writing the answer to question 2.

Notlarım

Blank area for writing notes.

Etkinlik Sayfam

1. Daha önceki yıllarda dil ve anlatım dersi "İletişim, Dil ve Kültür" ünitesinde edindiğiniz bilgilerden hareketle dil işlevlerinin tanımlarını yapınız ve örnekler veriniz.

Heyecana bağlı işlev:

Göndergesel işlev:

Şiirsel işlev :

Alıcıyı harekete geçirme işlevi :

Dilin dil ötesi işlevi :

Kanalı Kontrol İşlevi:

Notlarım

2. Dilin şiirsel işleviyle göndergesel işlevi arasındaki farklılıkları okuduğunuz metinlerden de örnekler vererek belirtiniz.

3. Kitabınızda verilen dört metni okurken neler hissettiniz? Bir tiyatro gösterisini izlerken de aynı duyguları mı hissedersiniz? Açıklayınız.

4. Sanat metinleri ile okuyucu/seyirci arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

5. Yukarıda okuduğunuz dört metnin hangi geleneğin ürünü olduğunu, önceki yıllarda edindiğiniz bilgi birikiminizden yararlanarak yazınız.

Metin	Bağlı olduğu gelenek
I.	
II.	
III.	
VI.	

Etkinlik Sayfam

1.

Yukarıdaki resimleri inceleyiniz malzemesi dil olan sanatlarla malzemesi ses, renk, çizgi ve hareket olan sanatlar arasındaki farklılıkları aşağıya sıralayınız.

Notlarım

2. Aşağıdaki tabloya daha önceden okuduğunuz anlatmaya bağlı metin türlerinin temalarını ve metinlerin yazılış amaçlarını yazınız.

Metin Türleri	Metnin Teması	Yazılış Amacı
Tarihi Metinler		
Anı		
Biyografi		
Destan		
Masal		
Halk Hikayesi		
Fabl		
Hikaye		
Tiyatro		
Roman		

Ne Kadar Öğrendim?

1. Aşağıdaki cümleleri doğru yanlış durumuna göre değerlendiriniz.

Sanat, bir duygu, tasarı veya güzelliğin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılıktır. ()

Sanatçı, sanat eserini oluştururken her zaman nesnel bir anlatıma başvurur. ()

Sanat eseri oluşturulurken sanatçı, eserin seslendiği kitlenin duygu ve düşüncelerini önemsemez. ()

İşitsel (fonetik), görsel (plastik) ve dramatik (ritmik) olmak üzere üç grupta toplanabilir. ()

Sanat eserinin tek ve değişmez bir anlamı vardır, anlam kişiden kişiye değişmez. ()

Sanat eserinin en önemli amacı, toplumsal fayda ve doğruluktur, sanat eseri güzelliği amaçlamaz. ()

Edebî eserde sanatçı, konuşma dilinin sınırlarının dışına çıkıp kelimelere yeni anlamlar yükleyemez. ()

Edebî metinlerde yazar, gerçeği aynen yansıtırken olaylara kurmaca unsurlar eklemeyebilir. ()

Edebî metinde yazar, cümlelerin söz dizimiyle oynayarak dilin kuralları dışına çıkabilir. ()

Edebî metni diğer metinlerden ayıran en önemli fark, edebî metnin estetik kaygıyla oluşmasıdır. ()

Edebî metin yazıldığı toplumun özelliklerinden bağımsız bir şekilde oluşturulur. ()

Edebî metinde yazar, kurmaca bir dünya kurarken gerçek hayattan faydalanır. ()

Dil, edebî metnin oluşabilmesi için tek başına yeterlidir. ()

Edebî metin yan ve mecaz anlam bakımından zengindir. ()

2. Aşağıdaki boşlukları uygun sözcüklerle doldurunuz.

Edebî metinde kelimeler genellikle ve anlamında kullanılırken, öğretici metinlerde kelimeler anlamındadır.

Edebî eserde sanatçı, bir anlatıma başvurarak ele aldığı konuya kendi yorumunu da katar.

..... sanat eserinin ilk ve en önemli amacıdır, sanat eserinde doğruluk ve fayda amaçlanmaz.

Edebî metinlerin sosyal bir çevrede ortaya çıkması bakımından edebiyat bilimiyle ilgilidir.

Edebî metinler temel ifade şekillerine göre ve olmak üzere ikiye ayrılır.

Yazar eserin duygu ve düşünce örgüsünü anlam düzlemi etrafında oluşturur.

Bir olay örgüsüne sahip olan olay çevresinde oluşan metinler ve olmak üzere iki grupta incelenebilir.

Her sanat eseri, okuyucu ile yazarı arasında bir iletişim gerçekleştirir. Bu iletişimde okuyucuya veya izleyiciye verilmek istenen iletiye ----- adı verilir.

Roman, hikâye ve şiir gibi edebî türler, konularını günlük hayattan alsa da ----- olaylara sahiptir.

2. Sanat Metinleri

Fabl

Kurtla Kuzu

Kim daha güçlüyse hep odur haklı; İnanmayan dinlesin bu masalı.

Kuzunun biri su içiyormuş Pırıl pırıl bir dereden. Aç bir kurt çıkagelmiş yukardan, Av peşinde besbelli.

— Vay, . . demiş öfkeyle; Sen kim oluyorsun da, Suyumu bulandırıyor benim? Şimdi anlatırım ben sana.

— Aman efendim, demiş kuzu; Kızmayın da bir bakın nerdeyim. Ben nasıl bulandırırım suyunuzu, Akıntı benden yana. Siz yukardasınız. Ben yirmi adım aşağıda.

— Onu bunu bilmem, demiş canavar; Bulandırıyor sun işte, o kadar.

Hem dahası var, hımbıl:

Sen bana küfretmişsin geçen yıl.

— Nasıl olur Devletlim, demiş kuzu; Geçen yıl dünyada yoktum.

Süt kuzusuyum, baksanıza.

— Sen değilsen kardeşindir, ukala.

— Kardeşim yok ki küfretsin size.

— Seninkilerden biridir öyleyse; İşiniz gücünüz beni çekiştirmek, Çobanlarınız, köpeklerinle birleşerek. Hepsini anlattılar bana.

Size artık haddinizi bildirmeli,

Deyip kesmiş devletli;

Kaptığı gibi kuzuyu doğru ormana

Ve orada Görmüş hesabını güzelce;

(La Fontene, çev. Orhan Veli, La Fonten'in Masalları)

Fabl Özellikleri

Notlarım

Türk Edebiyatındaki Fabl Örnekleri

Blank lined area for writing examples of fables from Turkish literature.

Dünya Edebiyatındaki Fabl Örnekleri

Blank lined area for writing examples of fables from world literature.

Etkinlik Sayfam

1. Okuduğunuz "Kurtla Kuzu" adlı fabl türündeki metnin temasını bulup açıklayınız.

Blank lined area for writing the theme of the fable "Kurtla Kuzu".

2. Okuduğunuz "Kurtla Kuzu" adlı fabl türündeki metnin konusunu bulup açıklayınız.

Blank lined area for writing the topic of the fable "Kurtla Kuzu".

Notlarım

Blank lined area for writing notes.

Tema ve Konu Özellikleri

Tema:

Konu:

Notlarım

Çöz Öğren

Aşağıdaki temaları "konu" şekline dönüştürerek kutucukları doldurunuz.

Tema	Konu
Özgürlük	
Göç	
Kahramanlık	
Hoşgörü	

Çöz Öğren

Fuzuli, Koca Nişancı'nın Dicle'ye sırtını dayamış konağının kapısına varıp kahyasına kendisini tanıtırken yüreğinin duracağını sandı. Yiyeceklerle donatılmış gümüş tepsilerin sıra sıra sedirleri donattığı salona girdiğinde yüzüne çarpan sıcaklığın ortadaki büyük piri- inç mangaldan mı, içini kaplayan heyecandan mı yoksa kendisine gülümseyen dost yüzlerden mi kaynaklandığını anlayamadı.

Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk/ İskender Pala

Yukarıdaki metinlerin temasını ve konusunu belirleyiniz.

İyi Bir Anlatımın Özellikleri

İyi bir anlatım birçok unsurun bir araya gelmesiyle oluşur. İyi bir anlatımda seçilen konunun, konunun sınırlandırılmasının, yazarın amacının, bakış açısının payı kadar anlatımın dil ve biçim özelliklerinin de rolü vardır. Anlatıcı, sözcükleri yerinde kullanmalı, yanlış anlaşılmalara yer vermemelidir. Konuşma dilinde yerel sözcükler kullanıldığından yazılarında yazı (kültür) dilinin sözcüklerini tercih etmelidir. Dili güzelleştirme ve zenginleştirme adına deyim ve atasözlerinden yararlanmalı, argo ve kaba sözlerden kaçınmalıdır. Duygu ve düşüncelerini kısa ve öz bir şekilde vermeli, gereksiz sözcüklerden kaçınmalıdır. İyi bir anlatımda bulunması gereken özellikler :

Açıklık:

Akıcılık:

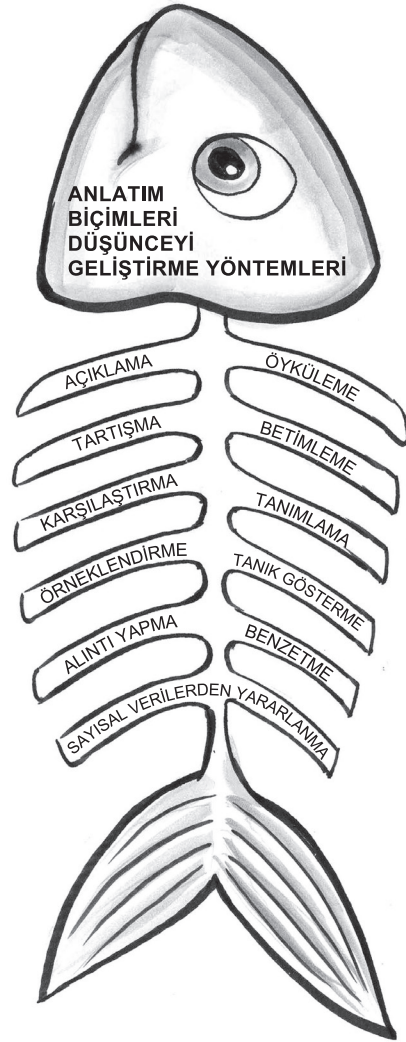
Duruluk:

Yalınlık:

Notlarım

Anlatım Türleri

Bir parçaya bütün olarak bakıldığında;

- Açıklamaya dayalı anlatım: Öğretme, bilgi verme
- Öykülemeye dayalı anlatım: Bir olayı kişi - yer - zaman bütünlüğü içinde okuyucuya yaşatma
- Betimlemeye dayalı anlatım: Bir olayı veya mekânı resmetme, onunla ilgili okuyucuya izlenim kazandırma
- Tartışmaya dayalı anlatım: Sohbet havası içinde düşünce ve kanıları değiştirme amacına yönelik olarak karşımıza çıkar.

1. Açıklama

Four horizontal light blue bars for writing notes.

2. Betimleme (Tasvir Etme)

Four horizontal light blue bars for writing notes.

3. Öyküleme (Hikâye Etme)

Four horizontal light blue bars for writing notes.

4. Tartışma

Four horizontal light blue bars for writing notes.

Notlarım

Four horizontal light blue bars for writing notes.

Düşünceyi Geliştirme Yolları

1. Tanımlama (Tanım)

Four horizontal light blue lines for writing notes.

2. Örneklendirme

Four horizontal light blue lines for writing notes.

3. Karşılaştırma

Four horizontal light blue lines for writing notes.

4. Tanık Gösterme (Alıntı Yapma)

Four horizontal light blue lines for writing notes.

Notlarım

Four horizontal light blue lines for writing notes.

5. Benzetme

Çöz Öğren

Aşağıdaki metinlerde kullanılan anlatım türleri veya düşünceyi geliştirme yollarını boşluk bırakılan kısımlara yazınız.

Roman; insanların başından geçen veya geçebilir kanısını uyandıran olayları yer ve zaman bildirerek anlatan uzun bir yazı türüdür, cümlesi tanım cümlesidir.

“Düşünce gelişiminin her adımında namuslu yazarın alınterinin ıslaklığını duyarız. Homeros, Beydaba, Yunus, Karacaoğlan, Sheakspeare çağlarının sınavından geçerek gelmişlerdir, bu güne, bu çağa.” Görüldüğü gibi ilk cümle soyut bir düşünce içermekte. Namuslu yazarın düşünce gelişimine katkısı denilince ne anlatılmak isteniyor? Bu açık şekilde belli değil. Yazarların isimleri sıralanmaya başlayınca ilk cümledeki soyut düşüncenin somutlaştığını görüyoruz.

Notlarım

Kış mevsiminden hiç hoşlanmam. Soğuğuyla, ulaşımıyla, yiyecek ve giyecekleriyle insana bir sürü sıkıntı verir. Oysa yaz mevsimi öyle mi? Bir kere üşüme diye bir sorunuz, donma diye bir korkunuz olmaz. Bunun için de kat kat giyeceklere gereksiniminiz yoktur. Yiyeceklerimizin büyük bir bölümü de, yaz mevsiminin ürünleridir. Parçada görüldüğü gibi yaz mevsimi ile kış mevsimi çeşitli yönlerden karşılaştırılmıştır.

Kayadan kayaya çarpa çarpa nihayetsiz akislerle çalkalanıp uzaklaşan bu sedada insan başlarını olgun başaklar gibi eğen, rüzgârlı bir ferman amirliği vardı. (Altı çizili cümlecikte insan başları, eğilme yönünden, olgun başaklara benzetilmiştir.)

Çam, kestane ve meşe ağaçlarıyla kaplı yemyeşil Uludağ'ın eteklerine kurulmuş Bursa; tarihi camileri, hanları ve şadırvanlarıyla kendini gösterir. Dar sokaklardan, cumbalı evlerin önünden geçerek çıkarsınız Uludağ yoluna. Sonbaharın sisli, bulutlu havası Uludağ'ın tepesinden hiç eksik olmaz sanki. Karanlık basınca Uludağ'ın yamacındaki evlerin titrek ışıklarını belli belirsiz görürsünüz.

Ben akıcı olmayan, karmakarışık bir yazının, konusu ne kadar ilginç olursa olsun, bir edebiyat tadı vereceğine inanmıyorum. Jean Paul Sartre'in: “Yazar, neyi yazacağını değil, nasıl yazacağını bilen insandır.” sözünü bu yüzden çok severim.

İsim, Sıfat, Zamir ve Zarflar

Sözcük

Blank area for writing words.

İsim Soylu Sözcükler

1. İsim (Ad)
2. Zamir (Adıl)
3. Sıfat (Ön ad)
4. Zarf (Belirteç)

Eylem Soylu Sözcükler

5. Fiil (Eylem), Fiilimsiler (Eylemsiler)

Edat Soylu Sözcükler

6. Edat (İlgeç)
7. Bağlaç
8. Ünlem

Notlarım

Blank area for writing notes.

Örnek

“Tahtaya bir doğru çizelim.” cümlesinde “doğru” sözcüğü bir varlığı karşıladığı için İSİM,

“Doğru söz yemin gerektirmez.” cümlesinde “söz” sözcüğünü nitelediği için SIFAT,

“Eğri oturup doğru konuşalım.” cümlesinde “konuşalım” eylemini nitelediği için ZARF,

“Babam akşama doğru beni okuldan alacak.” cümlesinde “akşam” sözcüğü ile öbekleşerek EDAT görevini üstlenmiştir.

Şimdi bir sözcüğün değişik cümlelerde farklı türlerde (görev) kullanılmasını yukarıdaki bilgiler çerçevesinde yeniden değerlendirelim. “Yalnız” sözcüğünün cümle içindeki görev değişikliğini inceleyelim.

Örnek

Arayanım, soranım kalmadı; son zamanlarda iyice yalnızım. (isim)

Yalnız bir adam evimizin karşısında oturuyordu. (sıfat)

Şairler, genellikle yalnız yaşar. (zarf)

Bu soruyu yalnız beş öğrenci çözebilmiş. (edat)

Bu soruyu çözerim yalnız sessiz olursanız. (bağlaç)

İsim - Fiil Farkı

İsim: Varlık veya kavramları karşılayan sözcüklerdir.

Fiil: İş, oluş, hareket bildiren sözcüklerdir.

Annem saksıda çiçek yetiştirmeyi sever. (isim)

Annemin yetiştirdiği çiçeklerden ikisi soldu. (fiil)

Geçen sene son otuz yıldaki en sıcak yazdı. (isim)

İki satırlık dilekçeyi bir saatte yazdı. (fiil)

Dikkat

Bir sözcüğün isim mi fiil mi olduğunu anlamak için sözcüğe;

-mak, -mek (matar) eki,

-me, -ma (olumsuzluk) eki,

-yor (şimdiki zaman kipi) eki getirilir.

Sözcük bu ekleri alabiliyorsa fiil, alamıyorsa isimdir.

Örneğin;

Sınıfta üç kişi vardı. (varmak, varmadı, varıyor olmadığından isim)

Doğduğu köye sabahleyin vardı. (varmak, varmadı, varıyor olduğundan fiil)

Aldığım boya iki kilo kadardı. (isim)

Akşama kadar bu odayı boya. (fiil)

(İkisinin de kökü "boya" dır.)

İsim (Ad)

A. Verilişlerine Göre

Cins (Tür) İsmi:

Örnek

"papatya, fare, halı, kilim, omurga, insan, şehir, deniz, dağ, hayvan, okul, gazete, roman" gibi sözcükler tek varlığı karşılamadığından cins isimdir.

Notlarım

Özel İsim:

Örnek

“Yahya Kemal, Kütahya, Marmara Denizi, Ağrı Dağı, Kabataş Lisesi, Hürriyet Mahallesi...” gibi sözcükler tek varlığı karşıladığı için özel isimdir.

Dikkat

Bazı tür isimleri özel isim olarak da kullanılabilir.

Örnek

Barış, kitap okumayı sever.

Lale, sınıfın en çalışkan öğrencisidir.

Pamuk, sobanın yanında uyuyor.

Dikkat

“Güneş, dünya, ay” sözcükleri uzay bilimleri ve coğrafya ile ilgili terimlere karşılık olarak kullanılırsa özel addır, başka kullanımlarda ise tür adı olarak kullanılır.

Notlarım

Örnek

“**Ay**, **Dünya**’nın uydusudur.”

“Jupiter, **Güneş** sisteminde **Dünya**’dan daha büyük bir gezegendir.

“Ekolojik dengede **Güneş**’in önemi yadsınamaz.” cümlelerinde özel isimdir.

“Bu haberi duyunca **dünya** başıma yıkıldı sanki.”

“Evimizin **güneş** alan kısmı daha sıcak oluyor.”

“Annemin bir benzeri **dünyada** yoktur.”

“Geceleyin **ay** gibi aydınlattın rüyamı.”

cümlelerinde cins(tür) ismidir.

B. Maddelerine Göre

Somut İsim:

Örnek

“kağıt, kalem, ağaç, ev, taş, soğuk, rüzgâr, yağmur, ışık, tatlı, ekşi, elektrik, su...” gibi sözcükler beş duyu organından biriyle bile olsa algılanabildiği için somut isimdir.

Soyut İsim:

Beş duygudan herhangi biriyle algılayamadığımız; ama akıl, inanç ve sezgi yoluyla kabullendiğimiz kavram ve varlıkları karşılar.

Örnek

“İyi, kötü, çirkin, aşk, sevgi, korku, cesaret, ruh, melek, cin, rüya, hayal, mutluluk, güzellik, kötülük...” gibi sözcükler beş duyu organından biriyle bile olsa algılanamadığı için soyut isimdir.

C. Sayılarına Göre

Tekil İsim:

Örnek

“ağaç, koyun, öğrenci, sınav, asker...” gibi sözcükler çoğul halde bulunmadığı için tekil durumdadır.

Çoğul İsim:

Örnek

“ağaçlar, koyunlar, öğrenciler, sınavlar, askerler...” gibi sözcükler çoğul ekini aldığı için çoğul isimdir.

Notlarım

Topluluk İsim:

Örnek

“orman, sürü, takım, ordu, bölük, deste, dernek, kurultay, kabile...” gibi sözcükler çoğul eki alan -ler, -lar ekini almadığı halde birden fazla sözcüğü karşıladığı için topluluk isimidir.

Dikkat

Topluluk isimleri bazen ad aktarması yoluyla topluluk anlamı kazanır, bazen de tekil isim olarak kullanılabilir.

Mahalle, ağaçlandırma kampanyasına iki fidan dikerek katılacak. (topluluk adı)

Mahalle, çocukluğumun geçtiği en güzel yerd. (tekil)

Deprem tatbikatında **sınıf** olarak görev aldık. (topluluk)

Hizmetliler ders bitince **sınıfı** temizledi. (tekil)

Dikkat

Kimi durumlarda tekil adlar çoğulluk bildirecek şekilde karşımıza çıkar:

Seçmen, demokratik sistemde seçimin en önemli ögesidir.

Doğal yaşam, **su** kaynaklarının kirletilmesiyle tehlikeye girdi.

Bu cümlelerde geçen “**seçmen** ve **su**” sözcükleri “tüm seçmenler ve su damlacıklarının tümü” anlamındadır, parça - bütün ilişkisine bağlı düz değişmece (ad aktarması - mecaz - i mürsel) şeklinde karşımıza çıkmıştır.

D. Yapılarına Göre İsimler

1. BASİT İSİM

Blank writing area for simple nouns.

? Örnek

Kalem, bardak, insan, çiçek, gözlük ...

2. TÜREMİŞ İSİM

Blank writing area for derived nouns.

? Örnek

Silgi, gözlük, dişçi, evli, susuz ...

3. BİRLEŞİK İSİM

a. Anlam Kaymasıyla Meydana Gelen Bileşik Sözcükler

Blank writing area for compound nouns with meaning change.

? Notlarım

Large blank writing area for notes.

? Örnek

Hanimeli, ayakkabı, buzdolabı, suçiçeği, denizati ...

b. Ses Değişikliğiyle Meydana Gelen Bileşik Sözcükler

Blank writing area for compound nouns with sound change.

? Örnek

Ne+için=niçin, Posta+hane=postane,
Cuma+ertesi=cumartesi, Hasta+hane=hastane
Sütlü+aş=sütlaç

c. Sözcük Çeşidi Değişmesiyle Meydana Gelen Bileşik Sözcükler

Blank writing area for compound nouns with word variety change.

? Örnek

Kaptıkaçtı, biçerdöver, gecekondü, çekyat, sivrisinek, imambayıldı ...

E. Tamlamalar

İSİM TAMLAMASI

İSİM TAMLAMASI ÇEŞİTLERİ

a. BELİRTİLİ İSİM TAMLAMASI

Örnek

Sokağın köşesi, evin balkonu, denizin rengi...

b. BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI

Örnek

Kapı kolu, çiçeğ yaprağı, okul çağı, ders kitabı ...

c. TAKISIZ İSİM TAMLAMASI

Örnek

Altın bilezik, gümüş tepsi, plastik kova, taş duvar ...

d. ZİNCİRLEME İSİM TAMLAMASI

Örnek

Haziran ayının sıcaklığı, Mahalle kahvesinin önü, İstanbul'un trafik sorunu ...

Notlarım

Ne Kadar Öğrendim?

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük cins isim olarak kullanılmıştır?

- A) Şehir bir hazinedir bilen için.
- B) Boğaziçi Üniversitesi buraya uzak değil.
- C) Türk halılarındaki kompozisyona hayran kalmıştı.
- D) Özgür, futboldan başka bir şey düşünmüyordu.
- E) "Tüketim Toplumu" adlı yapıtı okudum.

2. Üst üste üç aydan fazla hayal kurmaya dayanamaz, sonunda halk içine karışmak için büyük bir istek duyardım. Dünyada beni anlayacak birilerinin olacağını umuyordum.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisinin örneği yoktur?

- A) Cins İsim
- B) Özel İsim
- C) Topluluk İsmi
- D) Somut İsim
- E) Soyut İsim

3. Tür adı olan sözcükler, o türün hepsini veya bir bölümünü kapsayacak şekilde kullanılabilir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcük yukarıdaki açıklamayı örneklendirecek şekilde kullanılmıştır?

- A) Tepsideki bardağı düşürünce, misafirlerine karşı mahçup oldu.
- B) Dedem: "İnsan, her şeyden önce kendini sevmelidir." derdi.
- C) Göl kıyısında yarım saat dinlendikten sonra yolumuza devam ettik.
- D) Güneş batmadan önce köye varmak için hızlı hızlı yürüyorduk.
- E) Çamlığa giden yo!, günün her saatinde ıssız olurdu.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük tekil isim değildir?

- A) Arka bahçedeki çam ağacı elli yıllık.
- B) Evin bütün odaları denize bakıyordu.
- C) Bardaktaki çayı neredeyse yere dökcekti.
- D) Programın sonunda konuşmacı, kapanışı yaptı.
- E) Önümüzdeki grup, henüz müzeyi gezmemiştir.

5. "Çiçek" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde genel anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Bir demet çiçek getirip başarımızı kutladı.
- B) Bahçedeki çiçekleri, kurumasınlar diye suladı.
- C) Gittiğimiz yerde, çok farklı çiçekler gördük.
- D) Çiçek, dünyadaki en güzel hediyelerden biridir.
- E) Dışarıdan istettiği çiçek, buranın iklimine uymadı.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özel ad kullanılmamıştır?

- A) Aydın, Ege'nin güzel illerindedir.
- B) Kültür Bakanlığı konuyla ilgili basın toplantısı yaptı.
- C) Dünya bu olaylara seyirci kalmamalıydı.
- D) Mehtap'ın haberi var mı geleceğimize?
- E) Bu sözcükler dilimize Arapçadan girmiştir.

7. Aşağıdaki açıklamalardan hangisinin örneği, karşısındaki cümlede yoktur?

- A) Soyut ad: Bana yalan söylememen gerektiğini sana daha önce söylemişim.
- B) Tür adı: Bir kuşçu dükkânına girip her çeşidinden kuşa baktık.
- C) Özel ad: Huzur, yazarın bugüne kadar en çok okunan romanıdır.
- D) Belirtme hâl eki almış ad: Güvendiği dağlara kar yağınca kahroldu.
- E) Yönelme hâl eki almış ad: Babasını özleyen çocuk, yola bakıp duruyordu.

8. Yıllar sineye yaslanır
Hatıraların paslanır
Bu deli gönlün uslanır
Unutursun Mihriban'ım
Bu dizelerde kaç tane tekil isim kullanılmıştır?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4
- E) 5

9. "Artık" sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde isim olarak kullanılmıştır?

- A) Havalar ısındı, artık yaz geldi.
- B) Test bitti, artık soruları kontrol edebilirsiniz.
- C) Yemek artıklarını köpeğine verirdi.
- D) Artık kumaşlardan elbise dikiymiş.
- E) Bu işi hallet, artık sana havada karada ölüm yok.

10. Aşağıda altı çizili sözcüklerden hangisi topluluk ismidir?

- A) Ağacın dalları neredeyse bulutlara değiyordu.
- B) Eşyayı çok ucuza satmıştı.
- C) Sınıf, öğretmenin gidişine çok üzülmüştü.
- D) Koyun sudan atlamayınca sürü ilerleyemedi.
- E) Karakol ilçeye oldukça uzaktaymış.

11. Aşağıdakilerin hangisinde küçültme eki, eklendiği isme küçültme anlamı katmamıştır?

- A) Adamlar kapıyı maymuncukla ancak açabildi.
- B) Hazırlanan bu kitapçık oldukça beğenildi.
- C) Tepecik, önümdeki otlardan bile gözükmüyordu.
- D) Buna ev değil ancak evcik denir, kardeşim.
- E) Bu evcikte yıllarını geçirmiş adam.

13. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük somut isimdir?

- A) Renkli kişiliğiyle insanları etkilerdi.
- B) Dedemin yüzünde hüzün vardı yine.
- C) Bir zaman çok güzel dostluklar kurardım.
- D) Akdeniz'in masmavi sularında yüzmek isterdim.
- E) Olayları farklı gözle değerlendirmelisin.

Zamir (Adıl)

Örnek

Ahmet, sınıfın en çalışkan öğrencisidir, onu herkes sever.

cümlesinde “onu ve herkes” sözcükleri “Ahmet ve sınıftaki öğrenciler” yerine kullanılmıştır.

“Selim, hediyeği dün çarşıdan almış.” cümlesini “O, bunu dün şuradan almış.” şekline getirirsek “o, bunu, şuradan” sözcükleri ismin yerini tuttuğu için zamir görevini üstlenmiş olur.

Zamirin Çeşitleri

I. Sözcük Halinde Zamirler

Notlarım

A. Şahıs (Kişi) Zamirleri

Örnek

“Ben, ülkemi karşılıksız sevmeyi sizin gibi idealist öğretmenlerden öğrendim.” cümlesinde “ben, sizin” sözcükleri zamirdir.

“O, bizim köyde sana en çok değer veren kişidir.” cümlesinde o, bizim ve sen sözcüğünün sana şekline dönüşmesiyle oluşan sözcük zamirdir.

“Öğretmenler ki onlar bize bilgi hazinelerini karşılıksız verirler.” cümlesinde “onlar ve bize” sözcükleri “öğretmenler ve öğrenciler” sözcüklerinin yerini tuttuğu için zamirdir.

Dikkat

“Ben ve sen” kişi adları ismin -e halini alınca “bana ve sana” şekline dönüşür. Bu olaya “kök değişmesi” denir.

B. İşaret Zamirleri

?

Örnek

“Orada benim kitaplarım var, onları şuraya dizin.” cümlesinde orada, onları, şuraya sözcükleri işaret yoluyla ismin yerini tutmaktadır.

Aşağıdaki cümlelerde işaret zamirlerini içeren örnekler vardır.

Burası göz göze geldiğimiz yer.
Orada bir köy var uzakta, o köy bizim köyümüzdür.
Bunları, onların yanına; şunu benim yanıma koyun.
Kardeşime doğum gününde bunu aldık.
Oraya göre burası daha sıcak, onun için buraya gelin.
Babam öylelerine güvenmemem gerektiğini söylerdi.
O kitabı değil, berikini getirin.

!

Dikkat

Yukarıda cümlelerde görüldüğü üzere “o, onlar” sözcükleri kişinin yerini tutarsa kişi zamiri, varlığın yerini tutarsa işaret zamiri olur. Ancak “bu, şu, bunlar, şunlar” sözcükleri kişilerin yerini tutsa bile işaret zamiridir.

📄

Notlarım

?

Örnek

Annesi onu sabahleyin zorla uyandırdı. (kişi zamiri)
Annem onu titizlikle ütüledi. (işaret zamiri)
Buraya daha önce de gelmiştik. (işaret zamiri)
Kitabı buraya bir yere koymuştum. (işaret zamiri)
Bu, sınıfın en çalışkanıdır. (işaret zamiri)

C. Soru Zamirleri

?

Örnek

“Kitabımı nereye koymuştum?” ya da “Kitabımı kim almış olabilir?” cümlelerinde nereye, kim sözcükleri soru yoluyla ismin yerini tutmuştur.

Türkçede belli başlı soru zamirleri şunlardır:

Kim (kimi, kime, kimde, kimden, kimler...)
Ne (neyi, neye, neyde, neyden, neler...)
Nere (nereyi, nerede, nereden...)
Hangisi (hanginiz, hangimiz, hangileri...)
Kaçı (kaçını, kaçınız, kaçımız, kaçınıcı...)

D. Belgisiz Zamirler

Blank writing area with horizontal lines.

Örnek

“Sınıfta kimse kalmamış, herkes dışarı çıkmış.” cümlesinde kimse, herkes sözcükleri isimlerin yerini açıkça tutmadığından belgisiz zamirdir.

Aşağıdaki cümlelerde belgisiz zamirleri içeren örnekler vardır.

Öğrencilerin bazıları ders çalışmıyor; çoğu da plansız ders çalışıyor.

Kimi yer, kimi bakar, kıyamet ondan kopar.

Çoğu gitti, azı kaldı.

Kimse ders çalışmak istemiyor, herkes bilgisayar oyunları ile vakit geçiriyor.

Biri seni yolda gördüğünü söyledi.

Notlarım

Blank writing area with horizontal lines.

Dikkat

Belgisiz zamirlerden bazıları soru zamiri ile karıştırılmamalıdır.

Dün kimi gördümse yüzü asıktı.
(belgisiz zamir)

Ahmet dün kimi çarşıda görmüş?
(soru zamiri)

E. Dönüştürme Zamiri (kendi)

Blank writing area with horizontal lines.

Örnek

Tek başına kullanılabildiği gibi, iyelik eki alarak da kullanılabilir.

Bu resmi ben **kendim** çizdim.

Bülent soruyu **kendisi** çözmüş.

Kendim ettim **kendim** buldum.

Herkesin **kendine** göre bir sorunu var.

II. Ek Halindeki Zamirler

A. İlgî Zamiri (ki)

Örnek

Benim kitabım burada, seninki nerede?
(kitabın)

Bizimki yine sokakta top oynuyor.
(çocuk)

Antalya'nın sahili İzmir'inkinden güzel.
(sahili)

B. İyelik Zamiri

Örnek

Kitabınız Osmanlının son dönemini işliyor. (sizin kitabınız)

Arkadaşlarımla dün sinemaya gittik. (benim arkadaşlarım)

Bayrağımız, bağımsızlığımızın sembolüdür. (bizim bayrağımız, bizim bağımsızlığımız)

Notlarım

Dikkat

İyelik ekleri(-m,-n,-ı,-mız,-nız,-ları) aynı zamanda iyelik zamirleri olarak kabul edilmektedir. Ancak şimdiye dek bunu ayırt edici soru sorulmamıştır.

Dikkat

İlgî zamiri olan -ki; sıfat yapan "-ki" ve bağlaç olan "ki" ile karıştırılmamalıdır.

Sıfat yapan -ki ismin **-de** halinden sonra ve **zaman bildiren sözcüklerden** sonra gelir, bitişik olarak yazılır:

Masadaki bardağa su doldurdu.
Sınıftaki gürültüyü öğretmene şikayet etti.
Dünkü maçta olaylar çıkmış.
Akşamki yemekte üç kişiydik.
Bu cümlelerde sıfat yapan -ki'yi görmekteyiz.
Bağlaç olan ki ise ayrı yazılır ve cümleden atıldığında cümlenin anlamı bozulmaz.
Dediler ki ıssız kalan bu türbende vahşi güller açmış.
İlkbahar ki mevsimlerin en güzeldir.
Bu cümlelerde bağlaç olan ki'yi görmekteyiz.

Dikkat

İlgî zamiri olan "-ki" ile sıfat yapan "-ki" ye "İLGİ EKİ" denir.

Ne Kadar Öğrendim?

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kişi zamiri vardır?

- A) Ekmeği bana bana vişne reçeli yiyordu.
- B) Yüzündeki ben ayrı bir güzellik katıyor.
- C) İşittiklerimin doğru olduğunu sanmıştım oysa
- D) O, bu konuda herkese doğruyu söylemeliydi.
- E) Bazılarının ne söylediğini anlayabilmek çaba istiyor.

2. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde dönüşlülük zamiri kullanılmıştır?

- A) Bizimkisi büyük bir aşk hikâyesi.
- B) Bunların hiçbirini ben söylemedim.
- C) Toplantıda her önerimizi reddeden kendisiydi.
- D) Hangimiz yanılmadık sanki defalarca.
- E) Herkese göre, farklı bir anlayışı vardı.

3. Tüm bu olanlardan sonra bir daha oraya gitmedik. Bizim de planlarımız vardı ve bir gün onları hayata geçirecektik. Ama bunun için uygun zamanın gelmesini bekliyorduk. Sanıldığı gibi hiç de kolay değildi. İntikamımızı hınzırca alacak, onları şaşkınlıktan oturdukları koltuklara mıhlıyacaktık. Yukarıdaki parçada kaç tane işaret zamiri kullanılmıştır?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4
- E) 5

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde virgölün kaldırılması altı çizili sözcüğün türünü değiştirir?

- A) Herkes sessizce beklerken o, melodiyi mırıldanmaya başladı.
- B) Adam, tüm umutlarını bu bilete bağlamıştı.
- C) Bu çocuk, yaşatlarından çok ileri düzeyde bir zekâya sahipti.
- D) Bunları, buradan dışarı çıkarmalıyız.
- E) Kadın, tanıdığı herkese bayram tebriği gönderdi.

5. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde “o” sözcüğü diğerlerinden farklı bir zamir görevinde kullanılmıştır?

- A) Onu daha sonra hiç görmemiştim.
- B) Hele bir gelsin, ona anlatacaklarım var.
- C) Onu dikkatli taşıyın, içindekileri dökmeyin.
- D) Onunla tekrar konuşabileceğimi sanmıyorum.
- E) Onun bakışlarının altında eziliyorduk.

6. Bunları almak için şehre ineceğini bana neden daha önce söylemedin? cümlesinde geçen altı çizili zamirlerin türü aşağıdakilerin hangisinde sırayla doğru olarak verilmiştir?

- A) İşaret zamiri – şahıs zamiri
- B) Belgisiz zamir – şahıs zamiri
- C) Soru zamiri – belgisiz zamir
- D) Dönüşlülük zamiri – şahıs zamiri
- E) Belgisiz zamir – dönüşlülük zamiri

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde belgisizlik bildiren sözcüğün türü ötekilerden farklıdır?

- A) Bütün düşüncesi, üniversite sınavını kazanabilmekte.
- B) Herkesi bu eğlenceye davet etmeyi düşünüyoruz.
- C) Öğrencilerin hepsi iki gün sonra sınava girecekti.
- D) Bazıları, kendi fikrini benimsetmek için çok uğraştı.
- E) Salona sığmadığımız için birkaçımız dışarıda bekledik.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki altı çizili sözcük, "Kimse, kimsenin çukurunu doldurmaz." atasözünde geçen altı çizili sözcüklerle aynı görevde kullanılmıştır?

- A) Şu dağların kışı bitmez ki sıldan haber gelsin.
- B) Nedense, hiçbirini düşünmedim o an için.
- C) Gördüklerimiz karşısında biz de çok şaşırдық.
- D) Öfkeli insanları yatıştırmak kolay olmuyor.
- E) Bu kitaptaki bütün şiirleri ezberlemek istiyorum.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zamir (adıl) kullanılmıştır?

- A) Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
- B) Bin tasa bir borç ödememez.
- C) Ne doğarsan aşına o çıkar kaşığına.
- D) Bayramda borç ödeyene ramazan kısa gelir.
- E) Akan çay her zaman kütük getirmez.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı adıyla sağlanmıştır?

- A) Onların neler konuştuğunu merak ediyor musun?
- B) Kitabın kaçınıcı sayfasındasın?
- C) Dosyayı bana ne zaman verecekler?
- D) Kapının önündeki araba kimi bekliyor?
- E) Bazıları seni niçin dinlemiyor?

11. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde ilgi zamiri kullanılmıştır?

- A) Bizim bahçedeki çiçekler bunlardan daha güzel.
- B) Elbette ablasınıninkinden farklı bir ömrü olacaktı.
- C) Ondaki kaynaklar son derece doyurucu.
- D) Mademki güzelsin harbi unutturacak kadar.
- E) Neredeki kitapçıya gidecektim ben?

12. "Salonun duvarlarını boyattık, mutfağınki kaldı." "-ki" eki, aşağıdaki cümlelerin hangisinde yukarıdaki göreviyle kullanılmamıştır?

- A) Bizimkinin bu kadar sinirli olduğunu bilmiyordum.
- B) Siz payınıza düşeni alın, onlarınki şimdilik kalsın.
- C) Bu arabanın motoru sağlam, ötekininkini bilmem.
- D) Akşamki toplantının verimli geçtiğini düşünmüyorum.
- E) Bizim çocuk yaramaz, komşununki böyle değil.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ek hâlinde bir zamir yoktur?

- A) Hesabımızı ödeyip lokantadan çıktığımızda hava kararmıştı.
- B) Bizim arabayı güzelce yıkattık, sizinkini yıkatmayacak mısınız?
- C) Onların evine her gidişimizde bir sürprizle karşılaşıyoruz.
- D) Bu yeşil alanda her sabah birkaç saat spor yapıyorduk.
- E) Adresinizi bir kâğıda yazıp verirseniz, size davetiye gönderebilirim.

14. I. Bu, seni unutamayan benden korkuyorum
 II. Uçurum çizgiler, kara gölgeler yaklaşıyor
 III. Bir sonun belirtileri yüzümde yer yer
 IV. Karşımdaki yüz sefil bir akşam
 V. Ne zaman elime bir kâğıt alsam
Yukarıdaki dizelerin hangilerinde iyelik zamiri kullanılmamıştır?
- A) I. ve II. B) II. ve IV. C) II. ve V.
 D) III. ve IV. E) IV. ile V.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcük kişi zamiri değildir?
- A) Bu konuda bizim bir girişimimiz olmadı.
 B) Artık hiçbir konuda sana inanmıyorum.
 C) Onların her söylediğini yapmak zorunda değiliz.
 D) Geleceği konusunda banâ söz vermişti.
 E) Galiba bundan sonra kimsenin sözüne güvenmeyecek.

16. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birden çok kişi zamiri kullanılmıştır?
- A) Kapıda duran şu kızıl saçlı kadın senin akrabam mı?
 B) Benden istenenleri yerine getirmeyeceğimi hiçbirini söyleyemez.
 C) Onu buzdolabından sen mi çıkarıp masa üzerine bıraktın?
 D) Bazen o bazen de başkası üzerdi bu zavallı kadını.
 E) Aradıklarımızı, senin isteğin ve onun desteğiyle bulabildik.

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde kişi zamiri kullanılmamıştır?
- A) Bazen onun anlattıklarının doğru olabileceğini düşünüyorum.
 B) O akşam herkes evden neşe içinde ayrılmıştı.
 C) Baktığımız evi sadece biz beğenmedik.
 D) Şarkının ilk dörtlüğünün sana ait olduğunu biliyoruz.
 E) Gecenin bir yarısı beni buraya çağırdılar.

18. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde dönüşlülük zamiri, özneyi pekiştirme göreviyle kullanılmıştır?
- A) Araba, kendi kendine bir süre kaydı.
 B) Ben, bu soruyu kendim çözeceğim.
 C) Bu şiiri kendiniz mi yazdınız?
 D) Lütfen, kendilerine geldiğimizi iletir misiniz?
 E) Biraz su içince kendine geldi.

19. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde ikileme zamir görevinde kullanılmıştır?
- A) Tanımadığın insanlarla senli benli olmamalısın.
 B) Herkesle iyi geçinen sessiz sedasız bir çocuktuk.
 C) Çaresizlikten ona buna el açmak zorunda kaldık.
 D) Deli dolu bir öğrencilik yaşadığım için sevinçliyim.
 E) İngilizceyi şöyle böyle anlamaya başladık artık.

20. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde iki ögesi de işaret zamiri olan bir isim tamlaması kullanılmıştır?
- A) Bu makinenin burasına dokunursanız tüm işlemler iptal edilir.
 B) Şunun bakışındaki küçümseyici ifade yok mu?
 C) Bizim eller kırçılıdır geçilmez; yollar çamur, kurusun da gidelim.
 D) Memlekete şunun şurasında iki saatlik yolumuz kaldı.
 E) Armudun sapı, üzümün çöpü derken en önemli meselelerimizi unutuyoruz.

■ Sıfat (Ön Ad)

Sıfat

1. Niteleme Sıfatları

Örnek

Çalışkan öğrenciler zor soruları çözmekten hoşlanır.
Soğuk ve karlı havalarda üzerime yünlü paltomu alırım.
Mavi gözlü çocuk, akıllı adam, yürüyen merdiven, sarışın çocuk, çalışkan çocuk, uzun boylu çocuk, boyu uzun çocuk, ön sırada oturan öğrenci.
Yukarıdaki koyu yazılı sözcükler ismin nasıl olduğunu ortaya koyduğu için niteleme sıfatıdır.

Notlarım

2. Belirtme Sıfatları

A. İşaret Sıfatları

Örnek

Bu adam, şu kitap, o ev, öteki soru, beriki araba, öyle masa, böyle çocuk, şöyle ağaç.

Dikkat

İşaret sıfatlarıyla işaret zamirleri karıştırılmamalıdır.

“Bu öğrenciler sınıfın en arkasında oturur.”
“Bu öğrencilerindir diye sınıfta bıraktım.” cümlesinde
“Bu” sözcüğü önce sıfat, sonra zamir görevini üstlenmiştir.

Dikkat

İşaret sıfatlarından sonra virgül (,) kullanılmaz. Eğer kullanılırsa o sözcük adıla dönüşür.
O köy bizim köyümüzdür. (sıfat)
O, köyünden üç yıldır ayrı yaşıyor. (kişi adılı)
Bu soruyu çözmek istemiyor. (sıfat)
Bu, soruyu çözmek istemiyor. (işaret adılı)

Dikkat

Bu, şu, o, öteki, beriki, öbür sözcükleri yerine göre işaret adılı, yerine göre işaret sıfatıdır. Unutmamak gerekir ki bir sözcüğün işaret sıfatı olması, kendisinden sonra gelen ismi belirtmesine bağlıdır.

Kitaptaki öbür soruları çözmek istemiyor.
(işaret sıfatı)

Çocuk, öbürünü çözmüş, ama bunu çözmemiş.
(işaret adılı)
Bu evde on yıldır yaşıyor.

(işaret sıfatı)
Bu, on yıldır Avrupa’da yaşıyor.
(işaret adılı)

Notlarım

B. Sayı Sıfatları

Blank writing area for the first part of the exercise.

a. Asıl Sayı Sıfatı:

Blank writing area for the first part of the exercise.

Örnek

Okullar üç gün tatil edildi.
Yaz tatilinde yüz yeni Türk lirası kazandım.

b. Sıra Sayı Sıfatı:

Blank writing area for the second part of the exercise.

Örnek

Dünkü sınavda birinci soru zordu.
sekizinci hafta
otuz beşinci yıl

c. Üleştirme Sayı Sıfatı:

Örnek

Her gün yüzer soru çözerek sınava hazırlanıyorum.
birek elma
beşer soru

d. Kesir Sayı Sıfatı:

Örnek

Babama bir buçuk ikramiye verilmiş.
Ülkemiz yüzde on enflasyonu nihayet gördü.
çeyrek saat
üçte iki pay

C. Belgisiz Sıfatlar

Notlarım

Örnek

Elbet bir gün buluşacağız.
birkaç soru
çok öğrenci
azıcık ekmek

Dikkat

Belgisiz sıfatlarla belgisiz zamirler karıştırılmamalıdır. "Bazı öğrenciler soruların bazısını çözememiş." cümlesinde "bazı" sözcüğü önce sıfat, sonra zamir görevini üstlenmiştir.

Dikkat

"Kimi, çoğu" sözcükleri, hem belgisiz zamir hem belgisiz sıfat olarak kullanılabilir. Bu sınavda kimi sorular zor, kimi kolaydı. Çoğu öğrenci düzenli çalışmayı bilmez; çünkü öğrencilerin çoğu düzenli ders çalışmanın güzelliğini fark edemez. Bu cümlelerde kullanılan "kimi ve çoğu" sözcükleri ilk kullanımda sıfat, ikinci kullanımda zamir görevindedir.

Dikkat

“Bir” sözcüğü hem belgisiz sıfat hem sayı sıfatı hem belgisiz zamir hem de “sadece” anlamı kazandığında edat olarak kullanılabilir. Kitapçıdan bir kitap alarak çıktım. Aldığım kitap güzel bir deneme ürünü. Kitaplardan biri son haftalarda çok satılıyormuş. Bu kitabı bir ben okumuşum. Bu cümlelerde kullanılan “bir” sözcüğü ilk kullanımda sayı sıfatı, ikinci kullanımda belgisiz sıfat, üçüncüsünde belgisiz zamir, dördüncüsünde “sadece” anlamı kazandığı için edat görevindedir.

D. Soru Sıfatları

Örnek

Ahmet hangi akşamlarda kitap okur?
Size kaç liralık makbuz kesilecek?
Kaçınıcı katta oturuyorsunuz?

Notlarım

Dikkat

Hangi, kaç, ne soru sıfatları isim çekim eki alarak soru adlarına dönüşür. Bunları birbirine karıştırmamak gerekir.
Hangi resim ödüle layık görülmüş? (Sıfat)
Resimlerin hangisi ödül almış? (Z a - mir)
Sınavda kaç soruyu işaretledin? (Sıfat)
Sınavda soruların kaçını işaretledin? (Z a - mir)

Unvan Sıfatları

Örnek

Gazi Mustafa Kemal Paşa
Doktor Kemal
Kasap Necmi
Kaptan Murat
Çavuş Osman
Ahmet Bey
Hayriye Teyze

Dikkat

Akrabalık ilişkilerinde sıfatlar küçük harfle başlar.
Ahmet, dün Ayşe teyzesine gitmiş.

Adlaşmış Sıfat

Örnek

Öğretmenimiz başarılı öğrencileri ödüllendirdi.
Öğretmenimiz başarılıları ödüllendirdi.
Güzele gönül verme, ayrılması güç olur.
İyiler az yaşarmış.
Sınıfın en çalışkanı Zafer'di.
Dedem küçüklere masal anlatıyor.
Renkleri şuraya, beyazları buraya bırak.
Yaralı, hastaneye dikkatlice götürüldü.
Gençler, ihtiyarlara yardımcı olmalıdır.

Notlarım

Dikkat

Aşağıdaki sözcükler niteleme sıfatı olmadığından adlaşmış sıfat oluşturamaz. Özellikle bir mesleğe karşılık gelen sıfatlar, adlaşmış sıfat olamaz.

Yöneticiler, yarın işçilerle görüşecekmiş.

Kapıcı, sabah siparişlerini az önce getirdi.

Otelin kapısında güvenlik, kimlik kontrolü yapıyor.

Futbolcular, önemli bir maça hazırlanıyor.

Ne Kadar Öğrendim?

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hem niteleme hem belirtme sıfatı almış bir isim kullanılmıştır?

- A) Kara gözlü oğlan aniden ağlamaya başladı.
- B) Delikanlı adam söz verdi mi bir daha dönmez.
- C) Annem, "Bir Demet Yasemen" şarkısını ne zaman dinlese ağlardı.
- D) Pamuk gibi elleri vardı Sakız Hanım'ın.
- E) "Bir küçük çocuk vardı." diye başlar roman.

2. I. Kara gözlüm efkârlanma gül gayrı
İbibikler öter ötmez ordayım
II. Deli sular salkım salkım söğütler
Kışlada kumandan asker öğütler
III. Uzun kavak ne gidersin engine
Yaprakların benzemiyor rengine
IV. Bir sonbahar akşamı sahillerdeyim
Gamlı bir heykel gibi kayalarda ben
V. Dağınık saçlarımdan pervasız esen
Rüzgârların elinde kırık bir neyim

Yukarıdaki cümlelerin hangilerinde birden fazla niteleme sıfatı kullanılmıştır?

- A) I. ve III. B) I. ve V. C) II. ve IV.
- D) II. ve V. E) III. ve V.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birden fazla sıfat tarafından nitelenmiş bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Bir tatlı huzur almaya geldik Kalamış'tan
- B) Takım bu sene sessiz sedasız zirveye koşuyor.
- C) Romanlarında sık sık "iyi ve yüce şeyler"den bahseder.
- D) Cihanla ben, değiliz artık eski halette.
- E) Uzun süreli bir ayrılık söz konusu olabilir.

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün türü diğerlerinden farklıdır?

- A) Gençler, bilgiye eskisinden daha kolay ulaşabiliyor.
- B) Çalışıp kazanmak birçoklarına zor gelmeye başladı.
- C) Tüm sorularımı rahatlıkla yanıtlayabildi.
- D) Hafta sonu tatilimiz çok keyifli geçti.
- E) Son zamanlarda iyice huzursuz biri olup çıktın.

5. Sardı bin koluyla dünyayı kış ahtapotu
Çılgınlıkları havada dondu tüm canlıların
Müthiş bir korku titretti taşı toprağı otu
Gömüldüler bembeyaz gömütüne yumuşak karın
Bu dizelerde kaç belirtme sıfatı vardır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde diğerlerinden farklı bir sıfat kullanılmıştır?

- A) Eski edebiyatımız şiir merkezlidir, görüşüne katılıyorum.
- B) Kimi yazarlar gerçekçi görünmek için Anadolu'ya yönelmiş.
- C) Kışın soğuk yüzüne dair bunları yazdım.
- D) Bilinçsiz hareketler insanın başına dert açar.
- E) Ben basit yaşamları öyküleştiren de çok çalışıyorum.

7. İşaret sıfatı olan sözcükler çekim eki alırsa işaret zamiri olur.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yukarıdaki açıklamaya örnek bir kullanım vardır?

- A) Böyle insanlara acımamak gerekir.
- B) Hangisini alacağıma karar veremedim.
- C) Gelen misafirleri şu masada ağırladık.
- D) O filmi izlemeyi ben de çok istiyorum.
- E) Ötekini ben almak istedim ancak pahalıydı.

8. Neylersin ölüm herkesin başında
Uyudun uyanmadın olacak
Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında
Bir namazlık saltanatın olacak
Taht misali o musalla taşında
Yukarıdaki dizelerde aşağıdakilerden hangisine yer verilmemiştir?

- A) İşaret sıfatı
B) Soru sıfatı
C) Sayı sıfatı
D) Kişi zamiri
E) Soru zamiri

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde belgisiz sıfat kullanılmamıştır?

- A) Yabancı bir turist az buçuk Türkçesiyle derdini anlatmaya çalışıyordu.
B) Önünde bitmesi gereken bir yığın iş vardı.
C) Oraya gidip arkadaşını aramaktan daha iyi bir fikir olamazdı.
D) Onun yapabileceği fazla bir şey kalmamıştı.
E) Kimi, gelenlerle ilgileniyor; kimi, eğlencenin tadını çıkarmaya çalışıyordu.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı bir sıfatla sağlanmıştır?

- A) Dünkü sınava girmeyen öğrenci hangisiydi?
B) Bu mağazadan geçen hafta ne almıştınız?
C) Geçen gün seninle ne konuda görüşecektik?
D) Sabah sabah burada ne konuşuyorsunuz?
E) Aranızda halledemediğiniz mesele neydi?

11. Aşağıdaki dizelerin hangisinde soru zamiri ve soru sıfatı bir arada kullanılmıştır?

- A) Şimdi anlamıyorum, bu olay da neyin nesi?
B) Böyle nereden gelir, nereye gidersiniz?
C) Bilmem nerede böyle mutlu bir yer var?
D) Nedendi ağladığın, neydi güldüğün?
E) Kim bilir şimdi nerede, kaç yaşında?

12. Cumhuriyet'in onuncu yılı kutlanırken, hekimlerin halka bir armağanı olarak İstanbul'da hazırlanan bu kitap; devrin ünlü hastanelerini, hekimlerini, hastalıklarını, tanı-tedavi yöntemlerini anlatıyor. Kimi cümlelerin altını çizmiş olduğum bu kitabı ne gün okuduğumu şimdi hatırlayamıyorum. **Yukarıdaki parça için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?**

- A) Bir sıfat birden fazla ismi nitelemiştir.
B) Hem niteleme hem de belirtme sıfatı almış bir isim vardır.
C) Tamlananı sıfat almış isim tamlamaları vardır.
D) "Ne" soru sözcüğü sıfat görevinde kullanılmıştır.
E) Sayı sıfatı görevinde kullanılmış birden fazla sözcük vardır.

13. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde pekiştirilmiş sıfat kullanılmamıştır?

- A) Önümüzde apaydınlık bir gelecek bizi bekliyor.
B) Kocaman dükkân güpegündüz soyuldu.
C) Koca koca adamların yaptığına ne demeli şimdi.
D) Elinde bembeyaz çiçeklerle beni bekliyordu.
E) Evimizde sınımsız bir atmosfer vardır.

14. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde pekiştirilmiş sıfat diğerlerinden farklı bir şekilde oluşturulmuştur?

- A) Kalabalığın ortasında yapayalnız adamdı sanki.
- B) Birden arkamı dönünce karşımda upuzun bir kadın gördüm.
- C) Memleketten sapsarı limonlar getirip pazarda satıyor.
- D) Adamın tertemiz bir sicili olduğunu görünce hemen işe aldılar.
- E) O kadar zayıftı ki kupkuru bir dala dönmüştü.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde küçültme bildiren sözcük farklı türde bir sözcüğü nitelemektedir?

- A) İsteddiğimiz o ekmekten bize birazcık vermişti.
- B) Çağrıldığı toplantılarda hep kısacık konuşurdu.
- C) Doğan, arkadaşlarının yanında onlardan daha irice dururdu.
- D) Köy, buradan küçücük görünüyordu.
- E) Damadın, zengince bir ailesi varmış.

16. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde küçültme sıfatı kullanılmamıştır?

- A) Sokaktaki kadıncağız, kendini köpeklerden korumaya çalışıyordu.
- B) Adam, kafasını sertçe bir tahtaya çarpmıştı.
- C) Çocuğun topu, derince bir dereye düşmüştü.
- D) Köyün girişindeki büyücek tarla Necati'lerindi.
- E) Dallardaki ekşimsi erikleri koparmaya çalışıyorlardı.

17. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde adlaşmış sıfat yoktur?

- A) Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.
- B) El elin eşeğini türkü çağırarak arar.
- C) Sürüden ayrılanı kurt kapar.
- D) Danışan dağı aşmış, danışmayan yolunu şaşmış.
- E) Az yiyen az uyur, çok yiyen güç uyur.

18. "Kötü" sözcüğü, aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir varlığı niteleyecek şekilde kullanılmamıştır?

- A) Bu küçük, kötü eve dünyanın parasını vermişler.
- B) Çocukluğundan kalan kötü bir hatırası varmış.
- C) İşin kötüsü, biz oraya vardığımızda, onlar yoktu.
- D) Kötü bir hastalıktan sonra, ayağa zor kalkabildi.
- E) Bu kötü arabayla yola çıkmaya korkuyorduk.

19. Bir devâ bulmak için bağındaki yaraya Toplanmıştı garipler şimdi kervansaraya Bu mısralarda geçen ve sıfat olan "garip" sözcüğü, çekim eki aldığı için adlaşmıştır. Aşağıdaki dizelerin hangisinde buna benzer bir kullanım vardır?

- A) Gurbet çeken gönüller kuşatmıştı ocağı
- B) Uzanıverse gövdem taşlara boydan boya
- C) Gündüzler size kalsın, verin karanlıkları
- D) Bilmiyor gülmeyi insanların binde biri
- E) Ne bir mektup yazar ne de tel çeker

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, adlaşmış sıfat görevinde kullanılmış bir deyim yoktur?

- A) Diken üstünde oturanlar, kendilerini belli ediyorlardı.
- B) Bu işyerinde gözü açıkla çalışmak istiyordu.
- C) Gözümde tütenlere yine mektup yazacağım.
- D) Teklifi ağzı kulaklarına vararak kabul etmişti.
- E) Acı çekenlere ilk müdahaleyi az önce yaptılar.

Zarf (Belirteç)

Örnek

Kapıyı yavaş kapatınız.
Kuşmaları dikkatli dinlemelisin.
Seninle yarın görüşelim.
Çocuk şimdi yukarı çıktı.
İstanbul'a ne zaman gideceksin?
Öğretmenimiz bize pek sıcak davranırdı.

Tatil günlerinde yalnız kalmaya çalışırdı.
Bu şehrin en güzel caddesi burası.
Sınıfta ondan daha yaramazı yok sanki.

Bu cümlelerde belirteç olan sözcükleri görmekteyiz.
Şimdi belirteç çeşitlerine bakalım.

Notlarım

A. Durum (Hal) Zarfı

Örnek

Ülkemizde bazı işler ağır gidiyor.
İşlerin ağır gitmesi ekonomiyi olumsuz etkiliyor.
Güneş yavaş yavaş batıyor.
Güneşin yavaş yavaş batışını izliyorduk.
Annem, yorgun görünüyordu.
Çocuklar güle oynaya evlerine gidiyor.
Konuk sanatçı ayakta alkışlandı.

Dikkat

Durum zarfı ile niteleme sıfatı karıştırılabilir çünkü ikisi de NASIL? sorusuna cevap verir. Aralarındaki fark ; zarfın fiili nitelemesi, sıfatın ise ismi nitelemesi biçiminde kendini göstermesidir.

İyi insanlar iyi atlara binip gitti. (sıfat)
Bugün iyi görünüyorsunuz. (zarf)

Dikkat

Kesinlik, olasılık anlamı olan sözcükler de belirteç görevindedir.

Kardeşimle mutlaka görüşmeliyim.
Şehrimize belki spor salonu yapılır.

B. Zaman Zarfı

Three horizontal light blue lines for writing notes.

Örnek

Dün size uğramıştım.
Az önce buradan çıktığını görmüşler.
Bu kasabada kışın kimsecikler kalmaz.
Eylülde yapraklar sararır.
Bugün okula erken gittim.
Artık sevmeyeceğim.
Geceleyin bir ses böler uykumu.
Güneş henüz doğmamıştı.
Yağmur hâlâ yağıyor.
Geçen hafta köye gidenler bugün geldi.

Notlarım

Four horizontal light blue lines for writing notes.

Dikkat

Zaman bildiren her sözcük zarf görevinde olmayabilir. "Ne zaman?" sorusuna cevap vermiyorsa zarf değildir.

Akşam, Ahmet Haşim'in şiirlerinde önemli bir kavramdır. (isim)

Yarın, diye bir şey yok, sen şimdi yükselmene bak. (isim) - (zarf)

Şimdi, çalışmanın tam zamanıdır. (isim)

C. Yer - Yön Zarfı:

Three horizontal light blue lines for writing notes.

Örnek

aşağı yukarı, içeri dışarı, ileri geri, öte beri

Yukarıdaki sözcükler;

Ek almadan fiili belirtirse yer-yön zarfı: Aşağı indi.

Ek almadan ismi belirtirse sıfat: Aşağı kata indi.

Ek aldıklarında isim olur: Aşağıya indi.

D. Azlık-Çokluk (Miktar) Zarfı:

?
Örnek

Seni durakta çok bekledim.
Fazla uğraşmayın onunla.
Adam pek konuşmadı.
Biraz gülsen ölür müsün?
Matematik sorularını diğerlerine göre daha hızlı çözüyorum.
Arabamız trafikte çok yavaş ilerliyor.

!
Dikkat

Zarflar fiilimsileri, zarfları, sıfatları, adlaşmış sıfatları da belirtebilir.
Öğretmenimiz çok konuşmayı sevmezdi.
(fiilimsiyi)
Dün daha güzel söylemişti şarkısını.
(zarfı)
Pek şirin bir sahildi burası.
(sıfatı)
Hava oldukça soğuktu.
(adlaşmış sıfatı)
Sınıfın en çalışkanı Burak'tı.
(adlaşmış sıfatı)

📄
Notlarım

!
Dikkat

“En, daha” sözcükleri üstünlük belirteçidir.
Bu sınavın soruları daha zordu.
(Sıfatı derecelendirme)

Çocukluğumun en güzel günleri burada geçti.
(Sıfatı derecelendirme)

Yaz tatilimi çok iyi değerlendirdim.
(Zarfı derecelendirme)

Bu toplantıda babam daha çok konuştu.
(Zarfı derecelendirme)

E - Soru Zarfı

?
Örnek

Buraya nasıl geldin?
Ne zaman yola çıkacaksınız?
Çocuk ne kadar beklemiş?

Dikkat

“Ne” sözcüğünün zarf görevini üstlenebilmesi için “niçin” anlamını kazanması gerekir. Çocuklar dışarıda ne bağırıp duruyor? Saatlerden beri ne konuşup duruyorsun?

Dikkat

“Ne” sözcüğü bazen sıfat, bazen zamir görevini üstlenebilir.
Annem bana doğum günümde ne almıştı? (zamir)
Annem, bu akşam bize ne yemeği yapacak? (zamir)
Bu caddede pazar ne gün kuruluyor? (hangi anlamında olduğu için sıfat)

Dikkat

Şu sözcükler de zarftır:
elbet, elbette, kesinlikle, mutlaka, şüphesiz, asla, hiç, belki, yine, gene, tekrar, ikide bir, bir daha

Notlarım

Sözcüklerde Pekiştirme

Sözcüklerin çeşitli yöntemlerle anlam derecelerinin artırılmasıdır. Pekiştirmeli sözcükler cümle içinde değişik görevlerde kullanılabilir.

Sözcüklerin pekiştirilmesi aşağıdaki yöntemler kullanılarak yapılır.

1. Sözcüğün ilk hecesine “m, p, r, s” örneklerinden biri getirilerek

Örnek

- masmavi, kıpkırmızı, bembeyaz, apayrı, bambaşka, sımsıcak, çıırçıplak,
- yapıyılmaz, sapsağlam, sopsoguk, kaskatı, büsbütün, güpgüzel, sapsarı, dümdüz
- tertemiz, sırsıklam, ipince, koskocaman
- Akdeniz kıyıları tertemizdir. (Ek eylemli sıfat)
- Bugün tertemiz bir denizde yüzeceğiz. (sıfat)
- Deniz bugün de tertemiz görünüyor. (zarf)

2. Sözcüğün ilk hecesine "m, p, r, s" + "a, e" getirilerek

Örnek

- Son aldığı ayakkabı sapasağlamdı. (Ek eylemli sıfat)
- çepeçevre, güpegündüz, sapasağlam, yapayalnız, düpedüz
- Onun sapasağlam bir vücudu vardı. (sıfat)
- Şehrin etrafı çepeçevre kuşatıldı. (zarf)

3. Sözcüğün ilk hecesine değişik ekler getirilerek

Örnek

- Yağmurda yürürken sıırıslıklam oldu. (zarf)
- paramparça, sıırıslıklam, darmadağın, darmadağınık, karmakarışık, çırılçıplak
- Çocuğun odası darmadağınıktı. (Ek eylemli sıfat)
- Kitabın karmakarışık anlatımı okuyucuyu yoruyor. (sıfat)

Notlarım

4. İkilemelerle

Örnek

- mavi mavi, başka başka, ince ince, güzel güzel, bütün bütün, ayrı ayrı, yeşil yeşil
- güzel mi güzel, sıcak mı sıcak, hiç mi hiç, beyaz mı beyaz, ılık mı ılık (ikilemenin arasına soru eki getirilerek)
- anlı şanlı, iri yarı, kırık dökük, yarım yamalak, abuk sabuk, süklüm püklüm

Gözleri yeşil yeşildi. (Ek eylemli sıfat)

İri iri gözleri vardı. (sıfat)

Yalnız benim için bak yeşil yeşil (zarf)

Hava bugün güzel mi güzeldi. (Ek eylemli sıfat)

Dışarıda güzel mi güzel bir hava var. (sıfat)

Yarın hava güzel mi güzel olacak. (zarf)

Anlattıkları yarım yamalak. (Ek eylemli sıfat)

Bizi yalan yanlış bilgilerle oyalıyordu. (sıfat)

Gazeteler bunu yalan yanlış aktardı (zarf)

Ne Kadar Öğrendim?

1. Aşağıdaki dizelerden hangisinde eylemi durum yönünden niteleyen bir söz kullanılmıştır?

- A) Öldük ölümden bir şeyler umarak
- B) Bir büyük boşlukta bozuldu büyü
- C) İçimi titreten bir sestir her gün çalar başucumda
- D) İster güleyim, ister ağlayayım yalnız senin içindir
- E) Şimdi o dünyadan hiçbir haber yok.

2. Pekiştirilmiş sözcük aşağıdakilerden hangisinde farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Aylardan nisan, dışarda tertemiz bir hava...
- B) İlk görüşümde, ona sıırıslıklam âşık olmuştum.
- C) Bu masmavi denizi her yerde bulamazsın.
- D) Bu bomboş yollara daha ne kadar bakacaksın?
- E) Buralar, kimsenin uğramadığı ıssız yerlerdir.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yüklemi zaman yönünden belirten bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Akşamları gelir incir kuşları.
- B) Ödevlerini çok düzgün yapardı.
- C) Hastanın durumu gittikçe kötüleşiyor.
- D) Gece, birçok şaire ilham kaynağı olmuştur.
- E) Başkalarının ne yaptığı bizim için önemli değil.

4. Dün, dünle beraber gitti.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "dün" kelimesi yukarıdaki altı çizili sözcükteki göreviyle kullanılmıştır?

- A) Dün gece gözüme uyku girmedii.
- B) Dün yolda bir güzel gördüm.
- C) Düne gömülüp kalmak, yarını kaybettirir.
- D) Babamlar dün memlekete gittiler.
- E) Bana dün geleceğini söylemişti.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, yer-yön bildiren sözcük ötekilerden farklı bir türde kullanılmıştır?

- A) İlerideki binanın çatı katı çöktü çökecek.
- B) Bu olaya aşağı mahalle de tepki gösterdi.
- C) İlerideki yol, sizi komşu kasabaya çıkarır.
- D) Ülkenin kuzeyindeki iller daha fazla gelişmişti.
- E) Kitap ve defterlerini al da hemen aşağı in.

6. Payas'ta ilk kez gördüğümüz denizi, ancak

İskenderun'da bırakacağız. Bundan sonra, çok

İçeriye, doğuya sapılacak.

V

Bu cümlede geçen altı çizili sözcüklerden hangisi sıfat da zarf da değildir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

7. I. Bu elma ağaçlarından bizim köyde çoktu.
II. İstanbul'da, İzmir'dekinden daha az oturduk.
III. Şehrin arka mahallelerini pek fazla bilmem.
IV. Dünkü sınavda epey zorlanmıştık.
V. Maça giden kardeşim bayağı gecikmişti.

Yukarıdaki cümlelerin hangisinde azlık - çokluk zarfı kullanılmamıştır?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

8. Arkadaş ortamlarında fazla rahat davranıyordu. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcükle türce özdeş bir zarf kullanılmıştır?

- A) Bugün hava yine karlı olacakmış.
- B) Kitapta senin de hoşuna gidecek bir bölüm var.
- C) Ayhan, okula kadar yaya gideceğini söyledi.
- D) Çocuğun babası işten henüz dönmemişti.
- E) İşe gideceği sabahlar çok zor uyanıyordu.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde zarf kullanılmıştır?

- A) Mesajın algılanması bilgi ve birikime bağlıdır.
- B) Yazar, sıkıntıları birçok öyküsüne yansıtmıştır.
- C) Size niçin geleceğimizi ondan yarın öğrenebilirsiniz.
- D) Dünün hazırlıklarına benim de katkım oldu.
- E) Gerçekleşmemiş beklentiler insanı kamçılar.

10. I. Zamanla nasıl değişiyor insan
 II. Hangi resmime baksam ben değilim
 III. Nerde o günler o şevk o heyecan
 IV. Bu güler yüzlü adam ben değilim
 V. Yalandır kaygısız olduğum yalan
 Numaralanmış dizelerin hangisinde altı çizili sözcük belirteç görevindedir?

- A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soru anlamı zarfla sağlanmıştır?

- A) Bizi İstanbul'a kim götürecektir?
- B) Öğretmen niçin sinirlenmiştir?
- C) Bu mahallede kaç yıl oturdu?
- D) Bu kitapları nereye koyalım?
- E) Bunların hangisini sana verelim?

12. Aşağıdaki cümlelerden hangisinde derecelendirme zarfı kullanılmamıştır?

- A) Duvarda en eski ocaklar kadar geniş bir oyuk vardı.
- B) Pek az şey var, beni böyle derinden etkileyen.
- C) Eski Türklerde kurultaya en yaşlı üye başkanlık ederdi.
- D) Beni bunca yıldır aramamanın geçerli bir nedeni vardır umarım.
- E) Bu sınavda başarılı olmak için daha çok çalışmalısın.

13. Bir köşeye oturur, hiç kıpırdamadan, yemek yemeden günlerce kalabilirdi.
 Aşağıdaki cümlelerden hangisinde bu cümledeki altı çizili zarfla görev yönünden özdeş bir zarf kullanılmıştır?

- A) Sultan Hamid'in adı, sık sık diş gıcırıtları arasında geçiyordu.
- B) Onlara yetişmek için durup dinlenmeden yolumuza devam ettik.
- C) Sınav sonuçları açıklandığında yanımda olmanı o kadar isterdim ki.
- D) Önce düşlerim başkaydı, birdenbire yarım kaldı.
- E) Oraya erken varırsak Çınarcık'a da uğrayalım.

14. Aşağıdakilerden hangisinde "ağır" sözcüğü zarf (belirteç) görevinde kullanılmamıştır?

- A) Ağır hareket etmesi yüzünden işine geç gitti.
- B) Okul müdürü törende çok ağır konuştu.
- C) Ağır adımlarla kahveye yürüdü Hasan.
- D) Araba arızalı olduğu için yolda ağır gidiyordu.
- E) Nöbetçi memur beni sinir etmek için ağır davranıyordu.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde cümleyi durum yönünden tamamlayan bir sözcük kullanılmamıştır?

- A) İş yerinde sorumsuzca davranmış ve konuşmuştu.
- B) Bildiği konulardaki soruları kolay çözerdi.
- C) İşini mutlaka zamanında ve düzgün bir şekilde teslim ederdi.
- D) Çocukla konuşmuş, ona yaptığı yanlışı güzelce anlatmıştı.
- E) Yaptığım hataların bedelini şimdi ödüyorum.

16. Aşağıdakilerin hangisinde soru anlamı zarfla sağlanmıştır?

- A) Hangi kapıdan girersek işimiz kolay hallolur?
- B) Kaç kişiye bu koltuğu sattığınızı öğrenebilir miyim?
- C) Neden beni aramadığını ona sordunuz mu?
- D) Mezun olmadığınızı ailene nasıl açıklayacaksınız?
- E) Tarladaki ekinleri niçin toplamadığınızı öğrenebilir mi?

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yer - yön zarfı kullanılmıştır?

- A) Hastalığın ileri safhalarında görülebilen normal bir durumdur bu.
- B) Araba biraz sola kaçsaydı bu kaza olmayacaktı.
- C) Komşularımız yukarı kattan bir aşağıya taşınmışlar.
- D) Bu soğuk havada insanlar içeri girmek için resmen yarış ediyorlar.
- E) Babam beni çağırıyordu ama ben aşağıya inmeyi hiç istemiyordum.

18. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sözcük zarf değildir?

- A) Siparişlerimizi verdik ama henüz getirmediler.
- B) Her zaman olduğu gibi bugün de çok güzel görünüyorsun.
- C) Sergideki resimlerin en güzelini senin için aldım.
- D) Dışarıya çıkmak için hazırlandığı sırada telefon çaldı.
- E) Hızlı gelen araba virajı alamayınca takla attı.

19. Aşağıdakilerin hangisinde zaman bildiren sözcük zarf görevinde değildir?

- A) Erkenden yola çıkalım dedik, yine geciktik.
- B) Şimdi buradaydı biraz beklerseniz çağırabilirim.
- C) Akşam amcamlarda buluşacağız orada konuşalım mı?
- D) Bugünü unutmayalım ve bir hatıra fotoğrafı çek-tirelim.
- E) Az sonra tören başlayacak lütfen yerlerinizi alın.

20. Aşağıdakilerin hangisinde miktar zarfı üstünlük belirtmektedir?

- A) Dikkatimi çekti bu aralar çok çalışıyorsun.
- B) Dedemin cenazesine katılan çok insan vardı!
- C) Bu arabalar yeni çıkmış ama arabaların modelini bilmiyorum.
- D) Bugünlere gelene kadar gece gündüz çok çalıştık.
- E) Bu mahallenin en kurnaz adamıyla konuşuyorsun şu anda.

Anlatmaya Bağlı Edebî Metinleri İnceleme Yöntemi

Masal

Keloğlan

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tel-lal iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır sallar iken, dünyanın şirin bir köşesinde, yoksul anasıyla birlikte bir Keloğlan yaşarmış. Keloğlan'ın babası Keloğlan daha küçükken ölmüş. Bir gün Keloğlan annesine, ellerindeki tek varlıkları olan eşeklerini satacağını söyleyerek, şehrin yolunu tutmuş. Giderken yolda iki kardeşe rastlamış. Bunlardan büyüğü "Hey Keloğlan nereye gidiyorsun?" diye seslenmiş. Keloğlan eşeğini satmaya götürdüğünü söyleyince de ona, "Böyle satarsan eşeğin ucuza gider, onun kulaklarını ve kuyruğunu kes öyle sat, o zaman daha çok para verirler" demiş. Onun dediklerine inanan Keloğlan da tutup eşeğinin kulaklarını ve kuyruğunu kesmiş; ama bu hâliyle onu kimseye satamamış. Bu olanlardan sonra, kendisine oyun oynandığını anlayan Keloğlan, o iki kardeşten öcünü almak isteyerek geri dönmüş ve onları takip ederek evlerinin yerini öğrenmiş. Akşam olunca büyük kardeşin ahırına giderek, ineği çözüp yerine kendi eşeğini bağlamış ve ineği de alıp köyüne dönmüş.

Bunu nereden bulduğunu soran anasına da eşeği bu inekle değiştirdiğini söylemiş. Anası buna çok sevinip oğluna aferin, demiş.

Ertesi gün ava çıkan Keloğlan, ikiz iki tilki yavrusu yakalayıp getirmiş. Bunlardan birisini evin önüne bağlamış. Annesine de "Bugün pirinç pilavı pişir." diyerek diğer tilkiyi de yanına alıp tarlaya çalışmaya gitmiş. Öte yandan ineklerinin çalındığını gören kardeşler, bunu Keloğlanın yaptığına anlayarak onun köyüne gidip çift sürdüğü tarlayı bulmuşlar. Adamların çok kızgın olduğunu gören

Keloğlan, daha onlar bir şey söylemeden "Buyrun kardeşler, hoşgeldiniz" demiş. Büyük kardeş de ona, "Hiç de hoş gelmedik. Bize oynadığın oyunun hesabını sormaya geldik" deyince, "Tamam anlaşırız. Önce misafirim olun bir yemek yiyelim." diyerek yanındaki tilki yavrusuna dönüp "Tilki, hadi eve git, anneme misafirimiz olduğunu ve yemeğe etli pirinç pilavı pişirmesini söyle" demiş ve tilkiyi çözüp göndermiş. İpten kurtulan tilki doğruca dağın yolunu tutarak kaçıp gitmiş. Aradan bir zaman geçince, Keloğlan, misafirlerini alıp evine götürmüştü. Eve gelen kardeşler, tilkinin kapıda bağlı, yemeğin de etli pirinç pilavı olduğunu görünce çok şaşırılmışlar ve Keloğlana "Biz inekten vazgeçtik, sen bu tilkiyi bize sat" demişler. Önce biraz nazlanan Keloğlan, kardeşlerden yüklüce para alarak tilkiyi onlara satmış.

Tilkiyi alıp sevinçle yola çıkan kardeşler, biraz gittikten sonra, "Tilki hadi bizim eve git, hanımlarımıza söyle de akşama tavuklu pilav pişirsinler." diyerek tilkiyi bırakmışlar. Serbest kalan tilki hızla kaçıp gözden kaybolmuş.

Akşama eve geldiklerinde tilkinin gelmediğini, yemeğin de tavuklu pilav olmadığını gören kardeşler, bir yandan eşlerini döverken, öte yandan da yine oyuna geldiklerini anlamışlar. Sabah erkenden gidip Keloğlanı yakalayıp bir çuvala koymuşlar ve ağzını da sıkıca bağlamışlar. Sonra da onu sırtlarına alıp yola çıkmışlar. Biraz sonra dinlenmek için bir köprü'nün üstüne oturmuşlar, çuvalı da biraz ötelere koymuşlar. Bu sırada çuvaldaki Keloğlan "İstemiyorum, istemiyorum. Ben padişahın kızıyla evlenmek istemiyorum" diye bağırmağa başlamış. O sırada oradan geçmekte olan bir çoban bu sesi duyup çuvalın yanına gelerek Keloğlana, "Neyi İstemiyorsun?" diye sormuş. Keloğlan da "Beni zorla padişahın kızıyla evlendirmek istiyorlar, onun için bu çuvalın içine koydular, oysa ben istemiyorum" demiş.

Bunu duyan çoban "Ben isterim. Hadi sen çuvaldan çık da yerine ben gireyim." diyerek Keloğlanı çıkarıp kendisi çuvala girmiş. Keloğlan da çobanın koyunlarını alarak hemen oradan uzaklaşmış.

Bu sırada yemeklerini yiyen, biraz da uyuyup dinlenen kardeşler, gelip çuvalı alarak götürüp köprüden aşağı atmışlar. Sonra da keyifle yollarına devam etmişler. Biraz sonra, önünde zengin bir sürüyle Keloğlan'ın karşıdan geldiğini gören kardeşler büyük bir şaşkınlıkla, "Keloğlan biz seni biraz önce dereye atıp boğmuştuk, sen bu sürüyü nereden buldun böyle" diye sormuşlar. Keloğlan da "Sizin beni attığınız dereye bu koyunlardan

Notlarım

daha çok var, hatta daha büyükleri bile var ama, ben onların hepsini çıkaramadım.” demiş. Bunu duyan iki kardeş hemen geri dönüp kendilerini dereye atmışlar. Keloğlan da sürüyü önüne katıp köyüne dönmüş. Annesiyle birlikte, ömürlerinin geri kalan kısmını mutluluk içinde geçirmişler.

Masalların Özellikleri

Etkinlik Sayfam

Dünya Edebiyatı'ndaki masalları aşağıda boş bırakılan kısımlara yazınız.

Blank lined area for writing about world folktales.

Türk Edebiyatı'ndaki masalları aşağıda boş bırakılan kısımlara yazınız.

Blank lined area for writing about Turkish folktales.

Notlarım

Blank lined area for writing notes.

Bakış Açıları

1. İlahi Bakış Açısı:

2. Kahraman Bakış Açısı:

3. Gözlemci Bakış Açısı:

Dikkat

Bir edebi metin sadece bir bakış açısıyla yazılabileceği gibi birden fazla bakış açısı da kullanılabilir.

Notlarım

Etkinlik Sayfam

Aşağıda verilen paragrafların bakış açılarını boş bırakılan yerlere yazınız.

Fuzuli, Koca Nişancı'nın Dicle'ye sırtını dayamış konağının kapısına varıp, kahyasına kendisini tanıtırken yüreğinin duracağını sandı. Yiyeceklerle donatılmış gümüş tepsilerin sıra sıra sedirleri donattığı salona girdiğinde yüzüne çarpan sıcaklığın ortadaki büyük pirinç mangaldan mı, içini kaplayan heyecandan mı yoksa kendisine gülümseyen dost yüzlerden mi kaynaklandığını anlayamadı.

Şimdi ben bu ıslak kayanın etrafını kazmaya başlayayım. Köylünün söyleyeceği ilk söz define olacaktı. Ne olacak diyeceklerdi; armut dibine düşer. Ne derlerse desinler. Kasabaya ineyim Berber Hacı'ya danışayım. Bakalım kanuna karşı bir suçumuz olur mu? O bilir, bana gereken akılları verir.

Baba Zaman bir süre durdu, pencereden dışarı baktı. Yorgun görünüyordu, teni solgundu. Şu birkaç günde gözle görülebilecek kadar zayıflamış, hatta yaşlanmış gibiydi. Ama lafına devam ettiğinde sesine beklenmedik bir kararlılık gelmişti.

Anlatım Bozuklukları

A. Bağdaşıklık

- a) Gereksiz sözcük kullanmak (Duruluğa aykırılık)
- b) Sözcüğü yanlış anlamda kullanmak
- c) Çelişen sözcükler kullanmak
- d) Sözcüğü yanlış yerde kullanmak
- e) Mantık yanlışlığı
- f) Atasözü ve deyim yanlışlıkları

B. Bağlaşıklık

- a) Cümlede belirsizliğin bulunması (Açıklığa aykırılık)
- b) Nesne eksikliği
- c) Tümeleç eksikliği
- d) Özne - yüklem uyumsuzluğu
- e) Tamlama yanlışlığı
- f) Çatı uyumsuzluğu
- g) Ek yanlışlığı
- h) Özne yanlışlığı veya eksikliği
- i) Yüklem yanlışlığı veya eksikliği şeklinde kendini gösteriyor. Şimdi bunları görelim.

Notlarım

A. Bağdaşıklık

a. Gereksiz Sözcük Kullanmak

Örnek

- “Çocuk nerdeyse **az kalsın** ağaçtan **aşağı** düşüyordu.
“Sınav **yaklaştıkça** öğrencilerin heyecanı **gittikçe** artıyordu.”
“**Galiba** bunun başka çaresi yok **gibi** görünüyor.”
“Hava **sıfırın altında eksi** kırk dereceydi.”
“Şirketteki **mevcut** ikilik günden güne büyüyordu.”
“Japonya’daki arkadaşım ile üç yıldır **karşılıklı** mektuplaşıyoruz.”
“Takımın **boyu** en kısa oyuncusu Emre’ydi.”
“Sabah onca yolu **yaya** yürüyerek mi geldiniz?
“Ben basket oynamayı sevmem, **fakat** buna rağmen basket izlemeyi severim.
“Ben bundan böyle **artık** bu işlere girmem.”
“Hep **güç** ve müşkül zamanlarda karşıma çıkar.”
“Yirmi dakika geçmesine rağmen program **henüz** hâlâ başlamadı.”
“**Neşeli**, sağlıklı ve şen bir görünüşü vardı.”
“Yazar, bu özü birtakım ilkelerden **hazır** formüllerden yola çıkarak değil; **yaşanmış** deneyimlerden yola çıkarak bulmuştur.”
“Arkadaşım gördüklerini, duyduklarını **gizli** bir sırılmış gibi kulağıma **alçak sesle** fısıldadı.”
“Hemen getireceğini söyleyerek aldığı makası hâlâ **geri** iade etmedi.”
“Onunla **ilk kez** bir arkadaş toplantısında tanıştık.”
“**Beklenmedik** sürprizlerle karşılaşıyoruz.”
“Bunun babası güçlü, **kuvvetli** bir adamdır.”

b. Sözcüğü Yanlış Anlamda Kullanmak

Bu iki sınıf arasındaki ayrıcalık henüz tespit edilemedi. (“ayrıcalık” değil “ayrılık” olması gerekir.)

Petrol fiyatlarının ucuzlamasına halk olumlu tepki gösterdi. (“olumlu tepki” olmaz, “olumlu karşılama” olur.) (Aynı zamanda petrol ucuzlar, fiyat ucuzlamaz.)

Çocuğun saçları bir hayli büyümüş. (Saç büyümmez, uzar.)

Fidanı bu bahçeye ekemezsiniz. (Fidan ekilmez, dikilir.) Bazı çevreler, hükümetin uzun ömürlü olmayacağını savunuyorlar. (“savunuyorlar” değil “iddia ediyorlar”)

Bu olayda dış işlerimizin ne kadar etken olduğu anlaşıldı. (etken” değil “etkili” ya da “etkin”)

Yıldan yıla biriken borçlar ülkenin dışa bağımlılığını sağladı. (“sağladı” olumlu durumlar için kullanılır, olumsuz durumlar için “yol açtı” veya “neden oldu” ifadesi kullanılır.)

Onu her türlü girişimden çekinmeyen biri olarak tanırım. (her türlü” değil “hiçbir”)

Bu ülke tüm dünya petrol rezervlerinin yüzde on beşini topraklarında barındırıyor. (“barındırıyor” değil “bulunduruyor”)

24 Aralık 1968 senesinde dünyaya gelmiştir. (“senesinde” değil “tarihinde”)

Bazı kelimeler ses benzerliği nedeniyle bir başka kelimeyle karıştırılır ve yanlış anlamda kullanılır.

Turist kılıklı bir adam geldi, kendini tanıştırdı. (“tanıştırdı” değil “tanıttı”)

Siyasal Bilgiler’de öğretim görüyordu. (“öğretim” değil “öğrenim”)

Türkiye sanat alanında azımsanacak bir ülke değil. (“azımsanacak” değil “küçümsenecek”)

Bu eylemler sonucunda bir polisimizi kaybettik (“sonucunda” değil “sonunda”)

Bu kadar çekimser olmana gerek yok. (“çekimser” değil “çekingen” olmalı)

c. Çelişen Sözcükler Kullanmak

Anneler mutlaka uçaktan inmiş olmalı. Elbette çalışmalarını başarıya ulaşabilir. Salonda yaklaşık 1540 kişi vardı. Kesinlikle oraya gidebilirler.

d. Sözcüğü Yanlış Yerde Kullanmak

Örnek

• “Ekonomik krize Başbakan’ın neden olduğu yönündeki soru önergesi 267’ye karşı 95 oyla reddedilmiştir.” cümlesinde soru önergesinin “**95 oyla reddedildiği**” anlamı vardır; halbuki önerge “**267 oyla**” reddedilmiştir. Rakamların yeri değiştirilerek cümle düzeltilmelidir.

• “Irak’a müdahale yüzünden ABD’nin Türkiye Cumhuriyeti ile arası az kalsın bozuluyordu.” cümlesinde Irak’a kimin müdahale ettiği açık değildir. Buna göre;

- a) Irak’a A.B.D müdahale etmiştir.
b) Irak’a Türkiye Cumhuriyeti müdahale etmiştir.
Cümleyi: “ABD’nin Irak’a müdahalesi yüzünden Türkiye Cumhuriyeti ile ABD arasındaki ilişki az kalsın bozuluyordu.” şekline getirirsek cümle doğru olmaz mı?

• “Başbakan, bir hafta içinde petrol üreten dört Ortadoğu ülkesini ziyaret edecek.” cümlesinde “**bir hafta içinde**” sözü “**ziyaret edecek**” eyleminin önünde olmazsa “**bir hafta içinde petrol üreten**” sözü ortaya çıkar. Bu, anlatılmak istenenle ilgisi olmayan bir cümledir.

• “Tevfik Fikret’in 75.ölüm yıldönümünde çeşitli etkinlikler düzenlendi.” cümlesinde “**75.**” sözü “**ölüm**” sözcüğünün önünde kullanılmıştır, halbuki “**yıldönümü**” sözcüğünün önünde olması gerekirdi. Yoksa Tevfik Fikret “**75 kez ölmüş**” anlamı çıkmaktadır.

• “Deprem uzmanları, yetkilileri uarmaya devam ediyor; ama bir türlü bu istekleri uygulamaya geçirilemiyor.” cümlesinde “**bir türlü**” sözünün “**geçirilemiyor**” eyleminden önce gelmesi gerekir.

Notlarım

• “Başbakan, Çin’e bu yılın yedinci büyük gezisini yapıyor.” cümlesinde:

a) Başbakan Çin’e altı kez gitmiştir, yedinci geziyi yapmaktadır.

b) Başbakan bu yıl içinde altı kez başka ülkelere gitmiştir, yedinci geziyi Çin’e yapmaktadır.

anlamları vardır. Cümleyi yeniden düzenlemek için “**Çin’e**” sözcüğünün “**yapıyor**” eyleminden önce getirilmesi gerekir.

• “300 bin lira ile kaybolan THY Kopenhag bürosunun muhasebecisi aranıyor.” Bu cümle 1977 ÖSS’de sorulmuş bir cümledir. Bu cümlede anlam karışıklığı vardır; çünkü “**300 bin lira ile kaybolan THY Kopenhag bürosu**” anlamı taşımaktadır. Halbuki büro kaybolamaz, kaybolan “**büronun muhasebecisi**” dir. Cümlenin doğrusu şu şekildedir: “THY Kopenhag bürosunun 300 bin lira ile kaybolan muhasebecisi aranıyor.”

• “Futbolculardan birinin arka ayak adalesinde çekme olduğu bildirildi.” cümlesi “**ayağının arka adalesi**” şeklinde olmalıdır.

e. Mantık Yanlışlığı

Örnek

Bir lokma ekmeğimiz; hatta yemeğimiz bile yoktu. Bu doktor bırakın iğne yapmayı ameliyat bile yapamaz. Sigara ölüme, hatta kansere yol açabilir. Akşamki tiyatroya, öğretmenimiz başta olmak üzere ben, Ahmet ve Hasan toplam üç kişi gitmiştik.

f. Atasözü ve Deyim Yanlışlıkları

Örnek

Adamın **korkudan** eli ayağına dolaşmıştı. (“korkudan” değil “telaştan”)

Yorgunluktan dizlerimin bağı çözülmüştü. (“Yorgunluktan” değil “korkudan”)

Adamın çenesi dut yemiş bülbül gibi **açıldı**. (“açıldı” değil “kapandı”)

Bir koyundan iki **deri** çıkmaz. (“deri” değil “post”)

Haydi bakalım **seç** pirincin taşını. (“seç” değil “ayıkla”)

Tüm itirazlara **göz yummuştu**. (davranışlara “göz yumulur”, itirazlara “kulak tıkanılır.”)

Onun kulağı deliktir, böyle şeyleri **duymamazlıktan gelir**. (“kulağı delik olmak, her şeyden haberi olmak anlamında kullanılır.”)

B. Bağlaşıklık

a. Cümlede Belirsizliğin Bulunması

Notlarım

Örnek

Aldığı ilk maaşla annesine bir çift ayakkabı aldı; bu onu mutlu etti.cümlesinde “**mutlu olan kim**” sorusuna hem “**ayakkabıyı alan kişi**” hem “**kendine ayakkabı alınan anne**” cevabını verebiliriz. Dolayısıyla ikinci cümledeki “**onu**” sözcüğü yerine “**anneyi**” veya “**ayakkabıyı alan kişiyi**” sözü getirilmelidir.

• “Balık tutmayı babamdan daha çok severim.” cümlesinde karşılaştırma yanlışlığından dolayı anlam belirsizliği vardır.

Buna göre;

a) Balık tutmayı babasından daha çok mu sevmektedir?

b) Balık tutmayı babası da sevmekte; ama o daha çok mu sevmektedir?

• “Yarışmada birinci olduğuna sevindim.” cümlesi ÖSS’de çıkmış bir sorunun cevabıdır. Bu cümlenin soruluş amacı şuydu: Şahıs zamirinin açıkça belirtilmemesinden dolayı hangi cümlede anlam belirsizliği oluşmuştur? Peki bu cümle anlam belirsizliği ile ilgili ne anlatıyor? Bu cümlenin anlatmak istediği şudur:

“Yarışmada birinci olduğuna sevindim.” ama “**kimin?**”

a) onun birinci olduğuna sevindim.

b) senin birinci olduğuna sevindim.

Aslında bu tip cümlelerde şahıs zamiri olmadığı zaman 3.tekil kişi zamiri olan “**onun**” sözcüğü varmış gibi davranılır; ama soru, anlam belirsizliğini istediği için “**onun**” sözcüğü yokmuş gibi davranmak gerekiyor.

b. Nesne Eksikliği

Bu konuda öğrenciler aralarında karar verecekler ve uygulayacaklar. (Neyi uygulayacaklar?)

Çoğu zaman biçimsel özellikler üzerinde durur, geliştirmeye çalışırız. (Neyi geliştirmeye çalışırız?)

Erkekler öfke veren, aşağılık duygusuna düşüren sebeplerin derinine inelim. (Kimi aşağılık duygusuna düşüren sebeplerin derinine inelim.)

c. Tümleç Eksikliği

“Düşman, kenti bombalamış; ama girememiş ve çekip gitmiş.” cümlesinde üç yüklem kullanılmıştır. Bunlar :

- 1) Düşman kenti bombalamış.
- 2) Düşman girememiş (nereye? sorusuna cevap yok.)
- 3) Düşman çekip gitmiş (nereden? sorusunun cevabı yok.)

Bu tip sıralı ve bağlı cümlelerin yüklemeleri aynı tümleci alabileceği gibi bu örnekte olduğu gibi farklı tümleçleri alma durumunda olursa, yüklemle aralarında anlam yönüyle uyuşmanın olması gerekir. Halbuki bu örnekte **ikinci** ve **üçüncü** yüklemle **birinci** cümlelerin nesnesi uyum içinde değildir. Dolayısıyla ikinci ve **üçüncü yüklem**e gelen **nesne** yanlış gelmiştir.

d. Özne – Yüklem Uyumsuzluğu

1. Olumluluk – olumsuzluk uyumu

Yarın sabah herkes bahçede toplansın,

olumlu cümle	olumlu yüklem
-----------------	------------------

kimse bahçeye gelmemelik yapmasın.

olumsuz özne	olumsuz yüklem
-----------------	-------------------

Kimse kimildamasın, herkes ellerini yukarı kaldırsın.

olumsuz özne	olumsuz yüklem	olumlu özne	olumlu yüklem
-----------------	-------------------	----------------	------------------

Birden fazla yargının olduğu cümlelerde farklı yüklemelerin aynı özneye bağlanması durumunda özne ile yüklem arasında olumluluk – olumsuzluk uyumuna aykırı bir durum ortaya çıkabilir:

Herkes ondan nefret ediyor, yüzünü görmek istemiyordu. (“Herkes ondan nefret ediyor, **hiç kimse** yüzünü görmek istemiyordu.”)

Hiçbiri anlatılanlara inanmıyor, kendi fikrinde ısrar ediyordu.

(“Hiçbiri anlatılanlara inanmıyor, **herkes** kendi fikrinde ısrar ediyordu.”)

Dikkat

“Kimse, hiç kimse, hiçbiri” sözcükleri özne görevindeyse bu özneye bağlı yüklem “olumsuz” olmak zorundadır:
Derse **kimse** gelmek istememiş.
Sınıftakilerin **hiçbiri** dersi dinlemiyor.
Bu sorunun çözümünü **hiç kimse** doğru olarak cevaplayamadı.

Dikkat

Sıralı isim cümlelerinde de ek eylemin olumsuzluk - olumsuzluk yönünden uyumlu olması gerekir.
Ahmet’in babasının arabası biraz pahalı, yakıt harcaması yönünden de tasarruflu değildi.” cümlesinde iki yargı vardır:
Birinci yargı; arabanın pahalı olduğu
İkinci yargı; arabanın yakıt harcaması yönünden tasarruflu olmadığı
Birinci cümlenin yüklemi olan **pahalı** sözcüğü yüklem gibi kullanılmadığından **değildi** edatına bağlanıyor ve buna göre arabanın **pahalı değildi** yani **pahalı olmadığı** anlamı çıkıyor. Bunu düzeltmenin yolu **pahalı** sözcüğünü **pahalıydı** şekline getirmekle mümkündür. Cümlenin düzeltilmiş şekli şu haldedir:
“Ahmet’in babasının arabası biraz **pahalıydı**, yakıt harcaması yönünden de tasarruflu değildi.”

2) Özne ile yüklem arasında teklik-çoğulluk uyumu**Notlarım****Örnek**

Öğrenciler, öğretmen gelince ayağa kalktılar. (Özne çoğul, yüklem çoğul)
Çocuklar teker teker ağaçlara tırmandı. (Özne çoğul, yüklem tekil)

Özne: Birinci, ikinci tekil şahıstan oluşursa yüklem birinci çoğula göre çekimlenir.

Sen ve **ben** gözyaşıyla ıslanmış hamurdanız.

Özne: Birinci ve üçüncü tekil şahıstan oluşuyorsa yüklem yine 1.çoğul olarak çekimlenir.

Ben, **sen** ve **o** gelecek hafta bir yerde buluşalım.

Özne: İkinci ve üçüncü tekil şahıs ise yüklem ikinci çoğula göre çekimlenir.

Sen ve **Ali Bey** vapurun gelmesini mi bekliyorsunuz?

Özne: Birinci çoğul ve diğerlerinden oluşuyorsa yüklem birinci çoğula göre çekimlenir.

Çocuklar, **siz** ve **biz** yarın pikniğe gidelim.

Özne: İkinci çoğul ve üçüncü çoğul şahıstan oluşuyorsa yüklem ikinci çoğula göre çekimlenir.

Geçen yaz, **sınıftaki arkadaşlar** ve **siz** Karadeniz’e geziye gitmişsiniz.

Dikkat

Öznenin üçüncü tekil şahıs olduğu bazı durumlarda; saygı, yüceltme, bazen de alay anlamı vermek için yüklem çoğul olabilir.

Özne: bitki, hayvan, cansız varlık, soyut kavram, organ ismi, fiil ismi ve zaman isminden oluşturulmuşsa - özne çoğul olsa bile - yüklem tekil olur.

Ağaçlar çiçeklerle bezendi.

Koyunlar, kuzular yaylaya çıktı.

Dağlar, yemyeşil oldu.

Dikkat

Kişileştirme sanatının olduğu cümlelerde tekil olması gereken yüklem çoğul olabilir. Leylekler, köyümüzden gitmenin telaşını yaşıyorlar. Anılar, eski dostlarım gibi beni birer birer terk ediyorlar.

e. Tamlama Yanırlığı

Örnek

Müdür ve bina sorumlusu birer birer kontrol etti. (Bina sorumlusu ve müdür şeklinde olmalı)
 Bu ülkeye teknik ve bilgi yardımıyla bulunacağız. (Bilgi yardımıyla ve teknik yardımda şeklinde olmalı)
 Belediyemizin en önemli problemi çöp ve yol yapımıdır. (Yol yapımı ve çöptür şeklinde olmalı)
 Tüm sorunlarımızı karşılıklı anlayış ve birlik içinde çözelim.
 (Birlik ve karşılıklı anlayış şeklinde olmalı)
 Bu yasadaki özel ve kamu kuruluşlarında çalışanlar yararlanacak. (Özel kuruluşlarda ve kamu kuruluşlarında şeklinde olmalı)
 Bu çocuklar fakir bir ülkenin, savaş nedeniyle kendileriyle ilgilenilmeyen gerekli eğitimi alamayan çocuklardır. ("çocuklardır" değil "çocuklarıdır.")
 Tamlama öğelerinden birinin eksik kullanılması da anlam bozukluğunun nedenlerinden biridir.

Notlarım

Örnek

Dile yenilikler getirmekten çok... imkânlarını çoğaltmak gerekir.
 (... olan yere "dilin" sözü getirilmeli.)

Atı suya götürebilirsiniz; ama ... su içmesini sağlalmazsınız.
 (... olan yere "atın" sözü getirilmeli.)

Tamlama yanırlıklarının ÖSS'de çıkan sorulara bakarak sınıflandırabiliriz.

Örnek

Caddede **ne kadar pazarcılar** varsa, hepsi zabıta tarafından götürüldü.

İnsanoğlu, **birçok problemlere** çözüm üretmesini bilmiştir.

Öğretmenin verdiği **bunca ödevleri** bir günde nasıl biteceksin?

Dün, mağazadan **birkaç hediyelik eşyalarla** birkaç çocuk eşyası aldım.

Çok seneler geçti, nice insanlar gördüm.
Bir sürü sorunlarla boğuşmak zorundayız.

f. Çatı Uyumsuzluğu

Örnek

Her ne kadar iyi hazırlanmışsa da istenilen sonuç alınamadı.

(“hazırlanmışsa” değil “hazırlanılmışsa” olmalı)

Bir yıl boyunca devamlı çalışarak kazanıldı.

(“çalışarak” değil “çalışılarak” olmalı)

Testteki soruları cevapladıktan sonra, cevaplar optik forma işaretlenecek. (“cevapladıktan” sonra değil “cevaplandıktan” sonra şeklinde olmalı)

Trafik işaretlerine uymazsanız, yaşamınız tehlikeye düşürülebilir. (“düşürülebilir” değil “düşebilir” şeklinde olmalıdır.)

g. Ek Yanırlığı

Örnek

Onun en beğendiğim yanı derslerine düzenli çalıştığıdır.

(“çalıştığıdır” değil “çalışmasıdır”)

Bu çocuğun ders çalışmamasına ilgilenmek gerekir.

(“çalışmamasına” değil “çalışmamasıyla”)

Öğrenciler birçok dersleri bir anda öğrenmek istiyor.

(“dersleri” değil “dersi”)

Amacımız ülkemize dönmemiz ve ona yararlı olmaktır.

(“dönmemiz” değil “dönmek”)

Bu bestesi onun en tanınmış eseridir.

(“bestesi” değil “beste”)

İhaleye birçok yerli ve yabancı firmalar katıldı.

(“firmalar” değil “firma”)

Notlarım

Dikkat

“Küçük çam ağacının arkasına saklandı.”
“İhtiyar bekçiye fabrikanın yerini sordu.”

gibi örneklerde “Küçük ve İhtiyar” kelimelelerinden sonra virgülün kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açmaz; çünkü bu cümlede virgülün kullanılmaması, uygun anlamda sıfat tamlaması kurmak içindir.

h. Özne Yanırlığı Veya Eksikliği

Örnek

“Kitaptaki yanırlar düzeltilecek ve ikinci baskıya girecek.” cümlesinde yüklem “düzeltilecek” ve “girecek”. Birinci cümle öznesi “kitaptaki yanırlar”. İkinci cümle öznesi belirtilmediği için ve cümle de bağlı cümle olduğu için “kitaptaki yanırlar ikinci baskıya girecek.” cümlesini ortaya çıkarır. Bu cümle yüklemli farklı öznelerle bağlanırsa cümle düzelir.

Şöyle ki:

“Kitaptaki yanırlar düzeltilecek ve kitap ikinci baskıya girecek.”

i. Yüklem Yanlılığı veya Eksikliği

1. Yüklem Eksikliği

Örnek

İş konusunda ben onu, o da beni etkilemek istemez.
(iş konusunda ben onu etkilemek **istemem**, o da beni etkilemek istemez şeklinde olmalı)

“Önce hapis cezasına,sonra da hapis cezası paraya çevrildi.” cümlesinde iki farklı yargı tek yükleme bağlanmıştır. Cümlenin doğrusu: “Önce hapis cezasına **çarpıtıldı**, sonra da hapis cezası paraya çevrildi.”

2.Yüklem Uyuşmazlığı

Notlarım

Örnek

Sabahları gazetedeki köşe yazılarını az, spor sayfasını hiç okumam. (“**az**” sözcüğünden sonra “**okurum**” sözcüğü getirilmeli.)

Düzensiz beslendiğimiz için çabucak yorgun düşer, sağlık durumumuz bozulurdu. (“**düşer**” sözcüğüne “-**dik**” ekini getirmezsek eylem kişi yönünden bozuk olur.)

Bazı yiyecekler sağlığı yerinde ve yaşlı olmayan kişilerce yenmelidir. (“**yerinde**” kelimesinden sonra “**olan**” sözcüğü getirilmelidir.)

Kitap için kendisine verilen paranın eksik ve yeterli olmadığını söyledi. (“**eksik**” kelimesinden sonra “**olduğunu**” getirilmeli.)

c) Ek eylemli yüklemelerin olumluluk-olumsuzluk uyumu

Örnek

“Oturdıkları ev biraz küçük, şehir merkezine de yakın değildi.” cümlesinde yüklem olumsuzluk edatıyla bitirilmiştir. Halbuki cümlenin ilk bölümü olumlu şekilde tamamlanmalıydı. Cümlenin doğrusu: “Oturdıkları ev biraz **küçüktü**, şehir merkezine de yakın değildi.”

“Kulağıma alçak sesle bir şeyler fısıldadı.”

Ne Kadar Öğrendim?

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanan bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Sınavlara düzenli ve planlı olarak hazırlanıyorum.
- B) Eksik olan konularımı tamamlamaya çalışıyorum.
- C) Sınavda çıkma ihtimali olan sorulara daha çok çalışıyorum.
- D) Sınav günü yaklaştıkça heyecanım artıyordu.
- E) Sınavda önceden kestiremediğim çokça soru çıkmasına üzülürüm.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Edebiyat dünyasında yeni kavramlar üretilmesinin gerekliliğine inanıyorum.
- B) Sanatçıların geniş halk kesimlerine ulaşması için toplumcu sanat anlayışı taşımasıyla mümkündür.
- C) Günümüz sanat anlayışındaki farklı yaklaşımların olumlu sonuç doğuracağını umuyorum.
- D) Her dönemde değişik konuların gündemde olması sanatçıların üretkenliğini artırır.
- E) Okurlarca benimsenmiş yazarlar, yenilikle geleceği birleştirmiş kişilerdir.

3. "Yayımladığı ilk kitaba, eleştirmenlerce haksızlık yapıldığını savunuyor; eleştirmenleri özensiz olmakla itham ediyordu."

Bu cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerden hangisinden kaynaklanmaktadır?

- A) Dolaylı tümleş eksikliğinden
- B) Gereksiz sözcük kullanılmasından
- C) Eylemlerin etken çatılı olmasından
- D) Bir sözcüğün yanlış anlamda kullanılmasından
- E) Çelişen sözlerin bir arada olmasından

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Tanzimat Dönemi sanatçılarının çoğu aynı zamanda devlet adamıdır.
- B) Bu sanatçının yapıtlarında devlet yönetimine ilişkin düşünceler vardır.
- C) Tanzimat Dönemi'nde gazetecilik ve devlet adamlığı yapmış bu kişi çok önemli görevlerde çalışmıştır.
- D) Bir kişinin hem yazar hem devlet adamı olmasının bazı avantajları varmış.
- E) Devlet sanatçısı olmak ile devletin sanatçısı olmak arasında fark vardır.

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Okulumuz, geçen yıl eğitim - öğretime açıldı.
- B) Okulumuzun son sınıfında sadece otuz öğrenci eğitim görüyor.
- C) Öğrencilerimizden bazısının bu yıl mezuniyet olması çok zor.
- D) Üst sınıfa geçen öğrenciler, karnelerini bugün alacak.
- E) Diplomasını bu yıl sonunda alacak öğrencilere onur plaketi verilecek.

6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Hafta sonu tatilimizi Bursa'nın en güzel köşelerinden birinde geçirdik.
- B) Tatil beldesini gezerken yanınızda bir rehber buldurmaya gerek yoktur.
- C) Tarihi yerleri gezerken bir rehber eşliğinde gelmeliyiz.
- D) Kültürel değerlerimizi çeşitli gezilerle öğrencilerimize tanıtmalıyız.
- E) Okul idarecileri, turistik yerler yerine tarihi yerleri gezdirmeyi amaçlamalı.

7. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Roman, tiyatro, ilk gazete gibi türler Tanzimat Dönemi'nde çıkarılmaya başlandı.
- B) Vatan, millet, hürriyet gibi konular Tanzimat Dönemi'nde en çok işlenen konulardır.
- C) Batılı sanatçılar, yazınsal türlerin çoğunda sadece düşüncelerini açıklamıştır.
- D) Fransız düşünürlerinden etkilenen Türk aydınları bazı konularda toplumla ters düşmüştür.
- E) Tanzimat Dönemi'ndeki Türk yazar ve şairlerden birçoğu Batılı aydınlardan etkilenmiştir.

8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Geldiği uzun bir yolculuktan sonra annesinden sıcak bir çay istedi.
- B) Otobüs yolculuklarında bazen vakit geçmek bilmiyor.
- C) Otobüs şirketinin mola yerlerinde müşterilerine çay ısmarlaması, güzel bir davranıştır.
- D) Gece yolculuğunda etrafı seyretmek mümkün olmuyor.
- E) Gündüz yapılan yolculuklarda yol güzergahındaki yeşillikleri izlemeye bayılırım.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Karnesindeki notlar başarısız olunca annesi üzüldü.
- B) Başarısız öğrenciler, bütünleme sınavına alınacak.
- C) Üçten fazla zayıfı olanlar sınıf tekrarı yapacak.
- D) Konuyu iyi öğrenemeyen öğrencilerin düşük not almaları yadırganmamalı
- E) Başarısız öğrencilerle başarılı öğrenciler bir-biriyle karşılaştırılmamalı.

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Topraktaki doğal vitaminler yerine, yapay ilaçlarla bitkilerin verimini çoğaltmaya çalışıyorlar.
- B) Tarımsal ilaçları doğru kullanmak için ziraat mühendislerine kulak vermek gerekir.
- C) Bitki çeşitliliğinin yöreden yöreye farklılık göstermesi olağan bir durumdur.
- D) Sebzelerin doğal ortamda yetiştirilmesine yönelik çalışmalar hız kazandı.
- E) Meyve üretiminin yıldan yıla düşmesi, üreticileri yeni arayışlara itti.

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili sözcüğün çıkarılması anlam daralması ya da bozulmasına yol açar?

- A) Eski yapıtlardan günümüze kadar ulaşmış konak ve tarihi evler restore edilecek.
- B) Bu mahallede yalnız eski ahşap ev ve tarihi bir mezar olmak üzere sadece iki yapı bulunuyor.
- C) Tarihi çarşıları ve gezinti yerleriyle İstanbul'un iç mekanları çok canlıdır.
- D) Bazı tarihi binaların yıkılmaya yüz tutması benim canımı çok sıkıyor.
- E) Şehrin tarihi dokusuna zarar veren yapıları şehrin dışına çıkartıp atalım geliyor.

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Şehir içi ulaşımdaki aksaklıkların nedenleri, masaya yatırılacakmış.
- B) Alt ve üst geçit yapımına hız verilmesi gerekiyormuş.
- C) Şehir yönetimi, trafikte köklü çözümler için gerekli çalışmalarını yakında başlatacakmış.
- D) Kent yaşamındaki hareketlilik, trafikteki araçların daha çok benzin tüketmesini sağlıyormuş.
- E) Benzin tüketimini düşürmek için araçların bakımını düzenli yaptırmak gerekiyormuş.

13. “Bu ameliyat başarılı geçmezse ölüme hatta sakat kalmaya yol açabilir.”

Bu cümledeki anlatım bozukluğu aşağıdakilerden hangisiyle giderilebilir?

- A) “ameliyat” sözcüğü yerine “operasyon” sözcüğü getirilerek
- B) “yol açabilir” yerine “sebeplendirilebilir” denilerek
- C) “geçmezse” yerine “geçerse” getirilerek
- D) “sakat kalmaya” sözüyle “ölüme” sözü yer değiştirilerek
- E) “hatta” sözcüğü tamamen kaldırılarak

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yanlış anlamda kullanılan sözcük, anlatım bozukluğu oluşturmuştur?

- A) Kendisi adına düzenlenen programa gelebileceğini söyledi.
- B) Çocuklarım arasında hiçbir zaman ayrıcalık yapmadım.
- C) Kırmızı ışıkta geçtiği için ceza ödemek zorunda kaldı.
- D) Medya, hükümetin uzun ömürlü olmayacağına kendisini inandırmış.
- E) Beyaz eşya fiyatlarındaki artış, enflasyonu olumsuz etkiledi.

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Yazdığım şiirlerin hepsi, özellikle gençlik dönemindekiler, kusurlu yönlerinin bulunduğu inanıyorum.
- B) Eleştirilerimde iyice düşünmeden dile getirdiğim değerlendirmeler var.
- C) Bu şairimizin dikkatimi çeken çok ilginç bir yönü var.
- D) Bir yapıtın ilk çıktığında eleştirilmesi, onun değersiz olduğunu göstermez.
- E) Sanatın amacı, insanlara bir şeyler kazandırıp kazandırmadığıyla açıklanabilir.

16. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Hava soğuk olduğu için sınıfın pencerelerini sıkı sıkıya kapattık.
- B) Sınıfın kaloriferleri yavaş yavaş ısınıyor, öğrenciler de kalorifer peteklerinin yanına sokuyluyor.
- C) Sınıf ısınmaya başladı, sınıftaki öğrenciler de montlarını çıkardı.
- D) Sınıftaki öğrencilerin bazısının uykusu geldi, dersi dinlemekte zorlandılar.
- E) Sınıfın camları, içerideki havanın etkisiyle buğulandı, dışarıyı görmek zorlaştı.

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir anlatım bozukluğu vardır?

- A) Öğrencinin başarılı olması, hedefini belirlemesine bağlıdır.
- B) Öğrencilerimize gerekli imkânı verirsek başarıyı yakalarlar.
- C) Etüt ve ek ders çalışmalarına düzenli katılan öğrenciler, başarıya ulaşıyor.
- D) Sınavda başarılı olmak isteyen öğrenci, bilinçli çalışmak zorundadır.
- E) Eksik olan konular tamamlanırken bile belli bir plan olmalıdır.

18. “Yazarın son romanının belli bir kurgusu var ve her bölümde farklı bir karakterle karşımıza çıkıyor.”

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Özne - yüklem uyumsuzluğu
- B) Tamlayan eksikliği
- C) Özne eksikliği
- D) Çatı uyumsuzluğu
- E) Dolaylı tümleş eksikliği

19. İkinci Dünya Savaşı'nın sıkıntılı yıllarına kısa bir yolculuk yaptıran bu anıları okuyorum, sanki beni o yıllara sessiz sedasız götürüyor .

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nesne eksikliği
- B) Tamlayan eki eksikliği
- C) Çatı uyumsuzluğu
- D) Özne eksikliği
- E) Özne -yüklem uyumsuzluğu

20. Öğretmenin verdiği tüm ödevleri, kimseden yardım almadan yapmaya çalışır ve genellikle başardı.

Bu cümledeki anlatım bozukluğunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tamlama yanlışlığı
- B) Özne eksikliği
- C) Bağlacın yanlış kullanılması
- D) Çatı uyumsuzluğu
- E) Nesne eksikliği

Hikaye

Güvercin Aві

“Yoo, güvercinlerime dokunmayınız.” dedi. İhtiyar çiftlik sahibinin hayatta en çok sevdiği şeylerden birisi ve belki birincisi de güvercinleri idi. Genç yaşından beri ne tarlası, ne ağılı, ne ahır, ne kümesler onu çiftlik binasının iç avlusundaki güvercinleri kadar işgal etmemiştir. Bunun için değil midir ki, onu, kasabada olsun köyde olsun, aile adının bütün şöhretine rağmen “Kuşbaz Hüseyin Bey” demeden kimse tanımaz. Hüseyin Bey’in “Kuşbaz’lığı her şeyi bastırdı. Ömrünün öyle devreleri oldu ki, karısını, kızlarını ve en mühim işlerini bu merak ve bu eğlencesi yoluna, âdeta, feda etti, unuttu, kendinden geçti; bir meczup hâline girdi. Şimdi, o havalinin (ne diyorum?) belki dünyanın en güzel, en nadir ve en cins güvercinlerine o sahiptir. Otuz seneden beri bu nazenin mahlûklardan, bin ihtimam ve bin itina ile kimbilir kaç nesil yetiştirdikten ve bu fende, kimbilir, ne kadar alın teri döktükten sonra nihayet bugün en temiz bir istifaya mazhar olmuş bu zavallı asil kuşlar ortasında hayatının en mesut dakikalarını yaşıyordu. Her birini ayrı ayrı isimleriyle çağırıyordu. Yabancı bir göz için hepsi bir renkte, bir boyda ve bir şekilde görünen bu mahlûkları birbirinden ayıran birçok gizli alâmetler yalnız ona zahir idi. Bazılarının boyunlarındaki ince mercan gerdanlıkları, bazılarının topuklarındaki altın mahmuzları, kiminin kanatları altındaki yeşil benekleri veya gözlerinin içindeki kıvılcık yıldızları o görür, o bilirdi. Avlunun içinde hepsinin derecelerine göre ayrı ayrı daireleri vardı: Kuşbaz Hüseyin Bey, her akşam üstü, in-

san ruhlu bu güzel kuşların her birinin kendi sevgiliyle kendi odasına çekildiğini görmeden içi rahat edip yemeğini yiyemezdi. (...) Acaba Akkadınla Süleyman Ustanın arası neden açıldı? Mutlaka küçük Serfiraz Mesud’a gönül bağıladı.

(...) Ne yapsak acaba, ne yapsak...” derdi ve bu endişelerle bütün gece gözüne uyku girmezdi. Yatağının içinde sağdan sola, soldan sağa dönüp dururdu. Eşi:

—Yahu, ne olur biraz da benimle meşgul ol; derdi. Fakat, Kuşbaz Hüseyin Bey, bütün gönül ve cinsiyet işlerini yalnız güvercinlere mahsus bir şey zannederdi.

Hele, hep birden uçtukları zaman neşesine payan olmazdı. Avlunun ortasında, elinde bir uzun kargı ile saatlerce başı havada, ağzı açık hayran hayran dolaşır. 1919 senesinin, Nisan aylarında bir öğle sonu bütün civar köylerde olduğu gibi, onun çiftliğine de bir bölük düşman askeri girdiği gün o, işte bu vaziyette avlunun ortasında idi. Birden, etrafında adamların koşuşmağa ve içeriden karısıyla kızlarının telâşlı telâşlı konuşmağa başladığını hissetti; döndü baktı ki iki kanadı açık büyük avlu kapısından içeriye, bir hana inen yorgun ve sakin bir yolcu kafilesi tavrıyla, bazısı atlı, bazısı yayan bir sürü düşman askeri giriyor! Kuşbaz Hüseyin Bey’in ömründe ilk defa olacaktır ki kuşları havada iken başı yere indi; benzi sapsarı, gelenlere doğru yürüdü; henüz bir çiftlik beyi âmirliğiyle:

—Ne var? Ne istiyorsunuz? diye sordu. Bunun üzerine gelenlerden biri gülerek laubali bir tavırla ona yaklaştı:

—Merhaba beyim; yabancı değiliz; dedi. Hüseyin Bey, bu sözleri söyleyerek kendisine elini uzatan genç düşman çavuşunu tanım gibi oldu fakat, pek iyi hatırlayamadı. Çavuş sırnaşık bir gülüşle sordu:

—Tanıyamadınız mı? İspiro’yu tanıyamadınız mı? İspiro, İspiro? Hüseyin Bey birden:

—Ha, evet, dedi.

Bu adam, beş sene evvel Hüseyin Bey’in yanında altı ay kadar hizmetkârlık etmişti; eli uzunca ve açık göz bir delikanlı idi. Gittikçe lâubalileşen bir tavırla elini ihtiyar adamın omuzuna koydu ve kulağına eğildi. Yavaşça:

—Birkaç akşam burada kalacağız, dedi. Zabitler köy evlerinde rahat edemezler. Biraz ikram lâzım... Hüseyin Bey şaşkın bir hâlde:

—Peki buyursunlar, dedi.

İşte, bunun üzerinedir ki, düşmanlar ihtiyarın yanına geldiler, gülüşerek, konuşarak etrafını al dılar ve havada

Notlarım

uçuşan güvercinlere nişan almak istediler. Hüseyin Bey, elindeki kargıyı asabiyetle sallayarak, yarı öfkeli yarı tehditli bir sesle:

—Yo, dedi; güvercinlerime dokunmayınız!

Fakat, o bu sözünü bitirmemişti, ki, yanı başında bir silâh patladı. Hüseyin Bey, eteği tutuşmuş bir adam telâşiyle ilk kurşunu atanın kolundan çekti:

—Ne yapıyorsun? Sakın ha! diye bağırdı. Lâkin, o bununla meşgul olduğu bir sırada bir diğeri silâhını havaya kaldırdı; kulağı dibinde bir ikinci kurşun daha vızladı; havadaki kuşlardan bir tanesi döne döne, yavaş yavaş aşağı düşmeğe başladı ve uçan kafilede büyük bir perişanlık alâmeti belirdi. Hüseyin Bey'in elinden kargısı düştü, bütün vücudu titriyordu, yüzünün rengiyle sakalının rengi birbirinden fark olunamıyordu. İspiro, yanına yaklaştı:

—Ne olur canım, bırak! dedi.

—Bırak mı? Sen aklını mı bozdun? Söyle şunlara, vallahi sonra fena olur.

—Fena mı olur? Nasıl. Hey, kendine gel çorbacı, o günler geçti.

Dünkü uşağın ağzından yüzüne bir tükruk gibi fıskıran bu sözdeki nihayetsiz hakareti işitmedi, hissetmedi bile... Şimdi, bütün hassası, birbiri ardı sıra havaya kalkan silâhlar, vızıldayan kurşunlar, döne döne, yavaş yavaş iri kar parçaları hâlinde yere düşen güvercinlerle meşguldü. Çaresiz yalvarmağa başladı.

—Rica ederim yeter artık, rica ederim, diyordu. Size ne isterseniz vereyim. Bunlar ne yenir, ne içilir, yahu günahdır, günahdır.

—Günah mı? O sizin dinde, cevabını veriyorlardı ve İspiro arsız arsız gülüyordu. Nişan alan zabitlerden birisi arkasını döndü; kendi lisanında bir şeyler bağırdı, hemen hayvanlarla meşgul neferlerden birkaçı düşen kuşları toplamağa koştular. Bunlardan bazıları avluya, bazıları çiftlik binasının damları üstüne, bazıları dışardaki göle, bazıları bostana, bazıları epeyce uzaklarda, tarlalara düşüyorlardı. Bu beyaz güvercin yağmuru altında yaramaz bir çocuk neşesine tutulan düşman askerleri bir taraftan el çırpıyor, bir taraftan haykırıyorlar, bir taraftan da durdukları noktada tepiniyorlardı.

Zavallı Hüseyin Bey, kendinden geçti, bulunduğu yere çöküverdi. Artık hiçbir şey söylemiyor kenarlarından iri yaş damlaları sızan gözleriyle bu vahşi avı seyrediyordu. İspiro yaklaştı dedi ki:

— Neye bu kadar telâşlanıyorsun? Bırak, biraz eğlen-sinler, bırak biraz eğlen-sinler. Kaç gündür savaşıyoruz. Akşam bu kuşlardan âlâ mezelik olur mu? Hep berabereyiz.

Hüseyin Bey, bir şey söyleyecek oldu, söyleyemedi; yutkundu kaldı. Şimdi gözyaşları dinmiş ve bakışına korkunç bir manasızlık gelmişti.

Beyaz kuşları üst üste, demet demet avlunun ortasına yığıyorlardı. İhtiyar adam, başını kaldırmış, havada bir noktaya dimdik bakıyordu. Neden sonra gözlerini yere indirdi ve avlunun ortasındaki beyaz yığına yaklaştı, eğildi. Önünde altmış yetmiş kadar güvercin vardı, hepsini birer kere kanatlarından, başlarından tutup avucunun içine aldı, kiminin gagasından öpüyor, kiminin tüylerini uzun uzun, âdeta âşıkane bir tavırla okşuyordu. Zabitlerle konuşan İspiro, yüzünü ihtiyara doğru çevirdi. Ve o sıranaşık gülüşüyle uzaktan bağırdı:

— Gönder onları içeriye de kızartıversinler; dedi.

Kuşbaz Hüseyin Bey, yerinden kıvıldamadı, işitmedi ve kana bulanmış ölü kuşları okşamakta, yüzüne gözüne sürmekte devam etti.

Düşman zabitlerinden birisi ispiro'ya elini başına doğru kaldırıp ihtiyarı göstererek "Acaba deli midir?" mânâsına gelen bir işaret yaptı. İspiro avlunun öbür ucundan bir daha bağırdı:

— Hey yeter artık, yeter; sana söylüyorum, sağır mısın be. İçeriye gönder güvercinleri, dedi.

Kuşbaz Hüseyin Bey, gene yerinden kıvıldamadı, gene başını çevirmedi; o zaman zabitlerle beraber eski çiftlik uşağı güvercin kümesinin başucunda çömelen adama yaklaştılar; biri omuzundan sarstı, diğeri sakalından çekti. Birkaçı karşısına çömeldi. Fakat çömelmeleriyle kalkmaları bir oldu. Hepsi birden haşyetle geri geri çekildiler ve birbirlerine demincek zabitin İspiro'ya yaptığı işareti tekrar ettiler. Filvaki, ihtiyarın simasına acayip bir mehabet çökmüştü. Gözlerinde madeni bir parıltı vardı ve bakışı bir süngünün ucu gibi sabit, dik, sert ve mütearızdı. Lekesiz ak sakalı ise yüzüne sürdüğü kuşların al kanına boyanmıştı; sanki çenesine Türk bayrağından bir parça sarmış gibiydi."

Yakup Kadri Karaosmanoğlu
(Millî Savaş Hikâyeleri)

Notlarım

Hikaye Özellikleri

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Millî Savaş Hikâyeleri" adlı metninden hareketle hikayenin özelliklerini aşağıya yazınız.

Hikayenin olay örgüsünü, olayın geçtiği yere ve olayın oluşmasında rol alan kişilere de dikkat ederek bölümlere ayırınız.

Hikayedeki anlatıcının bakış açısını ve özelliklerini açıklayınız.

Örnek metnin olay örgüsünden hareket ederek hikayedeki "tip" ve "karakter" leri belirleyiniz.

"Tip" ve "karakter" tanımlarını yapınız. Örnekler veriniz.

Notlarım

Etkinlik Sayfam

- Türk edebiyatındaki ilk hikaye eserleri şunlardır:

- Dünya edebiyatındaki ilk hikaye eserleri şunlardır:

- Dünya hikâyeciliğinde iki hikâye biçimi hâkimdir. Bunlar:

1) : Hikâyede asıl olan “olay”dır. Okuyucunun hikâyeyi şöyle ya da böyle yorumlamasına imkân verilmez. Çünkü, hikâyedeki olay, mantıklı bir seyir hâlinde takip eder. Kişilerin portreleri, özenle ve ayrıntılı olarak çizilir. Türk edebiyatında en önemli temsilcileri:

Notlarım

2) : Hikâyede asıl olan “olay” değildir. Hikâye, sona erdiği zaman her şey bitmiş değildir. Hikâye, asıl bundan sonra başlıyor demektir. Zira, kişiler tamamıyla tanıtılmadığı, olaylarda kesinlik hâkim olmadığı için okuyucunun hayal kurması devamlı hareket hâlinindedir ve kendine göre yorumlar yapmaya uygundur. Türk edebiyatında en önemli temsilcileri:

Hikayenin Yapı Unsurları

1. : Hikâyede üzerinde söz söylenen yaşantı ya da durumdur
2. : Olayın oluşmasında etkili olan ya da olayı yaşayan insanlardır.
3. : Olayın yaşandığı çevre veya mekândır.
4. : Olayın yaşandığı dönem, an mevsim ya da gündür.
5. : Hikâyenin dili açık, akıcı ve günlük konuşma dilinden farklı olarak, etkili sözcük, deyim atasözü ve tamlamalarla zenginleştirilmiş güzel bir dil olmalıdır.

Halk Hikayeleri

Derdiyok ile Zülf-i Siyah

Eskiden Acem diyarının Horasan ilinde Mahmut ve Mehmet adlı iki zengin tacir yaşıyordu. Horasan'ın hükümdarı Şah İsmail, girmek zorunda kaldığı bir savaş için gerekli parayı bunlardan istedi, fakat alamadı ve her ikisini de öldürterek mallarına el koydu. Bunların azade edilmiş bir kölesi ailelere sahip çıktı. Oğullarının birini terzi, diğerini helvacı ustası yaptı ve evlendirdi. Oğullardan Abdurrahman'ın Derdiyok adlı oğlu, Recep'in Zülf-i Siyah adlı kızı oldu. Zülf-i Siyah ve Derdiyok birbirlerini 12 yaşlarında gördüler ve pek beğendiler. Kızdan etkilenen Derdiyok "Yâ Rabbi! Derdimi sen bilirsin, dermanımı isterim." diye dua ederek uyudu. Rüyasında bir pîr elinden şerbet içti ve içi aşk ile dolu uyandı. Saz çalıp, söylemeye başladı:

Zülf-i Siyah derler yâre
Düşüm bülbül gibi zâre
Benim âşık-ı bîçare
Sana sevdayı öğretem

Zülf-i Siyah da aynı şekilde dua ederek uyudu, rüyasında pirin uzattığı şerbet dolu kadehi düşürdü. Pîr "Nasibin bu kadarmış." diyerek kayboldu. Kız da kalbi aşkla dolu, çalıp söylemeye başladı. Durumu gören aileleri, çocukları nişanladılar. Bu arada Derdiyok'un babası öldü. Derdiyok büyük üzüntü ile kahvelerde çalıp söylüyordu: Ah Derdiyok yâd eder Zülf-i Siyahı

Babamız fevt oldu Zülf-i Siyahı
Giydürün bana tâc-ı külâhı
Eyledin halimi perişan felek.

Bunu duyan kızın babası, kahvelerde kızının adının geçmesine sinirlendi, kızı vermemeye yemin etti ve kızı oğlandan kaçırmak için başka diyarlara doğru yola çıktı. Derdiyok çok üzüldü, peşlerinden gitti. Kızın babası, durumu öğrendi; oğlanı zindana attırdı. Zindancı Derdiyok'tan oğlanın hikâyesini öğrenince ona yardım etti.

Derdiyok tekrar kızın peşine takıldı. Oradan oraya dolaşıyordu, yollarda yorgun düştü "Yâ Rabbi yardım et" diye dua etti, uyudu. Rüyasında ona aşk badesini içiren pîr geldi: "Oğlum o sana nasiptir" dedi. Derdiyok uyanınca yola koyuldu. Buhara hükümdarı Eyüp Şah'a çıktı, durumu anlattı. Şah kızı buldurttu. Mükemmel bir düğün yapılmasını emretti; yüz atlı ve taht-ı revan ile âşıkları memleketlerine gönderdi. Yedi gün yedi gece süren düğünle evlendiler. Derdiyok sazı eline aldı:

Allı pullu duran dilber
Sürelim bir hoşça devrân
Sarılalım gel seninle.

Anonim

Notlarım

Halk Hikayelerinin Özellikleri

Okuduğunuz "Derdiyok ile Zülf-i Siyah metinden hareketle halk hikayesinin özelliklerini yazınız. Örnekler veriniz.

Blank lined area for writing notes.

Dede Korkut Hikayeleri:

Tarihimizde ve edebiyatımızda önemli bir yeri olan Dede Korkut Hikâyeleri de tür açısından destan ile halk hikâyesi arasında bir geçiş formu olarak kabul edilmektedir.

Blank lined area for writing notes.

Notlarım

Blank lined area for writing notes.

Roman

Küçük Ağa

Mehmet Reşit Efendi (Küçük Ağa) 1919'da Kuva-yı Millîye hareketine karşı padişaha bağlılığı sağlamak üzere Akşehir'e gönderilir. Akşehir'de halk ona İstanbullu Hoca lakabını verir. Bu arada ülkede birçok şehir Kuva-yı Millîyeye katılmakta, bu dayanışmanın dışında kalan Akşehir içinse baskı artmaktadır. İstanbullu Hoca için Ankara'dan "vur emri" çıkar. Hoca, hamile karısını güvendiği insanlara bırakıp dağa kaçarak Çakırsaraylı çetesine sığınır. Artık sarıklı hoca Küçük Ağa olmuştur. İlerleyen zamanlarda Çerkez Ethem'in kardeşi Tefik Beyin çetesine katılır. Akşehirli Hoca'ya yakalaması için Çolak Salih'i görevlendirir. Salih, hocayı bulur. Onu Kuva-yı Millîye saflarına katar. Birlikte millî mücadeleye katılırlar.

Aşağıda romandan İstanbullu Hoca'nın Küçük Ağa'ya dönüşmesine ilişkin bir bölüm okuyacaksınız:

Recep ile beş adamı hoca efendiyi yatsıdan iki saat sonra müezzinin evinden aldılar. Küçük kabile şafaktan önce Yakasaray köyünün üstündeki konakta idi.

Recep onlardan beş dakika kadar önce Çakırsaraylı'nın yanına varmış ve olup bitenleri anlatmıştı. Çakırsaraylı, hocaya büyük bir itibar gösterdi: "Her şeyde emir senin, ağa sensin." dedi.

Köy tamamen Çakırsaraylı'ya bağlıydı. Fakat yine de tedbirli olmak gerekti. Hoca, onun dediklerini ağzını açmadan dinledi ve sonunda da "peki" dedi. Ortalık ağardığı zaman

artık o kar gibi sarıklı, lâtalı, sakallı İstanbullu hoca yoktu. Yerine yün başlıklı, kadı biçimi şalvarına yumuşacık lâpçin mes çekmiş, salta giymiş, beli fişekli tiğ gibi delikanlı gelmişti.

Hoca sakallarına ustura vururken belli belirsiz bir üzüntü duydu. Hepsini de bu kadarla kaldı. Arkası çiçekli yeşil teneke ile kaplı aynaya baktı ve "Allah!" diye içini boşalttı. Bundan sonra artık ağzından kelimeler miskalle çıkacaktı. En çok yadırgadığı da şimdilik, belindeki toplu tabanca idi. Onun neye yarayacağını bilmiyordu ve tabanca yüzünden kendini çok gülünç buluyordu.

Fakat Çakırsaraylı'da bu değişimin tesiri çok daha başka oldu. Çakırsaraylı ona hayran olmuştu âdeta:

- Sen arslan gibi delikanlıymışsın be Hoca'm dedi.

Sonra da ilâve etti:

- Emme sana hoca demeyelim gayri efendi. Kusura kalmazsın değil mi? Sana ağa deriz. Bana da ağa derler. Karışmasın diye sana gel Küçük Ağa deyelim. O da neden, bak sana deyeyim: Bir Küçük Ağa vardı Zile'de. Ordu durdurur bir yığitti. Ben yanında eğlendim bir, bir buçuk yıl. Hani sana da pek benzerdi. Olunca oncalıyın olur yakışıklılık. Küçük Ağa deyelim bundan dolayı sana da. Oldu mu? İnşallah Recep'le benim dilim sürçmez de sana Hoca Efendi deyivermeyiz ikide bir.

Beride Hoca, Küçük Ağa, adını iyice benimseyememişti. Bir zamandan beri de belinde eğreti olarak duran tabancaya alışmaya çalışıyordu. Ona bu fikri Recep vermiş, ilk atışı da kendisi yaptırmıştı.

Dünün İstanbullu Hocası, bu günün Küçük Ağa'sına karşı artık hiçbir işte karşı gelmiyordu. Küçük Ağa sarsıntılı bir haftadan sonra yaşama hakkının kaygusuna düşmüştü. Şimdi artık geriye dönüşün imkânsız olduğunu ve yeni bir kadere mahkûm edildiğini açıkça görüyor, bunu da hiçbir isyan duygusuna, hatta esefe kapılmadan kabulleniyordu.

Yaradılışında tâbi olma, sığıntı olarak yaşamak yoktu. Kendi istese, razı olsa bile boyun eğmeyen bir kişiliği vardı. Bu kişilik Çakırsaraylı ve avanesinin gösterdiği saygı ile doymuyordu. O saygıyı kimseye mahkûm olmadan kazanmak isterdi. Çakırsaraylı'nın "sen münasip görürsen" diye başlayarak yaptığı tekliflerden hoşlanmıyordu. Katılacağı bir hareket varsa sözü doğrudan doğruya kendisi söylemeliydi. Bir meselede, "burası da böyle olursun" demek ona göre değildi. Hâlbuki bu hoşlanmadığı durumlara sık sık düşüyordu.

Notlarım

Asıl kötüsü, gördüğü itibar ne kadar büyük olursa olsun, Çakırsaraylı'yı benimsemiyor, hatta sevmiyordu. Adam eninde sonunda bir hayduktu. Ölçüp biçmek, düşünüp taşınmak ona göre değildi. Duygularına çarpan her şey hareketle karşılık vermek istiyordu. Bu karşılıklarda kuvvetini üstün gördüğü ölçüde şiddete meyillendi. Korkulacak kadar kinci idi.

Reis beyin yaptığını unutamamıştı. Adamlarının bırakıp gitmesinde onu suçlu görüyordu. Durum uygun olsaydı Akşehir'i çoktan yakar yıkar, reis ile arkadaşlarını öldürürdü. Bunu yapmadığı için nasıl deliye döndüğünü Küçük Ağa'ya kendisi söylemişti. Hoca'nın başına gelenler için de onu suçluyordu. Nitekim daha ikinci günü "Hoca Efendi yarından tezi yok, varıp bir hesaplaşalım." demişti. Küçük Ağa bunu önledi. Ama Çakırsaraylı'nın fırsat kollamaktan vazgeçmeyeceğini, vakti gelince de duraklamadan bu kanlı işe girişeceğini adı gibi biliyordu.. Böyle bir harekete katılmak şöyle dursun, bu gibi bir adamla beraber olmak bile ona göre değildi.

Kendini cehennem azabına mahkûm edilmiş saydığı günler oldu.

Küçük Ağa sonuna kadar böyle yaşayamazdı. Geri dönmek ne kadar imkansızsa, bu da o kadar olmayacak işti. Bunu böylece kabul ettikten sonra yeni hayatı için hangi kuvvetlere ihtiyacı olduğunu düşündü. İlk önce, kaçak bir insan olarak kendisini koruyabilmeliydi. Bunun için de Recep'in atış talimlerini seve seve kabul etti. Ayrıca ata binmeye de çalışıyordu. Kuvvetli, dinç ve çevik oluşu işini kolaylaştırdı. Kısa zamanda iyi bir nişancı ve usta bir binici olmuştu. Ayaz ve güneş gitgide derisini de kavurup yağızlaştırdı. Küçük Ağa ay dolmadan tam bir savaş adamı olup çıkmıştı.

Beride ufak tefek tesadüfler, vak'alar ve kahramanlıklar çetedeki beş on kişinin kendisine tamamen bağlanmasını sağladı. Onları iyice gözetliyor, sık sık yokluyordu. Bu işi o kadar dikkatle yaptı ki beş on kişinin arasından hangilerine yüzde yüz güvenebileceğini rahatça söyler, bunda da yanılmazdı.

Çakırsaraylı'dan da Karakol Cemiyetinden de ayrılmayı kafasına iyice koymuştu. Kanlı ikilikten, ihtiraslardan, hedefi bilinmeyen veya hedefi hak edecek kuvvet ve meşruiyete sahip bulunmayan hareketlerden nefret ediyor, bunları büyük günahlardan sayıyordu. Hâlbuki içine girdiği çevrenin bundan başka bir özelliği yoktu. Buradan ayrılıp ne yapacaktı? Bu iş için belli bir düşüncesi yoktu. Önce İstanbul'a gitmeyi düşünmüştü. Orada kendisini sevenler, benimseyenler bulacaktı. İzmit'i geçti mi kurtulacağını biliyordu. Fakat bu düşünceye bağlanıp kalmasına ve bu kararın peşine düşmesine iki engel vardı.

Bunlardan biri Emine'yi ve artık doğmuş olması gereken çocuğunu büsbütün kaybetmek endişesi, ikincisi de Kuva-yı Milliye üzerindeki yeni yeni tereddütleri idi. Yakasaray köyünde geçirdiği bir ay içinde dünyadan kopmuş, Kuva-yı Milliye'nin büsbütün uzağında kalmıştı. Afyon'dan gelen parça bölük haberlerin düzmece ve kasıtlı olduğunu kolayca anlıyor, bu yüzden de tereddüdü koyulaşıyordu. Küçük Ağa bir gün Çakırsaraylı'ya, Akşehir'e bir adam göndermenin mümkün olup olmayacağını sordu. Evden haber almak istiyordu. Çakırsaraylı "emret ağam" dedi ve hemen o gece Recep'le iki atlıyı yola çıkardı. Küçük Ağa ertesi şafağı nasıl yaptığını bilemiyordu. Bütün gece bir damla uyumamış, nal seslerini beklemişti. Sabaha doğru Recep'i o dağ başının dondurucu ayazında, kapının önünde beklemeye başladı. Üç atlının karaltısı iki yüz metre kadar aşağıdaki kordan kurtulunca, kendini tutamayıp onlara doğru koştu. Recep şarkıların en güzelini söyler gibiydi:

- Gözün aydın ağam, oğlan olmuş!

Mehmet doğmuştu demek! Ve Mehmet'i onun kucacağına uzatmamışlardı. Mehmet'i öpememişti. Yeni doğmuş bir çocuk nasıl bir şeydi acaba? Kokar derlerdi, bu kokuda insanın soyu soppu, ruhu tüter derlerdi. Bu kokuyu ciğerlerine sindirememişti. Ebenin bahşişini verememiş; o insana cennetten haber veren saadetin kabarışını gönlünce duyamamıştı. Emine'nin gözlerinin içine baka baka gülümsediğini görememişti. Emine gülümsememişti ki. Ama gene de mesuttu, gene de içi sıcak sıcak dalgalanıyor, coşuyordu. Gene de yerinde duramıyordu.

**Tarık Buğra
Küçük Ağa**

Notlarım

Romanın Özellikleri

Tarık Buğra'nın "Küçük Ağa" adlı metininden hareketle romanın özelliklerini aşağıya yazınız.

Dikkat

Türk edebiyatında roman olmadan önce bu türün ihtiyacı aşağıdaki türlerle karşılanmıştır.

1. Mesneviler
2. Meddah Hikâyeleri
3. Dinî Hikâyeler (Hz. Ali'nin Cenkleri gibi)
4. Destanî Hikâyeler (Dede Korkut Hikâyeleri, Battal Gazi Destanı gibi)
5. Halk Hikâyeleri (Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin gibi.)

Notlarım

Romanın olay örgüsünü, olayın geçtiği yere ve olayın oluşmasında rol alan kişilere de dikkat ederek bölümlere ayırınız.

Romanın anlatıcının bakış açısını ve özelliklerini açıklayınız.

Örnek metnin olay örgüsünden hareket ederek romandaki "tip" ve "karakter" leri belirleyiniz.

Etkinlik Sayfam

Türk Edebiyatında Romanlarla İlgili İlkler

- İlk yerli roman:
- Batılı tekniğine uygun kusursuz ilk roman:
- İlk çeviri roman:
- İlk köy romanı:
- İlk psikolojik roman denemesi:
- İlk psikolojik roman:
- İlk realist roman:
- İlk tarihi roman:
- İlk edebi roman:
- İlk tezli roman denemesi:
- İlk natüralist roman:
- Batı tekniğine uygun ilk realist roman:
- Dünya edebiyatındaki ilk hikaye eserleri şunlardır:

Empty text box for writing the first part of the answer.

Roman ve Hikâyenin Farkı

Empty text box for writing the second part of the answer.

Notlarım

Large empty text box for taking notes.

• Roman Türleri

Romanlar bağlı oldukları edebî akımlara ve konularına göre sınıflanabilir.

1. Akımlarına Göre Romanlar:

a. Klasik Roman:

Empty text box for writing about Classical Roman.

b. Romantik Roman:

Empty text box for writing about Romantic Roman.

c. Realist Roman:

Empty text box for writing about Realist Roman.

d. Naturalist Roman:

Empty text box for writing about Naturalist Roman.

2. Konularına Göre Romanlar:

a. Sosyal Roman:

Empty text box for writing about Social Roman.

b. Tarihî Roman:

Empty text box for writing about Historical Roman.

c. Macera (serüven) Romanı:

Empty text box for writing about Adventure Roman.

d. Psikolojik Romanı:

Empty text box for writing about Psychological Roman.

Metin Yazar İlişkisi

Edebiyat tarihinde yapılan çalışmalara baktığımızda yazara dönük iki tip saptamanın yapıldığını görürüz:

Birincisi eserleri aydınlatmak için yazarın hayatını ve kişiliğini incelemektir.

İkinci bir yaklaşım ise sanatçının kişiliğini ve psikolojisini aydınlatmak için eserlerini bir belge olarak kullanmaktır.

Notlarım

Edat (İlgeç)

Tek başına bir anlamı olmadığı halde, cümle içinde sözcükler veya söz öbekleri arasında çeşitli anlam ilgisi kuran sözcüklerdir.

gibi, kadar, için, sanki, göre, üzere, denli, değil, -e doğru, -e karşı, -e karşın, -e rağmen, -e değin, -e dek, -den dolayı, -den ötürü, -den beri, -den sonra, -den başka
Hem edat hem bağlaç olan sözcükler: ile, yalnız, ancak

Örnek

Gibi

Cennet gibi bir vatanda yaşıyoruz. (benzerlik)
Bir dağın ardında bir dağ varmış gibiydi. (-mışçasına)
Hırsız, çantayı kapıldığı gibi kaçmaya başladı. (tezlik)
Deprem, gece saat dört buçuk gibi olmuş. (civarında)
Öğrencilerin anlayabileceğin gibi anlattı. (biçimde)
Yarın kar yağacak gibi. (tahmin, olasılık)

Dikkat

İsim çekim ekleri alarak isimleşebilir.
Bu mahallede senin gibisini bulmak zor. (isim)
Biz senin gibilerini çok gördük. (isim)

Kadar

Örnek

Sabaha kadar çalışarak sınava hazırlandı. (zaman)
Bu çocuğu ilk gördüğümde el kadardı. (benzerlik)
Her gün yüz kadar soru çözüyorum. (civarında)
Matematik en az fizik kadar zordur. (karşılaştırma)
Seni görünce köyümü görmüş kadar oldum. (yaklaşma)
Avuç içi kadar küçük bir yerdin burası. (derece)
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar. (dek)

Dikkat

"Kadar" edatı "Bu, o" zamirleri ile kullanıldığında sıfat ya da zarf olur.

Babam bu kadar sıkıntı içinde bile beni sıkımsıyor. (sıfat)

Annem benimle o kadar ilgilendi ki. (zarf)

Dikkat

İsim çekim eklerini alarak isimleşebilir.
İnsan, bu kadarına zor dayanır. (isim)

İçin

Örnek

Seni görmek için buralara geldim. (amaç)

Ülkemiz için çok güzel diyorlar. (hakkında)

Bayramlar benim için sevinç demektir. (görecelik)
Geç geldiğim için yemeğe yetişemedim. (neden-sonuç)
Elimdeki saati senin için aldım. (aitlik)
Bu kitap için kaç para verdin? (karşılığında)
Bayrağımız için canımız feda olsun. (uğruna, yoluna)
Sadece üç beş gün için Konya'ya gitmiş. (süreyle,)

Notlarım

Göre

Örnek

Babama göre sen daha çalışkansın. (görecelik, kalırsa)

Bursa, İzmir'e göre daha yeşillik. (karşılaştırma)

Ayağını yorganına göre uzat. (uygunluk)

Üzere

Örnek

Kitabı iki gün içinde getirmek üzere alabilirsin. (şartıyla)

Benimle buluşmak üzere eve geldi. (amacıyla)

Söz verdiğimiz üzere o saatte buluşuruz. (şekilde)

Ders bitmek üzere. (zaman)

Sanki

Örnek

Sanki gökyüzü kurşunla kaplıydı. (yakınlık)

Sanki beni anlayacak da! (inanmama)

Yağmur yağdı yağacak sanki. (tahmin, olasılık)

Değil, Denli, Değın, -E Rağmen, -E Karşın, Dek, -Den Dolayı

Örnek

Bu denli bir yanlışlık beklemiyordum. (derece)
Havalar eskisi gibi soğuk değil. (olumsuzluk)
Uyarılara rağmen sürücüler kaza yapıyor. (tersine)
Ben dönünceye değın buradan ayrılma. (zaman)
Yeni doğan çocuk sabahlara dek uyumadı. (zaman)
Buzdan dolayı zincirleme kaza oldu. (neden-sonuç)

Doğru, Karşı, Başka

Dikkat

“Doğru, karşı, başka” sözcükleri edat görevinde kullandığı gibi edat dışındaki görevlerde de kullanılabilir.

Örnek

Hırsız, alt sokağa doğru koşuyordu. (edat-yön)
Akşama doğru hava serinledi. (edat-zaman anlamı)
Babam, eğri oturup doğru konuşalım, der. (zarf)
Atalarımız, doğru sözün değeri eksilmez, demiş. (sıfat)
İnsan, eğriyi doğruyu bilmeli. (isim)
Fransız İhtilali sabaha karşı gerçekleşmiş. (edat - zaman)
Başkanın karşısına güçlü bir rakip çıktı. (isim)
Soruyu benden başka çözen olmamış. (edat-dışında)
Dünya bana başka görünüyor. (zarf)

Notlarım

İle

Örnek

Tatile özel otomobilleriyle gidecekler. (araç)
Salon duvarını ince uçlu fırçayla boyadı (alet, gereç)
Yarınki maça ağabeyimle gideceğiz. (birliktelik)
Çocuk, sevinçle odaya girdi. (durum)
Köprünün yıkılmasıyla ulaşım durdu. (neden - sonuç)
Galatasaray'la Beşiktaş yarın karşılaşacak. (ile = ve)
(bağlaç)
Konuşmasıyla susması o kadar ani oldu ki... (ile = ve)
(bağlaç)

Yalnız

Örnek

Bu soruyu yalnız sen çözmüşsün. (sadece)
Sen sade bana mı inanmazsın? (edat)
Bu kitabı çok aradım; yalnız bir türlü bulamadım.
(yalnız = ama) (bağlaç)
Seni arayacaktım; yalnız aramaya zamanım olmadı.
(yalnız = ama) (bağlaç)
Bu dünyada yalnızım dostlar. (sıfat)
Yalnız kurt lakaplı kişi yalnız yaşayıp yalnız öldü.
(Sıfat, zarf, zarf)
Orası, yalnız bir kadın için korunaklı bir yerd. (sıfat)
Babam oldukça sade giyinirdi. (zarf)
Bu yazarın cümleleri oldukça sadeydi. (sıfat)

Ancak

Örnek

Böyle bir soruyu ancak çok çalışan çözebilir. (sadece)
Burası şehre olsa olsa ancak iki kilometredir. (en çok)
Evimiz çok güzeldi; ancak okula uzaktı.
(ancak = ama) (bağlaç)
Saat yirmi dörde doğru eve ancak ulaşabildik. (zarf)

Bağlaç

Eş görevleri sözcükleri, söz öbeklerini, öğeleri, cümleleri birbirine bağlayan ya da çeşitli anlam ilgileri kuran sözcük veya söz öbekleridir.

ve, veya, yahut, veyahut, ya, ya da, ile, yalnız, ancak, ama, fakat, lakin, ne var ki de, ki, öyle ki, halbuki, mademki, öyleyse, oysa, oysaki, madem, meğer, meğerki, meğerse, yeter ki, çünkü, hatta, hele, bile, dahi, yoksa, nitekim, zira ne... ne, ya ... ya, hem ... hem, bir ... bir, gerek ... gerek, ister ... ister, olsun ... olsun

Ve

Matematik ve geometri derslerini çok severim. (isimleri)

Yaz akşamlarını ve okul günlerimi özleyorum. (söz gruplarını)

Sınıfa geç geldi ve ürkek bakışlarıyla sıraya oturdu. (cümleleri)

Son günlerde dalgın ve yorgun görünüyorsun. (zarfları)

Kardeşim çalışkan ve düzenli bir öğrencidir. (sıfatları)

Yarınki konuyu sen ve ben anlatacaktık. (zamirleri)

Veya, Ya Da, Yahut, Veyahut

Boş zamanlarınızda öykü veya roman okuyunuz. Ödevlerinizi zamanında yap ya da başarısızlığa hazırlan. Beni her hafta ara yahut ziyaretime gel. Akşamları zamanında yat veyahut erken kalkmasını öğren.

İle

“ve” anlamında ise “bağlaç” değilse “edat” görevini üstlenir.

Sayısal değerlere öğretmenle çalışmalısın. (edat)

Yarınki maça kardeşiyle gidecek. (edat)

Yeni evimize neşeyle taşındık. (edat)

Gece ile rüya imgelerini şiirlerinde çokça kullanıyor (bağlaç)

Yazar, gördükleri ile yaşadıklarını anlatır. (bağlaç)

Yalnız – Ancak

“ama, fakat, lakin” anlamında ise “bağlaç”, “sadece, tek” anlamında ise “edat” görevlerini üstlenir.

Çalışkan bir öğrenci yalnız oldukça dağınık. (bağlaç)

Dün maça gittim ancak oyunu beğenmedim. (bağlaç)

Ödev veriyorum ancak özenle hazırlaman gerek. (bağlaç)

Kişisel sıkıntılarımı yalnız sana açabiliyorum. (edat)

O, benimdir, o benim milletimdir ancak. (edat)

Ama

Örnek

Cümleye "koşul, karşıtlık, pekiştirme" anlamları katar.

Evimiz küçücüktü ama çok güzeldi. (karşıtlık)
Bu kitabı veririm; ama yarın getireceksin. (koşul)
Soruları çok ama çok zor bir sınava girdik. (pekiştirme)

De

Örnek

Bu sene biraz çalıştı da sınavı kazandı.
(neden - sonuç)

Bu soruyu ben de çözdüm.
(eşitlik - gibilik)

Sen de mi ödevini yapmadın?
(şaşıрма)

Bu çocuk çalışacak da, sınavı kazanacak da...
(alay - inanmama)

Borcunu verme de göreyim.
(korkutma, tehdit)

Masa da masaymış, onca darbeye rağmen kırılmadı.
(övgü, abartma)

Dikkat

"de" bağlacı her zaman ayrı yazılır ve "te, ta" şekli yoktur. Cümleye "dahi, bile" anlamı katar.

Notlarım

Ki

Örnek

Dediler ki ıssız kalan türbende vahşi güller açmış.
(cümleleri bağlar)

Şubat ayı ki dört yılda bir yirmi dokuz çeker.
(açıklama)

Kitabın anlatımı öyle sıkıcı ki...
(ünlem)

Matematiğe böyle çalışılmaz ki...
(yakınma, sitem)

Yollar çok yoğunmuş ki eve geç ulaştı.
(neden - sonuç)

Köşeyi döndüm ki karşıma sen çıktın.
(şaşıрма, hayret)

Öyle ki, Öyleyse, Oysa, Oysaki

Örnek

Anlatımı heyecanlıydı öyle ki ağızımız açık dinlerdik.
Bana güvenmiyorsun öyleyse kendi işini kendin gör.
Oysa yaşamın zorlukları güzelliklerinden o kadar çok ki
Oysaki yıllar hasretinden bir gram bile eksiltmedi.

Madem, Mademki, Meğer, Meğerki, Meğerse

Örnek

Madem sevmeyecektin, beni niye umutlandırdın?
Mademki iflasın eşiğindeyiz, tutumlu olalım.
Meğer beni seneler önce defterinden silmiş.
Meğerki böyle bir sonucu hiç beklemiyormuş.
Meğerse türlü bahaneler öne sürmesi bu yüzdenmiş.

Yeter ki, Halbuki, Çünkü

Örnek

Yeter ki sen bana bir gül, senede bir gün
Sınava iyi hazırlanmadı, halbuki geçen yıl bunun sıkıntısını yaşadım.
Seninle gelemem, çünkü yetiştirmem gereken bir yığın iş var.

Hatta, Hele, Bile, Dahı

Örnek

Burada üşüdüm hatta az kalsın donuyordum.
Hele bir yanlışı daha yap da ben seni göreyim.
O güzelim sözler benim bile yüreğimi yumuşattı.
Bir gün gelecek beni sen dahi anlayacaksın.

Yoksa, Nitekim, Zira

Örnek

Derslerine düzenli çalış yoksa sınavı kazanamazsın.
Beni arayacağını söylemişti nitekim dün aradı.
Sınavda düşük puan alması normal, zira düzenli çalışmıyor.

Ne ... Ne

Örnek

Ne İsa'ya yaranabildik ne Musa'ya (yaranamadık anlamında)
Ne arayanım var şu dünyada ne soranım.
(arayanım, soranım yok)
Ne dost isterim ne akraba, ben kafamı dinlemek isterim.
(zarf)
Ne çalışkan ne disiplinli bir öğrenciydi.
(zarf)

Notlarım

Ya ... Ya, Hem ... Hem

Örnek

Hem suçlu hem güçlü.
Hem beni aramaz, hem aramama kızar.
Ya bu deveyi güdeceksin ya bu diyardan gideceksin.
Ya Sultanahmet Meydanı'nı gezelim ya Kapalıçarşı'ya gidelim.

Gerek ... , İster ..., Olsun ...

Örnek

Gerek bugün gerek yarın toplantıya gelebilirsiniz.
İster inan ister inanma.
Roman olsun şiir olsun ikisini de çok severim.

Ünlem

Yaşamın olağan akışında güldüğümüz, ağladığımız, korktuğumuz, sıkıldığımız vs... durumları anlatmaya yarayan anlamsız sözcükler vardır. Bunlar sevinme, coşma, kızma, acıma, şaşma, korkma... gibi duyguları anlatan; seslenme, buyruk gibi durumları bildiren ya da doğa seslerini yansıtan sözcüklerdir.

Örnek

Tüh tüh, yazık oldu, senin de ikiye bölündü uykun.
 Hey bir baksana
 Ey Türk gençliği
 İnsan annesine "üf" bile dememeli.
 E, canıma yetti artık
 Bu böyle olur mu ya
 Vah vah, bu çocuk bu hallere mi düşecekti
 Of sen de çok olmaya başladın!
 Aferin benim çocuğuma!
 Yüce insan sen çok yaşa!
 Eline diken batınca ah diye bağırdı
 Söyleyin a dostlar, kim çeker bu yalnızlığı
 Aman yanlışa bir daha düşmeyin
 Ay, ne güzel bir kuzuymuş bu
 Ayol, buraların sultanı sen misin?
 Zalimin ettikleri beni hayattan soğuttu be!
 Bıktım be!
 Bravo, sen başımızdan eksik olma!
 E, susmayı bir öğrensen artık!
 Eh, dünya denilen şey işte böyle bir şey
 Elveda, ey gençliğimin geçtiği o güzelim sokak!
 Eyvah, sınava yine yetişemedim!
 Ha gayret!
 Hey gidi günler!
 Oh, sonunda seni buldum ya!
 Öf, bıktırdın beni

Dikkat

Ünlemler bazen cümle içinde farklı görev üstlenebilir, yani anlamı olmayan bu sözcükler cümle içinde anlam kazanabilir.

Adamın ahı gitmiş vahı kalmış. (isim)

Ninem amansız bir hastalığa yakalandı. (sıfat)

Ya eve git ya benimle gel. (bağlaç)

Notlarım

Fiiler

Daha önceki konularda isim ile fiil arasındaki farkı görmüştük. Kısaca anımsayacak olursak "-yor" ekini alabilen sözcükler eylem özelliği taşıyordu.

Örneğin: "Öğrenciler derslerine bilinçli çalışarak başarıya ulaşır." cümlesinde "öğren-, bil-, başar-, ulaş-" sözcükleri eylem olarak düşününebilecek sözcüklerdi; ama bunlardan sadece "ulaşır" sözcüğü eylemdi, diğerleri iş, oluş, durum anlamı taşımadığı için ad ya da zarf görevini üstlenmiş sözcükler olarak karşımıza çıkmıştı. Dolayısıyla "düşünüyorum, yazıyorum" gibi sözcükler şimdiki zaman eki olan "-yor" ekini alıp eylem özelliği kazanırken, "düşünce, düşünerek, düşünmek, düşünüp" gibi sözcükler bu eki almadığı için eylem değildir.

Eylemler anlamlarına göre üç gruba ayrılır.

1. İş (Kılış) Fiilleri

Örnek

Sabahları bu durakta otobüs **bekliyorum**.
 Hafta sonları futbol **oynuyorum**.

2. Durum Fiilleri

Örnek

Sabahları erken **kalkarım**.
Hafta sonları bize **gelir misin**?
Kitap üç bölüme **ayrılmış**.

Dikkat

Eylemin önüne "onu" sözcüğünü getirebiliyorsak o sözcük kılış; getiremiyorsak durum bildiren eylemdir.

... görüyorum, ... biliyorum, ... yazıyorsun, ... çözüyoruz, ... gezdiler
... duruyorum, ... ölmüş, ... korkmuşlar, ... sönecek, ... gülmeyiniz.

Yukarıdaki ilk sıradaki eylemlerin önüne "ONU" sözcüğünü getirebilirken, ikinci sıradaki eylemlere "ONU" sözcüğünü getirememektedir.

3. Oluş Fiilleri

Örnek

Öğleye yakın öyle **acıyorum** ki
Hastalıktan yüzü **sarardı**.
Çocuk, biz görmeyeli epey **uzamış**.

Notlarım

Fiil Çekimi

Fiillerin kip ve kişi bildirecek şekilde kullanılmasıdır. Fiiller iki türlü çekimlenir.

1. Basit zamanlı çekim (Basit çekimli eylem):

Geldim, geliyorum, geleceğim, gelirim, gelmeliyim, gelsem, geleyim gibi eylemler haber ve dilek kiplerinden sadece birini alarak basit çekimli eylem oluşturmuştur.

2. Bileşik zamanlı çekim (Bileşik çekimli eylem):

Örnek

Geliyordum, gelecekiş, gelirsen, gelseydi eylemlerinde görüldüğü gibi haber ve dilek kiplerinden sonra "-idi, -imiş, -ise" ek eylemini alarak hikaye, rivayet, şart anlamını kazanan eylemdir. Bu tip eylemleri ek eylem konusunu işlerken ayrıntılı biçimde işleyeceğiz.

Şimdi fiillerin basit zamanlı çekimlerini sağlayan kipleri görelim:

Kip: Fiillerin bir işi, durumu veya oluşu ortaya koyuş biçimleridir.

Fiil Kipleri

A. Haber (Bildirme) Kipleri

Zaman anlamı taşıyan kiplerdir. Bu kiplerle çekimlenen fiillerin gerçekleşme zamanı bellidir.

1. **Geniş Zaman kipi (-r, -ar, -er, -ır, -ir):** Fiilin herhangi bir zamanda yapılabildiğini gösterir.

TEKİL	ÇOĞUL
çalışırım	çalışırız
çalışırsın	çalışırsınız
çalışır	çalışırlar

Her yaz büyükbabamı **ziyaret ederim**.
Sınav sonuçları yıllardan beri temmuzda **açıklanır**.
Akşamları televizyon izlemeye **çalışırım**.

2. **Şimdiki Zaman kipi (-yor):** Fiilin yapılarıyla söylenişinin aynı anda olduğunu bildirir.

TEKİL	ÇOĞUL
çalışıyorum	çalışıyoruz
çalışıyorsun	çalışıyorsunuz
çalışıyor	çalışıyorlar

“-makta, -mekte, -mada, -mede” ekleri de şimdiki zaman anlamıyla cümlede kullanılır.
Günlük güneşlik havada **yürümekteyim**.
Hava gittikçe **soğumakta**.
Dışarıda yağmur **yağmada**, rüzgar **esmede**.

3. **Gelecek Zaman kipi (-ecek, -acak):** Fiilin söylendikten sonra yapılacağını bildirir.

TEKİL	ÇOĞUL
çalışacağım	çalışacağız
çalışacaksın	çalışacaksınız
çalışacak	çalışacaklar

Öğleden sonra şehre **ineceğim**.
Yarın İzmir’e **gideceğiz**.
Ders bittikten sonra eve **gideceğim**.

4. **Geçmiş Zaman kipi:** Fiilin söylenme anından önce yapıldığını bildirir. İki türüdür:

a. **Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman kipi:** Geçmişte yapılan bir işin başkasından duyularak gerçekleştiğini bildirir. (-miş, -miş, -muş, -müş) ekiyle çekime girer.

TEKİL	ÇOĞUL
çalışmışım	çalışmışız
çalışmışsın	çalışmışsınız
çalışmış	çalışmışlar

Kardeşim dün oynanan final maçına **gitmiş**.
Geçen haftaki sınava **girmemişsin**.

“Yürümekten o kadar çok **yorulmuşum** ki kanepede uyuyup **kalmışım**.” cümlesinde ise “**farkında olmama**” anlamı vardır.

“Üstünü başını **kirletmişsin**, gömleğin de **yırtılmış**.” cümlesinde ise “**tespit etme**” anlamı vardır.

b. Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman kipi: Geçmişte yapılan bir işin gözlemlenerek gerçekleştiğini bildirir. (-di, -dı, -du, -dü, -ti, -tu, -tü) ekiyle çekime girer.

Örnek

TEKİL	ÇOĞUL
çalıştım	çalıştık
çalıştın	çalıştınız
çalıştı	çalıştılar

Sahil kenarında iki saat kadar yürüyüş **yaptım**.
Evimizin önüne çocuk parkı **yaptılar**.

B. Dilek (Tasarlama) Kipleri

Zaman anlamı taşımayan fiillerdir. Bu kiplerle çekimlenen fiiller, bir tasarı halinde olduğundan zaman kavramı taşımaz.

1. İstek Kipi (-e, -a)

Örnek

TEKİL	ÇOĞUL
çalışayım	çalışalım
çalışasın	çalışasınız
çalışa	çalışalar

Sana da bir gömlek **alalım**.
Bir iki soru daha **çözeyim** de öyle **yatayım** bari.

2. Şart Kipi (-se, -sa)

Örnek

TEKİL	ÇOĞUL
çalışsam	çalışsak
çalışsan	çalışsanız
çalışsa	çalışsalar

Şu anda Uludağ'da **olsam** kar şiirleri yazardım.
Biraz **çalışsam** sınavı kazanabilirdim.
Bazen dilek anlamı da katar.
Keşke sen de bizimle **gelsen**.

3. Gereklilik Kipi (-meli, -malı)

Örnek

TEKİL	ÇOĞUL
çalışmalıyım	çalışmalıyız
çalışmalısın	çalışmalısınız
çalışmalı	çalışmalılar

Bugün beş yüz soru **çözmeliyim**.
Klasiklerimizi mutlaka **okumalıyız**.

4. Emir Kipi (-)

Örnek

TEKİL	ÇOĞUL
çalış	çalışın, çalışınız
çalışsın	çalışsınlar

Biraz **susun**.
Hemen dışarı **çık**.
Yerleri **kirletmeyiniz**.

Notlarım

Fiillerde Anlam Kayması (Kip Kayması, Zaman Kayması)

Bir kipin başka bir kipin yerine kullanılmasıdır.

Örnek

“Ahmet dersaneye her hafta **geç geliyor.**” cümlesinde şimdiki zaman kipi (-yor) kullanılmasına rağmen geniş zaman anlamı vardır; çünkü yapılan eylem tüm zamanları ilgilendirmektedir.

Cümlenin doğrusu: “Ahmet dersaneye her hafta **geç gelir.**”

şeklinde olmalıdır. Bu tip kullanımlara anlatım bozukluğu olarak değil, zaman kayması olarak bakılmalıdır.

Çocuklar, birazcık susalım.
(İstek kipi, emir kipi yerine kullanılmış.)

Allah yardımcın olsun.
(Emir kipi, istek kipi yerine kullanılmış.)

Meltem ve Sercan akşama yemeğe bize geliyor.
(Şimdiki zaman, gelecek zaman kipi yerine kullanılmış.)

Nasreddin Hoca komşusundan kazan ister.
(Geniş kipi, geçmiş zaman kipi yerine kullanılmış.)

Çöz Öğren

Aşağıdaki cümlelerdeki kip kaymalarını boş bırakılan yerlere yazınız.

Yarın okullar açılıyor.
(.....)

Akşamları sahile iniyorum.
(.....)

Okulu geçen yıl bitiriyor.
(.....)

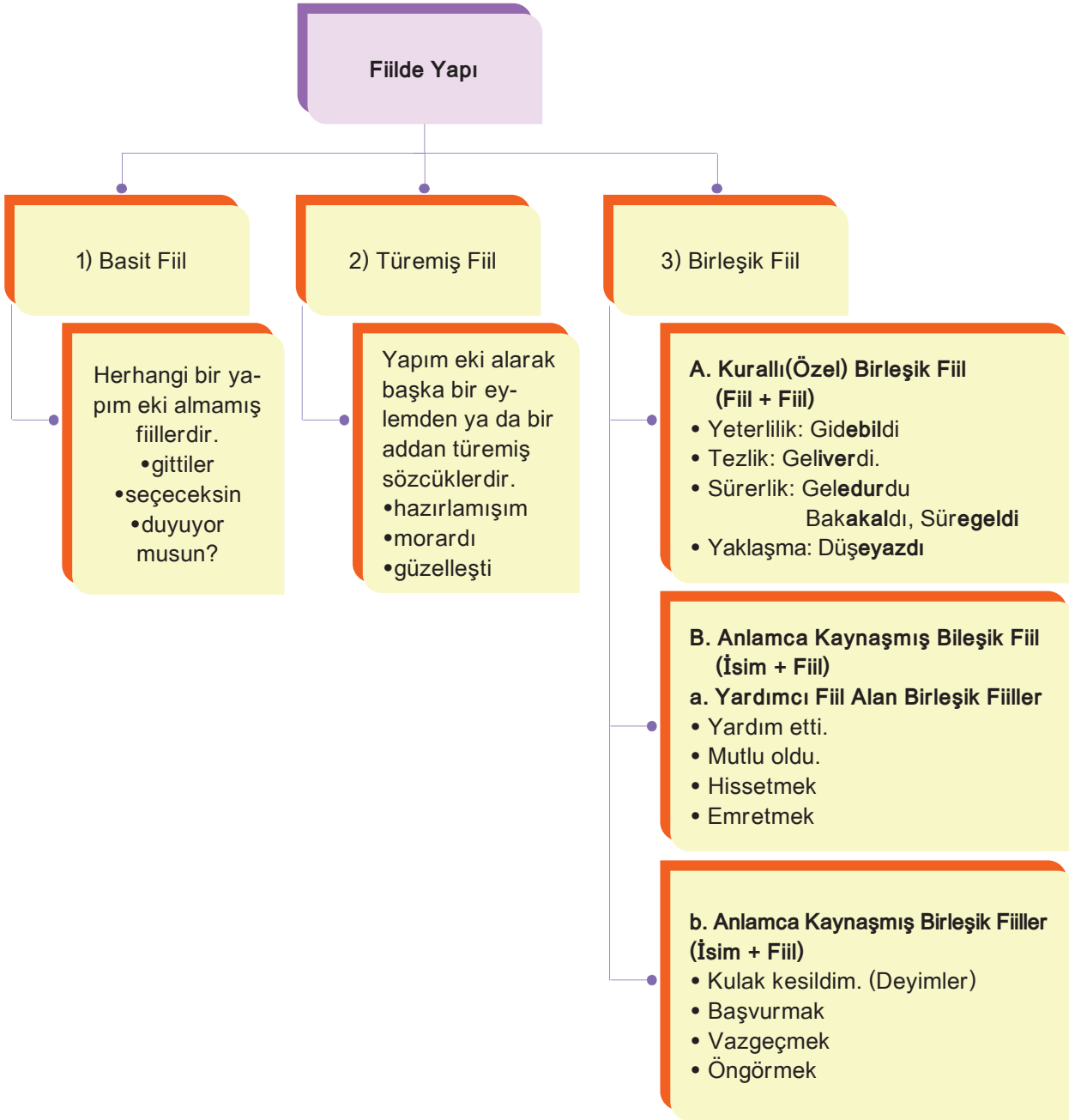
Şair bir eylül akşamı ölür.
(.....)

Yarın okulda buluşuruz.
(.....)

Çocuk çok susamış olacak.
(.....)

Notlarım

Fiilde Yapı

Notlarım

Yapısı Bakımından Fiiller

1. Basit Fiil

Örnek

Birkaç soru çözdü.
 Birkaç gün önce de gelmişti.
 Çocuk, durmadan gülüyordu.

2. Türemiş Fiil

Notlarım

Örnek

Çocuk, etrafına bakındı.
 Havuzun içini temizledim.
 Adamın eli kanıyordu.
 Çocuğunu görünce duygulandı.

3. Birleşik Fiil

a) Yardımcı Fiille Oluşan Birleşik Fiil

Örnek

Bizim önerimizi o da kabul etti.
Onun kazanacağını hissettim.

Dikkat

“Etmek ve olmak” sözcükleri, ad soylu bir sözcükle kalıplaşmamışsa ya da tek başına bir anlam taşıyorsa yardımcı fiil sayılmaz; bağımsız bir fiil kabul edilir:

Bu araba yirmi bin eder.

“Etmek” sözcüğü, yardımcı fiil değil; çünkü tek başına “değer” anlamı taşımaktadır.

Yarın erkenden orada olurum.

“Olmak” sözcüğü, bu cümlede yardımcı fiil değil; çünkü tek başına “bulunurum” anlamı taşımaktadır.

Çöz Öğren

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “etmek” sözcüğü yardımcı eylem olarak kullanılmamıştır?

- A) Bu konuda ona ancak sen yardım edebilirsin.
- B) Evde yoktuk; misafirlerimizi yolcu etmeye gitmiştik.
- C) Bu ödülü çoktan hak ettiğini o da biliyordu.
- D) Bu tablo sence on milyon lira eder mi?
- E) Bunu, birçok kez kendisinden rica ettim.

Notlarım

b) Kurallı (Özel) Birleşik Fiil

Yardımcı fiilden önce bir fiil unsurunun getirilmesiyle yapılır. Kurallı birleşik fiiller anlam özellikleri bakımından dört gruba ayrılır:

1. Yeterlilik Fiili Nedir?

Örnek

Bu masayı kaldırabilirim.

Bu sorunu çözebilirim.

Bugün kar yağabilir.

Dikkat

Yeterlilik fiilinin olumsuz biçimi de birleşik fiil kabul edilir:

Gelebilirim – gelemem

Okuyabilir – okuyamaz

2. Tezlik Fiili

Örnek

Kitabı okuyuverdim.Olanları oracıkta anlatıverdi.Suyu getiriverdi.

3. Sürerlik Fiili

Örnek

Sen süredur, biz sonra geliriz.Bu olaylar geçmişten süregelmiş.Arabanın ardından bakakaldı.

Notlarım

4. Yaklaşma Fiili

 Örnek

Merdivenlerden düşeyazdım.

(Az kalsın düşecektim.)

Çocuk, açlıktan öleyazdı.

(Neredeyse ölecekti.)

 Notlarım

c) Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiil

Belli bir yardımcı fiili olmayan, sözcüklerin kendi anlamları dışında bir anlam verecek biçimde kaynaştıkları birleşik fiillerdir. Bunların büyük çoğunluğunu deyimler oluşturur.

 Örnek

Sınav günü kimseye göz açtırmadı.

Kimse ona diş geçiremez.

Bir daha yanlış yaparsan külahları değiştiriz.

Bu işin yürümeyeceğine sana senet veririm.

 Dikkat

Aşağıdaki sözcükler de anlamca kaynaşmış birleşik fiil kabul edilir:

- vazgeçti, başvurdu, öngördü, varsaydı, el-verir... gibi.

Ne Kadar Öğrendim?

1. Bir iş, oluş ya da durumun kişi ve zamana bağlı olarak çekimlenmesiyle oluşan sözcüklere "eylem" denir. Örneğin; "okumak" bir işi, "doymak" bir oluşu, "susmak" ise bir durumu anlatır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisinde yer alan eylemlerin tümü "iş (kılış)" bildirir?

- A) çözmek, korkmak, anlamak
- B) silmek, anlaşmak, sönmek
- C) durmak, varmak, susmak
- D) kalkmak, yarışmak, satmak
- E) bilmek, almak, sormak

2. Küçükken çıktım gurbet ellere
Hakikat yoluna düştüm gezerken
Eski sözdür başa gelen çekilir
Aşk atına bindim yayan giderken
Bu dördükte çekimli kaç eylem vardır?

- A) 1
- B) 2
- C) 3
- D) 4
- E) 5

3. Aşağıdaki dizelerin hangisinde, eylem istek kipindedir?

- A) Gezdim Rum ile Şam'ı
Anadolu havası alamadım bir gün
- B) Bendeler garip olmasın
Firkat oduna yanmasın
- C) Söyler dilim ağlar gözüm
Gariplere göynür özüm
- D) Hey Emre'm Yunus biçare
Bulunmaz derdime çare
- E) Bir garip ölmüş diyeler
Üç günden sonra duyular

4. Yirmisini dün aştım sorarsan öz yaşımı
Bir devri mi okudun, gözümdeki hatlardan
Halime gülme yolcu, gurbete ayak düşer
Günlerini yıl eder derdi gönül kuşunun
Bahtı kararanların saçlarına ak düşer
Bu dizelerde, aşağıdaki kiplerden hangisiyle çekimlenmiş bir eylem yoktur?

- A) Geçmiş zaman kipi
- B) Geniş zaman kipi
- C) Şimdiki zaman kipi
- D) Emir kipi
- E) Şart kipi

5. Aşağıdaki dizelerin hangisinde, eylem geniş zaman kipi ile çekimlenmemiştir?

- A) Yıldızlar çamlara değer de geçer.
- B) Gün buradan başını eğer de geçer.
- C) Sular dizlerini döğer de geçer.
- D) İnsanın göresi olmaz manzarayı
- E) Hep böyle başımın üstünde dursunlar.

6. "Bir eylemin kipinin kendi anlamı dışında başka bir kip yerine kullanılmasına anlam (zaman) kayması denir."
Aşağıdaki cümlelerin hangisinde anlam (zaman) kayması vardır?

- A) Dün gece dedemin doğum gününü kutladım.
- B) Gelecek hafta amcamlara gideceğiz.
- C) Bu tepeye her kış çok kar yağar.
- D) Köyümüzün yolları bütün kış boyunca kapalıydı.
- E) Yaz gelince köyümüzün yolları açılıyor.

7. Aşağıdaki dizelerin hangisinde haber ve dilek kipiyle çekimlenmiş eylemler bir arada kullanılmıştır?

- A) Düşman geldi tabur tabur dizildi
Alnımıza kara yazı yazıldı
- B) Tüfek icat oldu mertlik bozuldu
Eğri kılıç kında paslanmalıdır
- C) Benden selam olsun Bolu Beyi'ne
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır
- D) Ok gıcirtısından kalkan sesinden
Dağlar sada verip seslenmelidir
- E) Köroğlu düşer mi yine şanından
Ayırır çoğunu er meydanından

8. "Lise yıllarımı her anımsayışımında sınıf başkanlığı yaptığım günler aklıma geliyor."

Aşağıdakilerden hangisinde bu cümlelerdeki benzer bir zaman (anlam) kayması vardır?

- A) Okulumuzun geleneksel mezuniyet töreni haziran-da yapılıyor.
- B) Kadıköy İskelesi'nden kalkan vapura son anda ye-tiştiriyor.
- C) Beylerbeyi'ndeki sahilde çocuklar denize giriyor.
- D) Bakırköy açıklarında yük gemileri denize demir atı-yor.
- E) Boğaz'a yaklaştıkça gemilerin yavaşladığını görü-yorum.

9. Aşağıdaki cümlelerden hangisinin yüklemde, geniş zaman anlamı yoktur?

- A) Ağaçlar her yıl mart ayında budanıyor.
- B) Evimize öğleye doğru güneş ışınları giriyor.
- C) Onu küçüklüğünden beri tanıyorum.
- D) İki yılda bir evimize badana yapıyoruz.
- E) Pencere önlerindeki çöpleri topluyorum.

10. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde dilek kipiyle çekimlenmiş birden fazla eylem vardır?

- A) Ak gün ağartır, kara gün karartır.
- B) Gençlikte taş taşı, kocalıkta ye aşı.
- C) Gülme komşuna, gelir başına.
- D) Kötü söyleme eşine, zehir katar aşına.
- E) Söz var ara bozar, söz var ara düzer.

11. (I) Çini, adını Çin porselenlerinden alıyor çünkü dönemin en iyi porselenleri Çin'den geliyor saraya. (II) Çok pahalı olması ve getiriliş şartlarının zor olmasından dolayı padişahın buyruğuyla aynısının yapılması isteniyor. (III) İznik Çinisi bu taklitten yola çıkarak ortaya çıkmış ve üretilmesi olanaksız bir seramik türüne karşılık geliyor.

Bu cümlede eylemlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. cümlede şimdiki zaman kipi ile çekimlenmiş bir-den çok eylem vardır.
- B) II. cümlede sadece edilgen çatılı eylemler vardır.
- C) III. cümlede duyulan geçmiş zaman kipi ile çekim-lenmiş bir eylem vardır.
- D) I. cümlede hem geçişli hem geçişsiz eylemler var-dır.
- E) II. cümlede yüklem türemiş bir eylemdir.

12. Eylemler basit çekimli ve bileşik çekimli olmak üzere ikiye ayrılır. Örneğin "gelirim" basit çekimli iken "gelirsem" bileşik çekimlidir.

Bu açıklamaya göre aşağıdakilerden hangisinde basit çekimli eylem yoktur?

- A) Arabamız hız sınırını aşmıştı.
- B) Trafik ekipleri arabamızı durdurdu.
- C) Hız sınırını aşınca bize ceza kestiler.
- D) Ehliyetimize belli bir süre el koydular.
- E) Acele gidelim derken ehliyetten de olduk.

13. Dilek kipleri (gereklilik, dilek - şart, istek, emir) dört çeşittir.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde dilek kipleriyle çekimlenmiş bir eylem yoktur?

- A) Beni görmek için sağdaki fotoğrafa bakmalısın.
- B) Fotoğrafa dikkatli baksan da beni bir görsen.
- C) Çocukluk fotoğraflarını buraya bir getir.
- D) Yarın fotoğrafçıya gidelim de beraber fotoğraf çektirelim.
- E) Çocuğumuz için çektiğimiz ilk fotoğrafı bulamıyorum.

14. "Fiillerin yapılış zamanını bildiren kiplere "haber kipleri" denir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisinin yüklemi haber kipiyle çekimlenmemiştir?

- A) Bir tren gelir her gün bu saatte
Aralıksız öter düdüğü
- B) Yağmur ana yeşil yünden
Örmüş tarlanın hırkasını
- C) Bir rüzgar esiyor dağlardan ovaya doğru
Okşayarak ağaçları, otları
- D) Tanı beni her mektupta yumak yumak
Rüzgarla pullayıp gönderdiğimiz bulut
- E) Odaları parka taşımış kimi anneler
Koşuşup duruyor bütün çocuklar

15. "Anlattıkları hareketin niteliğine göre fiiler; kılış fiilleri, durum fiilleri ve oluş fiilleri olmak üzere üç grupta toplanır."

Aşağıdakilerden hangisinde, yukarıda sözü edilen fiillerin tümü örneklendirilmektedir?

- A) açmak, kırmak, dövmek
- B) solmak, gitmek, acıkmak
- C) almak, uyumak, sararmak
- D) atmak, saçmak, büyümek
- E) yürümek, gülmek, oturmak

16. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin eylem kipinde bir anlam kayması vardır?

- A) "Beş Şehir"i beş defa okudum.
- B) Her akşam bu sokaktan geçiyorum.
- C) O, sabahları duş almadan dışarı çıkmaz.
- D) Bu film, geçen yıl İstanbul'da çekilmiş.
- E) Esatlar, bu akşam bize gelecek.

17. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde birleşik çekimli fiil yoktur?

- A) Akşam erken gelersen sinemaya gideriz.
- B) Mangal yaparken elini yakmıştı.
- C) O sırada ben televizyon izliyordum.
- D) Ya babam eve erken geldiyse ne yaparız?
- E) Düşüne yetişebilmek için işleri erken bitirdi

18. Aşağıdaki dizelerin hangisinde birden fazla çekimli fiil yoktur?

- A) Karanfil katar oldu
Hasretlik yeter oldu
- B) Selvi boylum gelince
Şen olur benim gönlüm
- C) Karanfil uzar gider
Yaprağın düzer gider
- D) Yâr yolunu şaşırılmış
İnşallah bize gider
- E) Ben hâkime danıştım
Sen benim olacaksın

20. Aşağıdakilerden hangisinde birleşik çekimli fiil yoktur?

- A) Ben bu vatanın gülüne de dikenine de sevdalıyım.
- B) Ben bu topraklar için ırmakları kıpkırmızı akıtmıştım.
- C) Ben savaşa da barışa da gülererek giderdim.
- D) Ben geçmişten geleceğe köprü olmak isterdim.
- E) Ben kurda kuşa, güneşe aya insanlığı öğretmiştim.

Tiyatro

Örnek Metin 1: Phaidra (Fedra)

Hippolytos (Hipolitos), Atina Kralı Theseus ile Amazonlar Kraliçesi Antiope'nin oğludur. Aşkı küçümseyen yakışıklı bir gençtir. Kendisi gibi aşkın ne olduğunu bilmeyen Tanrıça Artemis'e derin saygı ile bağlıdır. Güzellik ve aşk Tanrıçası Afrodite kendisini küçümseyen bu gençten inti-kam almaya karar verir. Theseus'un karısı Phaidra'yı Hypotilos'a aşık eder. İffetli ve şerefli bir kadın olan Phaidra sırrını saklar. Günün birinde sütninesi Oynone. Phaidra'nın aşkını Hippolytos'a söyler.

PHAİDRA: — Ah çılgın! Nerdeyim? Ne söyledim? Gönlümü, düşüncemi nerelerde eğledim? Oynone, bak utancım nasıl yüzüme vurdu. Yüz karası dertlerim fazla belli oluyor. Ağlamak istemesem de gözlerim doluyor. OYNONE:—Utanmanız lazımsa susmanızdan utanın. Ki zehrine zehirler katar azabınızın. Öğütcülere sağır, yardımcılara düşman, Kendinize kıymak mı kastınız acımadan? Hangi cinnet bu ömrü yarı yoldan çevirir? O kaynağı kurutan büyü mü, zehir midir? Gölgeler tam üç kere kapladı şu gökleri, Gözlerinize uyku girmeyeliden beri. Ve gün varıp üç kere kara geceyi kovdu Siz açlığa koyalı şu dermansız vücudu. Bilmem, nasıl korkunç bir niyet tasarladınız? Ne hakla canınıza kıymaya kalkarsınız? Bu, size hayat sunan Tanrıları incitir, Kocanıza verilmiş sözden de dönekliktir. Sonra evlatlarından vazgeçer mi bir ana? Onları nasıl atar el yumruğu altına?

Düşünün ki onların anasız kaldığı gün,
Yabancı'nın oğluna meydan kalır büsbütün;
O mağrur düşman, sizin soyunuzun düşmanı,
O oğul ki karnında bir Amazon'un kanı var, o Hippolytos...

PHAİDRA:—A!

OYNONE:—Bu söz dokundu, bakın.

PHAİDRA:— Ağzınızdan kimin adı çıktı, zavallı kadın?

OYNONE:— Aşık mısınız?

PHAİDRA:— Aşkın her çılgınlığı bende.

OYNONE:— Kime?

PHAİDRA:— Böyle iğrençlik duymamışsındır sen de. Sevdiğim... O meş'um ad sarsar, ürpertir beni. Sevdiğim...

OYNONE:— Kim?

PHAİDRA:— Amazon'un oğlunu bilmedin mi? Hani bunca yıl kırdım kolunu, kanadını?

OYNONE:— Yarabbi! Bütün kanım damarlarımda dondu!

Ne tecelli! Ne isyan! Ne talihsiz soymuş bu!

Ey uğursuz yolculuk! Ey belalı kıyılar!

Ne vardı size, bilmem ki yaklaşacak ne var?

Hippolytos, Phaidra'nın kendisine aşık olduğunu düşünce kadın nesli için çok ağır sözler söyler. Gerçekte Prenses Aricie (Aris)'i sevmektedir. Phaidra'nın sütninesi ve nedimesi Oynone, Theseus'a, oğlunun, namusuna göz diktiğini söyler. Theseus yıkılır. Hippolytos, ne kadar bunun iftira olduğunu, gönlünü Arisi'ye kaptırdığını söylese de, ona inanmaz, onun uzaklara gitmesini ister. Kral Theseus, oğlunun kötü hareket ettiğine inanır, onu şehirden kovar. Neptunus (Neptünüz)'e yalvararak oğlunun cezalandırılmasını ister.

Şehirden ayrılan Hippolytos arabasıyla deniz kenarından giderken aniden bir ejderha çıkıp, atları ürkütür. Hippolytos onları zaptedemez. Arabası kayalara çarptıktan sonra dizginlere dolaşarak atlar tarafından sürüklenir. Ölüm derecesinde yaralanır. Hippolytos'un eğitmeni, Theramenes (Teramen), Theseus'a olayı şöyle anlatır:

Arabası bin parça uçarken yerden yere,
Kendi de yuvarlanıp dolandı dizginlere,
Sonsuz bir gözyaşı kaynağı olacak bana.
Zavallı oğlunuzu bu gözlerle gördüm ben,
Eliyle beslediği atları sürüklerken,

Notlarım

O seslendikçe onlar sesinden ürküyordu,
Koşuyordu: Artık bir yara bir vücudu
Acı feryatlarımız çarparken ovalara,
Köpüren gazapları sükun buldu en sonra

...

Vardım, seslendim, ona; eli bana uzandı,
Ruhu uçmuş gözleri açıldı ve kapandı.
Dedi ki: "Suçsuz bir can alıyor Tanrı benden,
Talihsiz Aicie'i bırakma ölünce ben
Aziz dost, bir gün babam hakikati anlar da
Haksız suçlanan bir evlada yanarsa,
Kanımın, sızlanan ruhumun huzuru için,
Söyle ki esirinin hatırını hoş etsin."

Racine Hippolytos şehre getirilir. Tanrıça Artemis,
Theseus'a gerçeği anlatır, oğlunun masum olduğunu
söyler ancak genç iyleşemez ve ölür.

Phaidra ise bu felaketin sebebinin kendisi olduğunu söy-
ler ve intihar eder. Phaidra, düzenbaz, hileci bir kadın
değildir. İsteğine ulaşmak için türlü entrikalar onda yok-
tur.

Gerçeği saptırdığı için nedimesi ve sütninesi Oynone'e
dahi kızar. Bu da izleyicide, ona karşı bir şefkat, yakın-
lık hissi uyandırır. İntiharı, aşk içindir. Sevdiği adamın,
ki bu ne kadar yanlış olsa da, başka birini seviyor olması
düşüncesine katlanamaz.

Çocuğu bie onu bu dünyada tutmaya yetemez. Tabi inti-
harında, zayıf davranıp Hippolytos'a aşkını itiraf etmesi,
karşılık alamaması yanında, namuslu bir eş olamama da
vardır Theseus'a ihanet etmiştir, iki yüzlü de davran-
mayacaktır.

Yunan trajedi şairi Euripides (Öripid)'ten etkilenen Ra-
cine, Fransız klâsik trajedisinin gelişmesinde büyük rol
oynamıştır.

Örnek Metin 2: Hastalık Hastası

Yaşlı ve zengin Argan, huysuz, karısına düşkün ve çıkarıcı
biridir, hastalık hastalığı nedeniyle ilaç kullanan asosyal
biridir. Olaylar Argan ile, paraya zaafı olan ikiyüzlü karı-
sı Beline, müzik eğitimi alan, babasına düşkün, kültürlü
kız Angelique, Argan'a hatalarını göstermeye çalışan
akıllı, kararlı ve iyi niyetli kardeşi Beralde, Angelique için
her şeyi göze alabilecek kültürlü ve eğitilmiş zengin aşık
Cleante ve genç, dürüst hizmetçi Toinette arasındaki
ilişkiler konu edilmiştir.

Moliere'in bazı tıp doktorlarını ve tıp ile ilgili fikirleri
eleştirdiği eser, sahnelendiği ilk günden beri güncelliğini
korumuştur. Eseri önemli kılan bir diğer husus ise aynı
zamanda bir oyuncu olan Moliere'in sahneye ve hayata
veda ettiği eser olmasıdır. Moliere, Hastalık Hastası'nın
sahneleneceği 17 Şubat 1673'te eşinin ve yakın arkadaş-
larının bu kez sahne arkasında kalması için yalvarma-
larına rağmen Argan rolüne çıkar ve son sahnede doktor-
luk yeminini ettiği sırada ağzından gelen kanı saklayarak
oyunu bitirmiştir. O gece Moliere'in son gecesidir. Hem
hayata hem de sahneye veda eder.

Aşağıdaki bölümde hastalık hastası Argon'a hizmetçi kız
Toinette'in kılık değiştirip doktor taklidi yaptığı kısım-
dır.

X. SAHNE:

Toinette: (Doktor kılığında) Beyefendi bütün kalbimle
özür diliyorum sizden.

Argan: İnanılacak gibi değil.

Toinette: Sizin gibi ünlenmiş bir hastayı merak edip de

Notlarım

sizi görmeye gelmemi kötü karşılamazsınız umarım. Ününüz öyle yayılmış ki, bu cesaretimi affettirebilir herhâlde.

Argan: Aman efendim, buyurun.

Toinette: Görüyorum ki çok dikkatli bakıyorsunuz sura-tıma. Kaç yaşında olduğumu düşünüyorsunuz?

Argan: Olsa olsa en fazla yirmi altı, yirmi yedi yaşında-sınızdır.

Toinette: Ah, ah, ah, ah! Tam doksan yaşındayım.

Argan: Doksan mı?

Toinette: Evet. Sanatımın sırlarının etkisini, beni nasıl böyle gencecik ve dipdiri ayakta tuttuğunu görüyorsunuz.

Argan: Aman Allah'ım! Doksan yaşında gencecik bir ihtiyar.

Toinette: Ben gezici doktorum. Şehirden şehre, taşradan taşraya, krallıklardan krallıklara gezer, bana yakışacak, ilgilenmeye değer, doktorluk alanında bulduğum çok önemli ve büyük sırları uygulayabilecek hastalar ararım. Öyle sıradan, romatizma, ateşlenme, migren gibi geçici, ıvır zıvır hastalıklarla ilgilenmem bile. Önemli hastalıklar ararım. Şöyle sayıklama nöbetleriyle dolu bir ateşlenme vakası, zehirlenme, veba, su toplayıp şişmiş karınlar, göğüste iltihaplanma, zatüre gibi ağır hastalıklardır benim hoşuma giden. Bu tür işlerde üstüme yoktur. İsterdim ki saydığım bütün bu hastalıklar sizde de olsaydı, bütün doktorlar sizi çoktan terk etmiş olsaydı, siz de ümitsizlik içinde can çekişiyor olsaydınız. Böylece sunacağım çarelerin mükemmelliğini, size sunacağım hizmeti görseydiniz.

Argan: Bu iyiliğiniz için size minnettarım beyefendi.

Toinette: Nabzınızı uzatın bana. Hadi doğru dürüst at bakalım. Ben sizi yola sokmasını bilirim. Hey, kendini beğenmiş nabız, bakıyorum beni daha tanımıyorsunuz. Doktorunuz kim? Argan: Monsiur Purgon.

Toinette: Benim defterlerimdeki büyük doktorlar arasında böyle bir isim yok. Hastalığınızın ne olduğunu söyledi?

Argan: O karaciğer diyor, başkaları da safra.

Toinette: Bunların hepsi cahil, siz akciğerlerinizden hastasınız.

Argan: Akciğer mi?

Toinette: Evet. Ne hissediyorsunuz?

Argan: Arada sırada başım çok ağrıyor.

Toinette: Tamam işte akciğer.

Argan: Baze gözlerimin önünde bir perde varmış gibi hissediyorum.

Toinette: Akciğer

Argan: Bazen kalbim ağrıyor.

Toinette: Akciğer.

Argan: Bazen karnıma bir ağrı giriyor, ishal olmuşum gibi.

Toinette: Akciğer. İştahınız yerinde mi?

Argan: Evet efendim.

Toinette: Akciğer. Biraz şarap içmeyi sever misiniz?

Argan: Evet, efendim.

Toinette: Akciğer. Yemekten sonra uyku çöker de rahat rahat kestirir misiniz?

Argan: Evet efendim.

Toinette: Akciğer, akciğer diyorum size. Doktorunuz ne yemenizi tavsiye ediyor?

Argan: Çorba veriyor.

Toinette: Cahil.

Argan: Kümes hayvanı.

Toinette: Cahil.

Argan: Dana eti

Toinette: Cahil.

Argan: Haşlama.

Toinette: Cahil.

Argan: Taze yumurta.

Toinette: Cahil.

Argan: Akşamları da karnımı yumuşatmak için kuru erik.

Toinette: Cahil.

Argan: Ve özellikle şarabımı su katarak içmemi söylüyor.

Toinette: Cahil, kara cahil, kör cahil! Şarabınızı su katmadan içmelisiniz. Sonra çok sulu olan kanınızı koyulaştırmak için besili sığır eti, Hollanda peyniri, bulgur ve piriç, kestane, helva yemelisiniz. Doktorunuz kafasızın tekiymiş. Ben kendi ellerimle yetiştirdiğim bir doktoru size yollamak ve şehirde kaldığım sürece arada sırada size uğramak istiyorum.

Argan: Öyle minnettarım ki.

Toinette: Hay Allah! Bu kolunuzu ne yapıyorsunuz siz?

Argan: Nasıl?

Notlarım

Toinette: Sizin yerinizde olsam hemen kesip atardım bu kolu.

Argan: Ama neden?

Toinette: Bütün besini kendine çektiğini ve vücudunuzun bu tarafının besinlerden faydalanmasına engel olduğunu görmüyor musunuz?

Argan: Evet ama koluma ihtiyacım var.

Toinette: Ayrıca yerinizde olsam şu sağ gözünüzü de oyduurdum.

Argan: Gözümü oydurmak mı?

Toinette: Hoşçakalın. Sizi bu kadar erken terk ettiğim için üzgünüm, ama çok önemli bir muayeneye gitmeliyim, dün ölen bir adamı muayene edeceğim.

Argan: Dün ölen bir adam mı?

Toinette: Evet, biraz düşünmek, onu iyileştirmek için ne yapılabilirdi anlamak için. Görüşmek üzere.

Argan: Biliyorsunuz hastalar misafirlerini yolcu edemez.

Beralde: İşte gerçek bir doktor, belli ki çok yetenekli.

Argan: Evet ama biraz hızlı gidiyor.

Beralde: Bütün büyük doktorlar böyledir.

Argan: Diğerleri kendilerini iyi hissetsinler diye bir kolumu kesecek, bir gözümü oyacak. Ben o kadar da iyi durumda olmamalarını rica ederim. Tek gözlü ve tek kollu olmak için iyi bir ameliyat kesinlikle.
(...)

Moliere

B. Göstermeye Bağlı Metinler

Modern (Batılı) Tiyatro

1. Trajedi:

2. Komedi:

3. Dram:

Notlarım

Batılı Tiyatro Çeşitleri

- a) Opera: Sözlerinin tümü ya da çoğu "koro, solo, düet" biçiminde şarkılı olarak söylenen müzikli tiyatro eseridir.
- b) Operet: Eğlenceli, hafif konulu, içinde bestesiz konuşmalar da bulunan müzikli tiyatrodur. Daha çok halk için yazılmış eserlerdir.
- c) Opera : Operetin, yüksek sınıf için yazılmış, besteli biçimidir.
- ç) Vodvil: Hareketli, eğlenceli bir konuya dayanan, içinde şarkılara da yer verilen hafif komedidir. Bu nedenle vodvil, bir "komedi türü" olarak da gösterilir.
- d) Bale: Konusu; türlü dans ve davranışlarla anlatılan müzikli, sözsüz tiyatro türüdür.
- e) Revü: Operetin daha hafif fakat alay ve eleştiri dolu çeşididir.
- f) Skeç: beş altı dakikaya sığdırılan tablolar halinde kısa müzikli oyunlardır.
- g) Fars : Kaba halk güldürüsü.
- h) Feeri: Kahramanları arasında cin, peri gibi kahramanlarında bulunduğu tiyatro türü.
- ı) Myster: Dini sevdirmek için Hıristiyanlığı konu alan kitle oyunu.

Türk Edebiyatında Modern Tiyatro

- Batılı anlamda ilk tiyatro eserimiz Tanzimat edebiyatı döneminde verilmiştir.
- İbrahim Şinasi "Şair Evlenmesi" adlı ilk yayımlanan tiyatro eseridir.

Notlarım

Geleneksel Türk Tiyatrosu

Geleneksel Türk Tiyatrosu çeşitleri şunlardır:

1. Karagöz:

2. Meddahlık:

3. Ortaoyunu:

4. Köy Seyirlik:

Şiir

Şiir İnceleme Yöntemi

İnceleme Metni 1

Varsağı
Bre ağalar bre beyler
Ölmeden bir dem sürelim
Gözümüze kara toprak
Dolmadan bir dem sürelim

Aman hey Allahım aman
Ne aman bilir ne zaman
Üstümüzde çayır çimen
Bitmeden bir dem sürelim

Buna felek derler felek
Ne aman bilir ne dilek
Ahir ömrümüzü helâk
Etmeden bir dem sürelim

Karac'oğlan der ki canan
Güzelim sözüme inan
Bu ayrılık bize heman
Ermeden bir dem sürelim
Karacaoğlan

Karacaoğlan'ın şiirini dil, yapı ve tema özellikleri bakımından inceleyiniz.

Karacaoğlan'ın şiirini "metin-gelenek ilişkisi", "metin - zihniyet ilişkisi" bakımlarından inceleyiniz.

İnceleme Metni 2

Hürriyet Kasidesi
(...)
Ne efsunkâr imişsin ah ey didâr-ı hürriyet
Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esâretten

Senindir şimdi cezb-i kalbe kudret setr-i hüsn etme
Cemâlin ta ebed dûr olmasın enzâr-ı ümmetten

Ne yâr-ı cân imişsin ah ey ümmid-i istikbâl
Cihanı sensin azad eyleyen bin ye's ü mihnetten

Senindir devr-i devlet hükmünü dünyaya infâz et
Hüdâ ikbâlini hıfzeyesin hür türlü âfetten

Kilâb-ı zulme kaldı gezdiğin nâzende sahrâlar
Uyan ey yâreli şîr-i jeyân bu hâb-ı gafletten
Namık Kemal

Notlarım

Etkinlik Sayfam

- Şiir örneklerini “dil işlevleri” bakımından inceleyiniz.

- Okuduğunuz şiir örnekleri konusuna göre şiir türlerinden hangisine girmektedir? Nedenleriyle birlikte açıklayınız.

- Aşağıda verilen boşluklara konusuna göre şiir türlerinin tanımlarını yazınız.

Lirik şiir:

Epik şiir:

Didaktik şiir:

Dramatik şiir:

Satirik şiir:

Pastoral şiir:

- Okuduğunuz şiir örneklerindeki söz sanatlarını bulup açıklayınız.

Notlarım

Şiirde Ahenk Unsurları

1. Dış ahenk: Ölçü ve kafiye ile sağlanan ahenktir.
2. İç ahenk: Sözcüklerin birbiriyle olan sessel ve anlamsal uyumu ile sağlanan ahenktir. İç kafiye, asonans ve aliterasyon sanatları şiirin iç ahengini oluştururlar.

Uyak (Kafiye)

Örnek

Bende yalnız üşümüş bir kuşun ürpermesi var
Mevsimin çizdiği cennette bir ıssızlık var

Dizelerindeki “var” sözcükleri aynı anlama geldikleri için bu sözcükler birbiriyle uyaklı sayılmaz. Tekrar söyleyelim, uyak dediğimiz ses benzerlikleri anlam ve işlev bakımından farklı olmalıdır.

Redif

Örnek

Dönülmez akşamın ufkundayız, vakit çok geç
Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç
Dizelerindeki “geç” sözcüklerinden ilki “belirli zamandan sonra olan”, ikincisi ise geçmek fiili olarak kullanılmıştır. Anlam ve işlev bakımından farklı olan bu sözcükleri redif kabul edemeyiz.

Notlarım

Örnek

Garibim, namıma Kerem diyorlar,
Aslı'mı el almış, haram diyorlar.
Hastayım, derdime verem diyorlar.
Maraşlı Şeyhoğlu Satılmışım ben

Dizelerindeki “-üdür yayla dumanı” sözcük öbeği redif olarak kullanılmıştır. Şu noktaları da ayrıca belirtmekte fayda var: Redif uyaktan sonra gelen aynı ses ve anlamdaki ekler veya sözcüklerdir. Uyaklardan önce gelen aynı anlamdaki ek ve sözcükler redif değildir.

Uyak Çeşitleri:

Dize sonlarındaki ses benzerliğinin çokluğu veya azlığına göre uyağın üç çeşidi vardır.

1. Yarım Uyak

Örnek

Yürü bre Dadaloğlu'm yürü git
Dertli dertli Çukurova yolun tut
Bunda suçun varsa Hakka tövbe et
De ki gayrı bizim iller iniler.

2. Tam Uyak

Örnek

Orhan zamanından kalma bir duvar
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar

Dizelerinde yer alan “-ar” sesleri tam uyaktır. Arapçadan dilimize geçmiş bazı sözcüklerde yer alan uzun ünlüler çift ses sayıldığı için bu ünlülerin oluşturduğu uyaklara tam uyak deriz.

Dikkat

“â” ünlüsü iki “a” değerindedir. Uyak bulunurken bu bilgiye dikkat edilmelidir.

Hoyrattır bu akşamüstleri daimâ
Gün saltanatıyla gitti mi bir defâ...

Mısralarında yer alan “-â” ünlüsü tam uyak örneğidir.

3. Zengin Uyak

Örnek

Bir zafer müjdesi burada her isim
Yekpare bir anda gün, saat, mevsim

Notlarım

Dizelerde geçen “sim” ler zengin uyaktır. Arapçadan dilimize geçmiş bazı sözcüklerdeki uzun ünlüler bir ünsüz harfle yan yana geldiği zaman zengin uyak oluşturur.

4. Cinaslı Uyak

Örnek

Kalem böyle çalınmıştır yazıma
Yazım kışa uymaz, kışım yazıma

Her nefeste eyledik yüz bin günah
Bir günaha etmedik hiçbir gün ah

Dizelerinde geçen “yazıma” kelimeleri ve dizelerinde geçen “günah” ve “gün ah” kelimeleri cinaslıdır.

5. Tunç Uyak

Dikkat

Tunç uyak, zengin uyak olarak da kabul edilmektedir.

Örnek

Sabahleyin gökyüzü parlak, ufuk açtı,
Güneşli bir havada yaylımız yola çıktı.

İkinci dizedeki “çıktı” sözcüğü ilk dizenin içinde tamıyla geçtiği için bu dizelerde tunç uyak vardır.

Uyak Düzeni(Kafiye Şeması)

İlk olarak dizelerin son seslerine bakılarak bir dörtlüğün kafiye düzeni çıkarılır. Kafiye düzenlerinin, mısraların son seslerindeki düzene göre çeşitleri vardır.

1. Düz Uyak: Birinci mısra ile ikinci mısranın; üçüncü mısra ile dördüncü mısranın birbiriyle kafiyeli olmasıdır. aabb şeklindedir ancak aab ya da aaa şeklinde de olabilir.

a- Ey mavi göklerin kızıl ve beyaz süsü
a- Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
b- Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
b- Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

İlk iki dize kendi arasında, son iki dize de kendi arasında uyaklı olduğu için düz kafiye düzenini oluşturmuşlardır.

2. Çapraz Uyak: Bir dörtlükte; birinci mısra ile üçüncü mısranın, ikinci mısra ile de dördüncü mısranın kafiyeli olmasıdır. abab şeklinde gösterilir.

a- Yeşil pencereden bir gül at bana
b- Işıklarla dolsun kalbimin içi
a- Geldim işte mevsim gibi kapına
b- Gözlerimde bulut, saçlarımda çiğ

Görüldüğü üzere ilk dizeyle üçüncü, ikinci dizeyle son dizeler birbiriyle kafiyelenmiştir. Böylece çapraz uyak düzenini oluştururlar.

3. Sarma (I) Uyak: Bir dörtlükte; birinci mısra ile dördüncü mısranın ve ikinci mısra ile de üçüncü mısranın kafiyeli olmasıdır. abba şeklinde gösterilir.

a. Her şeyi yerli yerinde havuz başında servi
b- Bir dolap gıcırıyor, uzaklarda durmadan
b- Eşya aksetmiş gibi tılsımlı uykudan
a- Sarmaşıklar ve böcek sesleri sarmış evi

Yukarıda gördüğümüz gibi ilk dizeyle son dize, ikinci dizeyle de üçüncü dize birbiriyle uyaklanmış ve sarma kafiye düzeni oluşturmuştur.

Şiirde Ölçü

Şiir Bilgisi

Mısra (Dize): Ölçülü ve anlamlı, bir satırlık nazım birimidir.

Beyit (İkilik): Aynı ölçüde olan ve anlamca bir bütünlük oluşturan ve iki dizeden oluşan nazım birimidir.

Ölçü (Vezin): Şiirde dizelerin hece sayısına veya hecelerinin ses değerine göre bir uyum içinde olmasıdır.

Hece Ölçüsü: Şiirde dizeleri oluşturan sözcüklerin hece sayılarının eşitliğine dayanan ölçüdür. Hece ölçüsüyle yazılmış dizeler okunurken belli yerlerde durulur. Durulan bu yerlere "durak" denir. Durak sözcüğün sonunda yer alır.

Aruz Ölçüsü: Dizelerdeki hecelerin uzunluk ve kısalığına göre, açık ya da kapalı oluşuna göre düzenlenmesidir. Kısa heceler nokta(.) uzun heceler çizgi (-) ile gösterilir.

Aruz Ölçüsü Terimleri:

a. İmale: Aruz kalıbına uydurmak için kısa hecenin uzun sayılmasıdır.

b. Zihaf: Uzun heceleri kısa okumaktır.

c. Med: Heceyi bir buçuk hece değerine çıkarmaktır.

d. Vası: Vezin gereği ulama yapmaktır.

Serbest Ölçü: Bu ölçüde hecelerin sayısı ya da uzunluğu kısalığı dikkate alınmaz.

Notlarım

Çöz Öğren

Yağız atlar kişnedi, meşin kırbaç şakladı.
Bir dakika araba yerinde durakladı.
Neden sonra sarsıldı altımda demir yaylar,
Gözlerimin önünden geçti kervansaraylar...

Yukarıdaki şiiri uyak, redif, kafiye ve ölçü yönlerinden inceleyiniz.

Çöz Öğren

Yemyeşil dağların hem yas edişi,
Hem de gülüşüdür yayla dumanı;
Yeşil ormanların, karlı dağların
Hulyası, düşüdür yayla dumanı

Yukarıdaki şiiri uyak, redif ve kafiye ve ölçü yönlerinden inceleyiniz.

Notlarım

Çöz Öğren

Benden selam olsun Bolu beyine
Çıkıp şu dağlara yaslanmalıdır
Ok gıcirtısından kalkan sesinden
Dağlar seda verip seslenmelidir

Yukarıdaki şiiri uyak, redif ve kafiye ve ölçü yönlerinden inceleyiniz.

Çöz Öğren

Verilen şiir örneklerindeki söz sanatlarını bulup açıklayınız.

Ne Kadar Öğrendim?

1. Şiirde “zihniyet” kavramı için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- A) Şiirlerden hareketle o dönemin sosyal, siyasi, kültürel özelliklerine ulaşılabilir.
- B) Aynı dönemde şiir yazan şairler, o dönemin geliştiğinden aynı ölçüde faydalanırlar.
- C) Zihniyet, bir dönemdeki sadece sosyal olayları karşılayan bir kavramdır.
- D) Lale Devri'nde yazılmış bir şiirdeki zihniyetle Tanzimat Dönemi'nde yazılan bir şiirin zihniyeti aynıdır.
- E) Farklı şiir geleneklerine ait şiirler aynı zihniyetle yazılmış olabilir.

2. “Ben büyük şarkıları severim, büyük olsun
Aşkım da, özlemim de hepsi, her şey ve mahzun.
İnsan bir yanınca Kerem misali yanmalı,
Uykudan bile mahşer gününde uyanmalı.”
Yukarıdaki dizeler için hangisi söylenemez?

- A) Dörtlük nazım birimi kullanılmıştır.
- B) Ağır bir dil kullanıldığı.
- C) On dörtlü hece ölçüsü kullanıldığı.
- D) Tam kafiye ve düz ayak şeması ile yazıldığı.
- E) Düz kafiye örgüsüne sahiptir.

3. Güle naz
Bülbül eder güle naz
Girdim bir dost bağına
Ağlayan çok gülen az

Yukarıdaki dördlük için aşağıdaki ifadelerden hangisi söylenemez?

- A) aaba ayak örgüsüne sahiptir.
- B) Cinaslı ayak kullanılmıştır.
- C) Yedili hece ölçüsüyle yazılmıştır.
- D) Söylenmek istenen düşünce son iki dizede söylenmiştir.
- E) Divan şiir geleneğine aittir.

4. “Gönlüm, dilim, kanım ve mizacımla sizdenim
Dünya ve ahirette vatandaşlarım benim”
Yukarıdaki dizeler için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) “m” ünsüzü kullanılarak aliterasyon yapıldığı
- B) Dizelerde ahenk olmadığı
- C) Dizelerde redif kullanıldığı
- D) Dizelerde yarım ayak kullanıldığı
- E) Anlaşılması zor, yabancı sözcüklerle dolu bir dil kullanıldığı

5. Aşağıdaki dizelerin hangisinde yarım ayak kullanılmıştır?

- A) Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker
Gökten ecdad inerek öpse o pak alnı değer
- B) Ve deniz aynı deniz
O gülüşten eser yok yalnız
- C) Orhan zamanından kalma bir duvar
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
- D) Bilmem ki adını onun kim saklar
Besbelli üşütür soğuk topraklar
- E) Hani dün sakladığım saç, hani badem
Gözlü güzel, hani Hürrem, hani Kösem

6. “Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa sapanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum”

Yukarıdaki dördükle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Çapraz kafiye düzeni vardır.
- B) Hece ölçüsünün 14'lü kalıbıyla söylenmiştir.
- C) Dizelerde redif ve zengin ayak kullanılmıştır.
- D) Karamsar bir ruh hâli sezilmektedir.
- E) Sade bir dili vardır.

7. Aşağıdaki dizelerin hangisinde zengin uyak kullanılmıştır?

- A) Dünya nedir, anmasak, unutsak
Avareyiz, aşiyana tutsak
- B) Hatırlar bir gün, camı açtığını
Duran bir bulutu, bir kuş uçtuğunu
- C) Aşkın şarabından içem
Mecnun olup dağa düşem
- D) Dedem koynundayken benimsin, güzel toprak
Neler yapmış millet, en yakın tarihe bir sor bak
- E) Akşam, yine akşam, yine akşam,
Göllerde bu dem bir kamış olsam

8. “Esmer bugün ağlamış
Yüreğimi dağlamış
İnce belin üstüne
Mavi yazma bağlamış”

“Karanfil oylum oylum
Geliyor selvi boylum
Selvi boylum gelince
Şen olur benim gönlüm”

Yukarıdaki iki dördlüğü karşılaştırdığımızda aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Aynı zihniyeti yansıtmaktadırlar.
- B) Yedili hece ölçüsü ile yazılmışlardır.
- C) Kafiye düzenleri aynıdır.
- D) İki dördlükte de tam kafiye kullanılmıştır.
- E) Sevgiliye olan aşkı ifade etmek için yazılmışlardır.

9. Aşağıdaki dizelerin hangisinde tam uyak kullanılmıştır?

- A) Bir büyük boşlukta bozuldu büyü
Nasıl hatırlamazsın o türküyü
- B) Bir çiçek istiyorum, ben bakmadan solacak
Bir kanat istiyorum, beni yerden alacak
- C) Ey şimdi süzgün rüzgârlarda dalgalı
Barışın güvercini, savaşın kartalı
- D) Afrodite, aşk tahtını kurmuş yüksek başında,
Yakubun rüyasından sanki iz var taşında
- E) Son şanlı macerasını tarihe anlatın
Zincir içinde bağlı duran atın

10. “Yayla çiçeğini gördüm baharın
İçtim sularından eriyen karın”
Aşağıdaki dizelerin hangisindeki kafiye türü yukarıdaki dizelerde bulunan kafiyeyle özdeştir?

- A) Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal
Hakkıdır, hakka tapan milletimin istiklal
- B) İçinde, gülüyor bana derinden
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
- C) Dünya talebiyle kimisi halkın emekte
Kimi oturup zevk ile dünyayı yemekte
- D) Söndürün lambaları uzaklara gideyim
Nurdan bir şehir gibi ruhumu seyrediyim
- E) Sabahleyin gökyüzü parlak, ufuk açıktı
Güneşli bir havada yaylımız yola çıktı

Ünite Özeti

1. Sanatsal Metinlerin Özellikleri:

- Okuyucuda estetik haz uyandırmak amacıyla yazılır.
- Amacı bilgilendirme değil sanat yapmaktır. Okuyucuda merak uyandırır.
- Dil sanatsaldır, üslup kaygısı vardır.
- Daha çok öyküleyici ve betimleyici anlatım türüyle kaleme alınır.
- Kişi, zaman, mekân, tarih değiştirilebilir.
- Olaylar gerçek ya da kurmacadır. Ya da gerçekler kurgulanarak anlatılır.
- Sözcükler gerçek anlamdan çok yan ve mecaz anlamlarla kullanılmıştır.
- Samimi, süslü ve sanatlı bir dil kullanılır.
- Dil sanatsal işlevde kullanılır.

2. Metin ve Zihniyet: Her sanat eseri, ortaya çıkarıldığı dönemin kültürü, zevki, o döneme damgasını vurmuş olan dünya görüşüne ait izler taşır.

3. Metin ve Gelenek: Her yazar ya da anlatıcı kendinden önce meydana getirilmiş eserlerden, sanatçılardan az ya da çok etkilenir. Geçmişin edebiyat üzerindeki etkilerini kabul etmeyen, bu görüşlere karşı çıkan yazarların bile bir şekilde gelenekten etkilendiğini söyleyebiliriz.

4. Metin Yapısı: Olay örgüsü, zaman, mekan ve kişi kadrosu ve anlatmaya bağlı metinlerin yapı unsurlarıdır.

5. Metin ve Yazar: Edebiyat tarihinde yapılan çalışmalara baktığımızda yazara dönük iki tip saptamanın yapıldığını görürüz. Birincisi eserleri aydınlatmak için yazarın hayatını ve kişiliğini incelemektir. “Yazarın hayatında yer alan olaylar, içinde yaşadığı koşullar, aile ortamı, okuduğu kitaplar, başından geçen aşklar gibi pek çok şey yazarın kişiliğini ve eserlerini etkilemiştir, bu bilgiler ışığında eserlerini incelemek ve yazdıklarını yorumlamak bizlere kolaylık sağlar” görüşünde olan kimseler vardır. İkinci bir yaklaşım ise sanatçının kişiliğini ve psikolojisini aydınlatmak için eserlerini bir belge olarak kullanmaktır.

6. Tip ve Karakter:

Tip: Edebî metinlerde belirli bir mesleği, zihniyeti ya da çevreyi temsil eden kalıplaşmış davranışlar ve konuşmalar sergileyen, aynısı başka eserlerde de karşımıza çıkabilecek kahramanlara tip denir.

Karakter: Duygu, düşünce, konuşma ve davranışlar bakımından bireysel nitelikler gösteren; kendine özgü özellikleriyle diğer insanlardan ayrılan, yer aldığı eserin olay örgüsü ve içeriği ile birlikte ele alınıp çözümlenebilen, bu bakımdan başka eserlerdeki benzerlerinden ayırt edilebilen kahramanlara karakter denir.

7. Tema ve Konu: Konuyu oluşturan öğelerden yararlanılarak okura aktarılmaya çalışılan temel duygu veya anlamlara tema denir. Bir sanat eserine, bir metne hâkim olan, o eserde işlenen görüş de tema denir.

Bir metinde üzerinde söz söylenen, yazı yazılan duygu, düşünce, olay veya durumlara konu denir.

8. Dilin İşlevleri:

1. Göndergesel İşlev: İletinin, dilin göndergeyi olduğu gibi ifade etmesi amacıyla oluşturulmasıdır. Dilin bilgi verme işlevidir.
2. Heyecana Bağlı İşlev: Gönderici (kaynak) iletisini, duygu ve heyecanlarını dile getirme amacıyla aktarmışsa, dil "heyecana bağlı işlev" de kullanılmıştır.
3. Şiirsel (Sanatsal) İşlev: İletinin iletisi kendinde ise dil "şiirsel işlev" inde kullanılmış demektir. İleti, bir anlam aktarmaktan çok, karşı tarafta farklı çağrışımlar uyandırır.
4. Alıcıyı Harekete Geçirme İşlev: İleti, alıcıyı harekete geçirmek üzere düzenlenmişse dil alıcıyı harekete geçirme işlevinde kullanılmıştır.
5. Dil Ötesi İşlev: Dille ilgili bilgiler vermek üzere düzenlenen iletelerde dil, dil ötesi işlevde kullanılır.
6. Kanalı Kontrol İşlev: İletişim sırasında ileti, kanalın iletiyi iletmeye uygun olup olmadığını öğrenmek amacıyla düzenlenmişse dil, kanalı kontrol işlevinde kullanılmıştır. Bu işlevde, iletişim kanallarını denetleme amacı güdülür.

9. Bakış Açıları:

1. İlahi Bakış Açısı: Anlatımda her şeye hakim, kahramanların zihinlerine ve iç dünyalarına giren, gizli kalmış duygu ve düşüncelerini dışa vuran, onların geleceklerini bilen, olayları hızlandırıp yavaşlatabilen bakış açısına ilahi / hakim tanrısal bakış açısı denir.
2. Kahraman Bakış Açısı: Anlatıcının aynı zamanda eserin kişilerinden biri olduğu bakış açısına kahraman bakış açısı denir. Olayları anlatan kişinin bilgisi, deneyimi, algılama ve yorumlama yeteneğiyle sınırlıdır. Olayları bizzat yaşamış kişinin ağzından anlatıldığı için inandırıcılığı yüksektir.
3. Gözlemci Bakış Açısı: Olayların ve nesnelerin kahramanlarından birinin gözlemci yeteneğine ve kültür düzeyine göre aktarıldığı, olayların akışını etkilemek için değil de olanları gözlemek için var olduğu, okuyucunun anlatılanları daha iyi anlamasına yardımcı olduğu bakış açısına gözlemci anlatıcının bakış açısı denir.

10. Dil Ve Anlatım Özellikleri

İyi bir anlatım birçok unsurun bir araya gelmesiyle oluşur. İyi bir anlatımda seçilen konunun, konunun sınırlandırılmasının, yazarın amacının, bakış açısının payı kadar anlatımın dil ve biçim özelliklerinin de rolü vardır. Anlatıcı, sözcükleri yerinde kullanmalı, yanlış anlaşılmalara yer vermemelidir. Konuşma dilinde yerel sözcükler kullanıldığından yazılarında yazı (kültür) dilinin sözcüklerini tercih etmelidir. Dili güzelleştirme ve zenginleştirme adına deyim ve atasözlerinden yararlanmalı, argo ve kaba sözlerden kaçınmalıdır. Duygu ve düşüncelerini kısa ve öz bir şekilde vermeli, gereksiz sözcüklerden kaçınmalıdır. İyi bir anlatımda bulunması gereken özellikler :

Açıklık: Bir cümleden sadece bir anlam çıkmasıdır.

Akıcılık: Kolay okunabilir olma özelliğidir.

Duruluk: Gereksiz sözcük veya ek kullanmamaktır.

Yalınlık: Anlatımın sade olmasıdır, süslü ve sanatlı olmamasıdır.

1. FABL : Fabl insanlar arasında geçmekte olan ibret verici olayların, hayvanlar arasında geçen olaylar haline dönüştürülerek anlatılmasıdır. Fabl, hem didaktik, hem de dramatik bir türdür. Fabllarda soyut konular, olay plânıyla hem somutlaştırılarak hem de hareket kazandırılarak işlenir. Teşhis ve intak sanatları üzerine kurulmuştur.

2. MASAL : Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla olağanüstü durum ve olayları yine olağanüstü kahramanlara bağlayarak anlatan halk hikâyelerine masal denir.

3. **HİKAYE** : Yaşanmış ya da yaşanabilecek şekilde tasarlanmış olayları kişilere bağlı olarak belli bir yer ve zaman içinde anlatan türe hikâye denir. Millî kültürümüzün önemli parçalarından “Dede Korkut Hikâyeleri”, “destanlar” ve “halk masalları”nı saymazsak, Batılı tarzda ilk hikâyeler, Tanzimat Edebiyatı döneminde görülür.

Hikâye Çeşitleri:

1. **Olay (Klasik Vak'a) Hikâyesi**: Bir olayı ele alarak, serim, düğüm, çözüm plânıyla anlatıp bir sonuca bağlayan öykülerdir. Kahramanlar ve çevrenin tasvirine yer verilir Bir fikir verilmeye çalışılır; okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır.

2. **Durum (Kesit) Hikâyesi**: Bir olayı değil günlük yaşamın her hangi bir kesitini ele alıp anlatan öykülerdir Serim, düğüm, çözüm planına uyulmaz Belli bir sonucu da yoktur.

4. **ROMAN** : Olmuş ya da olabilir nitelikteki olayları ve konuları ele alan edebî türlere Roman denir. Diğer türlerden ayrılan en önemli özelliği, uzunluğudur. Romanlarda, toplumsal olaylar ve ilişkiler gerçeklere uygun bir tarzda ele alınır.

Romanlar, işlenen konularına göre şu çeşitlere ayrılır:

1) **Tarihî romanlar**: Tarihteki olay ya da kişileri konu alan romanlardır. Yazar tarihi gerçekleri kendi hayal gücüyle birleştirerek anlatır.

2) **Macera Romanları**: Kahramanların başından geçen hareketli olayların anlatıldığı romanlardır.

3) **Polisiye Romanlar**: Macera ve heyecan duygularını artıran romanlardır.

4) **Egzotik Romanlar**: Yabancı ülkelerin toplumsal özelliklerini, geleneklerini anlatan romanlardır.

5) **Sosyal Romanlar**: Ekonomik bunalımlar, sınıfsal çelişkiler, köyden kente göç gibi toplumsal sorunları konu edinen romanlardır.

5. TİYATRO :

Tiyatro türü iki başlıkta incelenebilir:

A. Geleneksel Türk Halk Tiyatrosu Çeşitleri:

1) **Meddah**: Bir kişinin tek başına hazırladığı oyun çeşididir. Kelime anlamı “metheden = övgücü” demektir. Meddah, anlattığı olay ya da hikâyeyi seyirci önünde çeşitli hareket ve taklitlerle canlandırır. Bu şekilde insanlar, eğlenirken düşünme imkânı bulur. Meddahın başlıca eşyaları mendil, sandalye ve bastondur.

2) **Karagöz**: Gölge oyunudur. Beyaz bir perde üzerinde çeşitli insan tiplerinin canlandırılmasıdır. Bu oyunlar, “Karagözcü” adı verilen usta bir sanatçı tarafından perdeye yansıtılır. Oyunun başkahramanı “Karagöz”, okumamış, ama zeki ve anlayışlı bir halk adamıdır. İkinci kahraman “Hacivat” ise, Karagöz’e zıt kişilikte bir insandır.

3) **Orta Oyunu**: Orta oyunu, açık bir meydana oynanır. Seyirciler bu meydanın etrafını çepeçevre kuşatırlar. Ancak bir tarafını açık bırakırlar. Oyuncular, oyundan önce oradan meydana dâhil olurlar. Çağdaş Türk tiyatrosuna en yakın örnektir. Konular ve tipler olarak Karagöz’e çok benzerler. En ünlü tipleri Kavuklu ve Pişekâr’dır.

4) **Köy Seyirlik Oyunları**: “Köylü Tiyatrosu” adı ile de bilinen köy seyirlik oyunları düğünlerde, bayramlarda ya da yılın belirli günlerinde köylülerimizin genellikle “oyun yapma”, “oyun çıkarma” adı altında bereket bolluk, sağlık ve yeni yılı karşılamak amacıyla oynadığı törensel içerikli oyunlardır.

B. Modern (Batılı) Tiyatro

1. Trajedi Seyircide korku ve acıma hislerini uyandırarak onu kötü duygularından arındırmayı amaçlayan tiyatro türüdür.

2. Komedi İnsanları güldürerek eğitmeyi amaçlayan tiyatro türüdür. Her gülünç şeyin altında ders alınacak acı bir gerçeğin olduğuna inanılır.

3. Dram 19. yüzyılda trajedinin sıkı kurallarını yıkmak amacıyla meydana getirilen tiyatro türüdür. Hem acıklı hem komik olaylar aynı oyunda iç içe bulunur.

Ünite Değerlendirme

1. Kahramanları hayvanlar ve bitkiler olan öykülerdir.
– Kişileştirme ve konuşurma sanatına başvurulur.
– Ders verme amacı taşır.
Yukarıda özellikleri verilen tür aşağıdakilerden hangisidir?

A) Öykü B) Fabl C) Tiyatro
D) Masal E) Roman

2. I. Teşhis ve intak sanatı üzerine kurulur
II. Bilinen en önemli kişileri Beydaba ve La Fontaine'dir.
III. Orhan Veli'nin bu türde çevirileri vardır.
IV. Türkçe ilk örneği Harname (Şeyhi) dir.
V. Manzum (şiir) veya nesir (düz yazı) biçiminde yazılabilir.
Yukarıda özellikleri verilen tür aşağıdakilerden hangisidir?

A) Fabl B) Masal C) Hikaye
D) Mesnevi E) Manzume

3. Aşağıdakilerden hangisi romanın özelliklerinden değildir?

A) Konularına göre sınıflandırılır.
B) Tek bir olay vardır, olaycıklar yoktur.
C) Şahıs kadrosu geniştir.
D) Zaman olarak geriye dönüşler yaşanır.
E) Karakter çözümlenmeleri yapılır.

4. Roman öncesinde "anlatı" sistemindeki yer olan figürler, nitelik ve eylemleri itibariyle beşeri olmaktan çok, "menkibevi" yahut "alegorik" karakterdedir. Dönüşümün beşeri yöne çekilmesi, Don Kişot'tan itibaren gerçekleşecektir. Modern roman birey eksenli romandır ve bu romanın başlangıcı da Don Kişot'tur.

Yukarıdaki paragraftan romanla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A) Modern anlamda ilk romanın Don Kişot olduğu
B) Don Kişot'un, roman alanında bir mihenk taşı olduğu
C) Roman öncesindeki anlatıların somut ve insani olmadığı
D) Romandan önce destan nitelikli anlatılar kullanıldığı
E) Modern romanın insan dışındaki varlıkları kahraman yaptığı

5. Kimi romanlarda mekan ögesi diğer öğelerin önüne geçmiş, romanın kişileriyle özdeşleşmiş ya da asıl kahraman durumuna yükselmiştir. Örneğin ----- yaşadığı ada ile hatırlanır. ----- Naim Efendi'sini konağından ayrı düşünemeyiz.

Yukarıdaki parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Robenson Crouse – Kiralık Konak'ın
B) Daniel Defoe – Geçmiş Zaman Köşkleri'nin
C) Don Kişot – Fahim Bey ve Biz'in
D) Mümtaz Bey – Yaprak Dökümü'nün
E) Feride – Boğaziçi Mehtapları'nın

6. Aşağıdakilerin hangisi halk hikayelerinin özelliklerinden biri değildir?

A) Genellikle aşk konusu işlenmesine karşılık kahramanlık konusu da işlenir.
B) Olağanüstü özellikler görülür.
C) Belirsiz bir zaman ifadesi ve mekan anlatımı söz konusudur.
D) Hikayenin yapısı olay örgüsü kişiler, zaman ve mekandan oluşur.
E) Sadece manzum olarak yazılır.

7. – Edebiyatımızda ilk örnekleri Ahmed Mithat Efendi tarafından verilmiştir.

– Tanzimat sonrasında Batı edebiyatının tesiriyle gelişmiştir.

– Genellikle tek bir olay ve kısa bir an anlatılır.

Yukarıda verilen özellikler hangi edebi türe aittir?

- A) Roman B) Hikaye C) Masal
D) Destan E) Anı

8. Peyami Safa'nın eseri "Dokuzuncu Hariciye Koğuşu", hasta bir gencin ruhsal durumunu başarıyla tasvir ettiğinden ----- örneğidir. Halide Edip Adivar'ın "Sinekli Bakkal" adlı romanı ise dönemin şartlarını ve halkın yaşayışını yansıttığı için ----- olarak adlandırılır.

Yukarıda boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) töre romanı – sosyal roman
B) psikolojik roman – töre romanı
C) sosyal roman – macera romanı
D) egzotik roman – töre romanı
E) aşk romanı – kır romanı

9. – Olaylar zinciri üzerine kuruludur.
– Ayrıntılar önemlidir ve ayrıntılara bolca yer verilir.
– Kişiler, yer ve zaman çok yönü tanıtılır.

Yukarıda özellikleri verilen edebi tür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hatıra B) Hikaye C) Tiyatro
D) Masal E) Roman

10. Bütün bu olanlar bitenler şaşırtıyordu onu. Bu insanların, kendi faydalarının dışında gözleri dünyayı görmüyor. Görmüyor değil, bir kuruş için bir insana kıyabiliyorlar. Her yıl sırf çeltik yüzünden binlerce kişi, çocuk ölüyor. Onlara analar "katiller" diye bağıyorlar. Onlar gene tınmıyorlar. Bir kasaba halkı ellerinden zar ağlıyor. Onlar yüzlerine karşı değil, ama arkadan arkaya yalınayak başıkabak imanına tak etmiş köylü, çarşının orta yerinde bir çeltikçi ağasının suratına bütün kinini kusuyor zehir gibi.

Yukarıdaki metinde yazar aşağıdakilerden hangisine başvurmuştur?

- A) Gerçekçi bir anlatıma
B) Kahraman bakış açısına
C) Hayal gücüne
D) Eksiltili cümlelere
E) Olayın geçtiği yerdeki gelenek ve göreneklere

11. Tek aktörlü, taklit ve sözü, karşılıklı konuşmaya dayalı geleneksel seyirlik oyunların en eskilerinden olup 17. yy'dan beri "bebek , çömçe gelin" gibi isimlerle yaygındır. El kuklacısı, küçük bir sahnenin ardından iki eliyle kuklaları oynatır ve karşılıklı konuşur. İpli kuklada ise sahnenin üstünden iplerle kuklaları hareket ettirilir. Oyunun baş kahramanı ----- kurnaz ve hazır cevaptır ----- ise varlıklı bir kişidir.

Yukarıdaki boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) İbiş – İhtiyar
B) Karagöz – Hacivat
C) Kavuklu – Pişekar
D) Tuzsuz Deli Bekir – Bebe Ruhi
E) Zenne – Balama

12. Modern Türk tiyatrosuna en yakın geleneksel Türk tiyatrosu türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Orta oyunu B) Meddah
C) Masal D) Manzum hikayesi
E) Karagöz

13. Trajediyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi kesinlikle yanlıştır?

- A) Çirkin olaylar, seyircinin gözü önünde gerçekleştirilmez, sahne arkasında gerçekleştirilir. Bu olaylar haberciler tarafından sahnede aktarılır.
- B) Üç birlik kuralına uyulur. (Yer, zaman, olay)
- C) Oyunda korolara yer verilir.
- D) Ünlü trajedi yazarları: Aiskhylos, Eurupides, Sophokles, Corneille, Racine'dir.
- E) Konular hayali unsurlardan oluşur. Gerçekle hiçbir bağı yoktur.

15. Aşağıdakilerden hangisi komedi ile dramın ortak özelliklerindedir?

- A) Kaba sözlere yer verilmesi
- B) Kişilerin çoğunlukla üst tabakadan seçilmesi
- C) Nazım - nesir karışık oluşturulması
- D) Üç birlik kuralına uyulması
- E) Olayların sadece günlük hayattan seçilmesi

16. Trajediyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi kesinlikle yanlıştır?

- A) Seyirciye, hayatın acıklı yönlerini göstermek, ahlak erdemi anlatmak için yazılmış manzum eserlerdir.
- B) Konusunu seçkin kimselerin hayatından ya da mitolojiden alır.
- C) Kahramanları tanrılar, tanrıçalar ve soylu kimselerdir.
- D) Kusursuz bir üslubu vardır, kaba sözlere de yer verilir.
- E) Eser baştan sona kadar ağırbaşlı, ciddi bir hava içinde geçer.

17. Mutfağa fareler ayak basmazdı
Kilere kediler kulak asmazdı
Yaş söğüt dalına vursan kesmezdi
Soğan doğradığım bıçak ne oldu
Yukarıdaki dördlükte aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) 11'li hece ölçüsü
- B) 6+5 durak kalıbı
- C) Yarım kafiye
- D) Redif
- E) Sarmal kafiye

18. Aşağıdakilerin hangisinde redif yoktur?

- A) İstemem artık ışık âlemini
Koklamam, karanfili, gülü, yasemini
- B) Her sabah başka bahar olsa da ben uslandım
Uğramam bahçelerin semtine, gülden yandım
- C) Gördüm, ölüm diyarını rüyada bir gece
Sessizlik ortasında gezindim kederlice
- D) Zahmetli yolculukla yaşımda yetmiş
Zihnim bulduğum tepeden daldı geçmişe
- E) Yaprak nasıl düşerse akıp kaybolan suya
Ruh öyle yolların uyanılmaz bir uykuya

19. Bazı Türkçe sözcükler kısa olduğu halde vezin gereği uzun okunur; buna ----, Arapça ve Farsça sözcüklerdeki bazı uzun seslerin vezin gereği kısa okunmasına da ---- denir.
Yukarıdaki parçada boş bırakılma yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) imale - zihaf
- B) zihaf - imale
- C) med - zihaf
- D) med - imale
- E) imale - ulama

Notlarım

A large rectangular area with a light blue background and horizontal white lines, intended for taking notes.

A large empty rectangular box with a light blue border, intended for additional notes or a drawing.